

अथवा ५५

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

पवित्र श्री श्रीगणेशाय नमः

श्रीकादशपत्र

I

पूर्ण संस्कृत

1922

श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः

८७५२

ગ્રાહકોને નિવેદન

આપુસ્તકના અગાઉથી ગ્રાહક થકી અશ્રય દેનારા
જોને ધન્યવાદ આપવાની સાથે જાણાવવાની રજા લઇએ
છીએ કે આ પુસ્તક મગર થર્સ ધાર્મિક મુદત એટલે લગ-
ભગ એક વર્ષ પસાર થઇ ગયું છે. 'ત્રેવાંસે વદુ વિદ્યાનિ'
કે ન્યાયે આટલો જાનો કાલાતિકમ થવા માટે ગ્રાહકો-
જની સમાયાથી આ પુસ્તક લેમના કરકમલમાં ચૂકવાવું
હમિત પારીએ છીએ.

બી.

શ્રી જૈન યુવક મંડળ.

મુ. સાણંદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૭૭૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ડ્ર ૧૮૨૧ પ્રત ૨૪

વિષય ૮/૩૪ ૪૩૪

॥ श्रीमद् वीरविजयजी कृत ॥

श्री

कादशी व्रत पूज.

अर्थ सहित.

अने दृष्टांत युक्त.

अनुवादक

इतेयंह अवेरयंह शाह.

भावनगर.

प्रकाशक.

श्री जैन युवक मंडण तरङ्गी

शा. मंगणदास आलयंह.

मु. साणुंह.

वीर संवत् २४४८—वीकभ संवत् १९७८.

आवृत्ति २ छ.

प्रत ५००.

किंमत ३. ०—८—०.

૩૨: ૪૨૪
ગુજરાતી કોષીરાઈ સંગ્રહ

પાપં હંપતિ દુર્ગતિં દલયતિ વ્યાપાદયત્યાપદં ।
પુણ્ય સંચિન્નુતે શ્રિયં વિતન્નુતે પુષ્ણાતિ નીરોગતામ્ ॥
સૌભાગ્યં વિદધાતિ પલ્લવયતિ પ્રીતિં પ્રસૂતે યશઃ ।
સ્વર્ગં યચ્છતિ નિર્વૃત્તિં ચ રચયત્યર્ચાઽહતાં નિર્મિતા ॥

(સિદ્ધરમકર.)

“ શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા પાપને છેદે છે, દુર્ગતિને દલી નાખે છે, આપત્તિને ગળા જાય છે, પુણ્યને ઝોકડું કરે છે, લક્ષ્મીને વિસ્તારે છે, નીરોગીપણ્યનું પોષણ કરે છે, સૌભાગ્યને ધારણ કરે છે, પ્રીતિને નવપ્રસૂત કરે છે, યશને ઉત્પન્ન કરે છે, સ્વર્ગસુખ આપે છે, અને છેવટે મુક્તિ-સુખ પ્રાપ્ત કરાવે છે. ”

ખાસ આભાર.

પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રથમ આવૃત્તિ તૈયાર કરીને મહુર્મ શેઠ ઝવેરભાઈ ભામચંદના સ્મરણાર્થે પ્રસિદ્ધ કરનાર શ્રીયુત્તર દેવચંદ આ ગ્રંથ બીજી વખત અમને પ્રસિદ્ધ કરવા આપવાથી તેમનો તથા પ્રથમ આવૃત્તિ તૈયાર કરતા અર્થ વગેરે તૈયાર કરવામાં શ્રીયુત્તર દેવચંદને સહાય આપનાર સદ્ગત પંચાસ શ્રી મંભીરવિજયજીનો તથા આ બીજી આવૃત્તિ વખતે મૂળ આવૃત્તિમાં સુધારો કરી આપવા સારું મુનિમહારાજ શ્રી કર્પૂરાવજયજીનો અમે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

રીચીરોડના પુત્ર નીચે આવેલા શ્રીજૈન 'વિદ્યાવિજય પ્રેસમાં
શા. પોપટલાલ અમથાભાઈએ છાપી. અમદાવાદ નં. ૧૧૬.

પ્રસ્તાવના.

(પ્રથમ આવૃત્તિ.)

અખિલ જગતમાં પ્રાણી માત્રને સુખની અભિલાષા હોય છે, દુઃખનું દર્શન કરવાને તેઓ ક્ષણમાત્ર પણ ઇચ્છતા નથી; પરંતુ આ સુખેચ્છા પ્રાપ્ત કરવાના વાસ્તવિક પ્રયત્નોમાં પ્રાણીઓ બૂલતા હોવાથી તેમાંના કેટલાએક ખરા સુખથી તદ્દન બેનસીબ રહે છે, કેટલાએક સુખના માર્ગમાં આવી અર્ધ રસ્તેથી પાછા જાય છે અને કેટલાએક વિરલા મનુષ્યો ઇષ્ટયોગ રૂપ સુખને પ્રાપ્ત કરે છે.

વાસ્તવિક સુખપ્રાપ્તિ પુરૂષોએ કહ્યું છે કે “ જે સુખના આદિ અને મધ્ય બંને સુખમયજ છે અને જે સુખનો અંત કદાપિ થવાનો નથી તે યથાર્થ (સાચું) સુખ છે ” આમ હોય પૌદ્ગલિક સુખો કે જે આદિ અને મધ્યમાં કદાચ પ્રિય લાગે છે પરંતુ પરિણામ કટુક હોવાથી તે યથાર્થ સુખજ નથી એમ સિદ્ધ થઇ ચૂકેલું છે; અને તે સાથે એ પણ સિદ્ધ થયેલું છે કે અક્ષય અવ્યાપાધ મોક્ષ સુખ એજ વાસ્તવિક સુખ છે.

આ અવિનાશી સુખ પ્રાપ્ત કરવાને માટે ત્રણ માર્ગો જાણકારો વડે યોગ્યલા છે; ભક્તિ, જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય. આ ત્રણ માર્ગોના અવલંબન વડે ઇષ્ટસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય એ નિઃસંશય સત્ય થઇ ચૂક્યું છે. આમાં જ્ઞાન માર્ગ પ્રાપ્ત કરનાર પ્રાણી યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સ્વપરની વહેંચણુ કરતાં વૈરાગ્યને અનુભવે છે. જ્ઞાન માર્ગ પ્રાપ્ત કરનાર પ્રાણીઓ માત્ર બહુજ જોખા પ્રમાણમાં હોય છે પરંતુ ભક્તિમાર્ગનું અવલંબન કરનારા મનુષ્યો સંખ્યાબંધ નીકળી આવે છે. સંસ્કારવાળા પ્રાણીઓ માત્ર જ્ઞાન માર્ગનું અવલંબન કરી શકે છે ત્યારે સંસ્કારી અને અસંસ્કારી બંને પ્રાણીઓ આ ભક્તિ માર્ગનું અવલંબન કરી શકે છે; કેમકે ભક્તિમાર્ગ એ પ્રાકૃત પ્રાણીઓને પણ બહુજ સરળ રીતે પ્રાપ્ત થઇ શકે તેમ હોવાથી તેમજ અદ્વા માત્રથી સુસાધ્ય હોવાથી શીઘ્ર લાભ આપી શકે છે.

આ પ્રકારે સર્વ પ્રાણીઓને સામાન્ય રીતે ઇષ્ટ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરાવનાર ભક્તિમાર્ગના અનેક અંગોમાં ‘ પૂજા ’ એ મુખ્ય અંગ છે. આ પૂજાના દ્રવ્ય અને ભાવરૂપ બે પ્રકાર છે. દ્રવ્ય પૂજા એ ભાવ પૂજાનું નિમિત્ત કારણ હોવાથી ઉત્તમ જનોએ તેની પ્રથમ જરૂરીઆત સ્વીકારેલી છે. દ્રવ્ય પૂજા અને ભાવ પૂજા બંનેના અધિકારી ગૃહસ્થો છે જ્યારે સર્વવિરતિ

મુનિવરો માત્ર ભાવપૂજના અધિકારી છે. દ્રવ્ય પૂજના અધિકારી ગૃહસ્થો જેમને હરિભદ્રસૂરિએ ‘ મહિનારંભી ’ સંબોધેલા છે તેઓ દ્રવ્ય પૂજને સૂન્ય પછે નહીં કરતાં રસોષ્ઠમાં મીઠાશ ઉત્પન્ન કરનાર સખરસની (મીઠાનો) જેમ ભાવપુરઃસર ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિશીલ અને તેવા ઉમદા આશ્ચર્યથી પ્રાચીન કવિઓ-એ પૂજની ઢાળ દ્વારા રહસ્યો આપણી સન્મુખ મૂકી આપણને સરળ માર્ગ કરી આપ્યો છે તે પૈકી ‘ પંડિત શ્રીવીરવિજયજી ’ છે; જેઓએ પ્રસ્તુત ખારવતની પૂજદ્વારા રસનું સામ્ય ઉત્પન્ન કરી રહસ્ય રૂપ નિઝરણા વડે પ્રાણીઓની આનંદ વાટિકાને પલ્લવિત કરી છે. પૂજની અંદર ‘ માધુર્ય ’ એ પૂજનું તત્ત્વ છે અને એ તત્ત્વ શ્રીમદ્ની પૂજમાં અચ્છી રીતે જળવાઈ રહેલું છે. આ રીતે ‘ પૂજ ’ એ ત્રિકરણ યોગથી ઉત્પન્ન થતા વીર્ય-બળ વડે કર્મોની નિર્જરા કરાવી મુક્તિના અધિકારી બનાવે છે.

આ ખારવતની પૂજનું રહસ્ય સમ્યક્ત્વ મૂળ ખાર વ્રત યથાશક્તિ ગ્રહણ કરવા રૂપ છે. તેર ઢાળમાં ખારવતની હકીકત અતિચારોના દિગ્દર્શન પૂર્વક રજુ કરી છે. અન્વય વ્યતિરેકમય દ્રષ્ટાંતો સાથે સ્પર્ધન કરતાં પ્રભુને ઉદ્દેશી વ્રતરૂપી વાટિકામાં પ્રવેશ કરતો આવક જાણે બકિતનું સંબોધન કરતો હોયનો! તેમ રચના કરી છે. કલ્પતરૂની ઉપમા આપી તે કલ્પવૃક્ષને સપુષ્પ અને ફલિત બનાવી ઘટના કરી છે. સાર પછી ગીત અને કળશ વડે આ પૂજની પૂર્ણાહુતિ કરી કર્તાએ સ્વપદપરંપરા પ્રાંત લાગમાં દર્શાવતાં આ પૂજના ઉદ્ભવના વર્ષ અને તિથિ નિવેદન કરેલા છે.

શ્રીમદ્ વીરવિજયજીએ સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં અનેક રાગ રાગણીઓથી ભગપૂર ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો અને પૂજાઓ શુર્જરી ગિરામાં રચી ઉત્તમ કળો આપેલ છે તે માહેની તેમની બનાવેલી આ ‘ ખાર વ્રતની પૂજ ’ એક છે. ‘ પૂજ ’ એ મન વચન અને કાયાના યોગેને પ્રભુની સન્મુખ પ્રભુ ભક્તિમાં એકાગ્ર કરાવનાર છે; તેમાં ખાસ કરીને પંડિત શ્રી વીરવિજયજી જેમને કર્મ ગ્રંથ વિગેરે તત્ત્વજ્ઞાન (philosophy) વિશાળ મર્યાદામાં સંપ્રાપ્ત હતું તેઓ વડે યોગ્યેવી આ પૂજાઓ સુંદર વાહો સાથે કામળ કંઠમાંથી ગવાતાં ભક્તિમાં અપૂર્વ આલ્હાદ ઉત્પન્ન કરે છે.

શ્રીમદ્ વીરવિજયજીની આ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત બંને જનોને અત્યુપયોગી કૃતિ મૂળ પૂજ (અર્થ સહિત.) દ્રષ્ટાંતોની મંદિરિત હકીકત સાથે જનસમૂહ સમક્ષ મૂકવામાં આવી છે. શ્રીમદ્ના મૂળ આશય પ્રમાણે અર્થ કરવા તત્પર થવું એ સૂર્ય અને બહોતના પ્રકાશને મેળવી દેવા દુલ્લ છે

પરંતુ જેટલા પ્રયાસથી આ અર્થ તૈયાર કરવામાં આવેલા છે તેટલા પ્ર-
યાસ માત્રથી સુઘ જનો સંતોષ પામશે. છેવટે કવચિત્ દષ્ટિદોષ કે પ્રમા-
દથી કોઈ સ્થળે સ્પષ્ટતા થઈ હોય તો તે માટે મિથ્યાદુષ્ટ પૂર્વક ક્ષમા
ચાચી વિરમુંહું.

ભાવનગર.
વીર સંવત ૨૪૩૮ વૈશાક
શુકલ પંચમી સંવત ૧૯૬૮.

}

ચોજક,
ફતેચંદ.

“ ઉપોદ્ધાત. ”

પૂજ.

શ્રીમદ્ વીરવિજયજી વદે છે કે ‘ પૂજ્યની પૂજા તેમ કરીરે ’ આ
શું સૂચવેછે ? જે જે પુરૂષો જગદ્વંશ છે તે તે મહાત્માઓ પૂજાને યોગ્ય
હોઈ શકે છે, પરંતુ જગદ્વંશ એમ કહેવા માત્રથી તદ્દુપપલ્લુ આવી શકતું
નથી. પરંતુ દોષ માત્રનો અભાવ અને ગુણમાત્રનો આવિર્ભાવ જે મહા-
પુરૂષમાં પ્રાપ્ત થયેલા હોય તેજ મહાપુરૂષ વાસ્તવિક રીતે જગદ્વંશ છે,
તેજ પૂજ્ય છે અને તેનીજ પૂજા થઈ શકે છે, જેમ ગુણાધિક મનુષ્યપ્રતિ
રાજ ધરવાથી પોતાના આત્મામાં ગુણવૃદ્ધિ થતી જાય છે તેમ પૂજ્ય જ.
નોની ભક્તિ કરવાથી હૃદયમાં શ્રદ્ધાદિ ગુણો મજબૂત થતા જાય છે; આ
એક પ્રકારનો ઉત્ક્રાંતિ નિયમ (theory of evolution) સ્વાભાવિક
રીતે પ્રસાર પામે છે. આથી પૂજ્ય મહાત્માઓનું જેમ અને તેમ નિકટપલ્લું
રાખવું જેથી સ્વાત્મજગૃતિ નિરંતર જાની રહે ! પરંતુ આ પૂજ્ય મહા-
ત્માઓના સ્તૂત્ર દેહના અભાવે તેમની પ્રતિમાનું પૂજન થાય છે.

મનુષ્યમાત્રના ગુણ અથવા દોષનો ભરતી ઓટ ઈંદ્રિયવડે પ્રત્યક્ષ થયેલી
અથવા મનવડે કલ્પેલી સાકાર વસ્તુ ઉપર આધાર રાખે છે. આ સાકાર
વસ્તુ જેવા ભાવોને ઉત્પન્ન કરનારી હોય તેવા ભાવો મનુષ્યના અંતઃકરણ
ઉપર મુદ્રિત થાય છે, અને તે વડે વિચારપરંપરા તેવીજ અને તેના સંગ-
ધવાળી પ્રચલિત થાય છે; આથી ઈંદ્રિય અને મનદ્વારા કેવી વસ્તુ-પદાર્થ
પ્રકટ થવા જોઈએ તે સંભાળવાની એક મનુષ્ય તરીકેની આવશ્યક ફરજ છે.

એક સર્વાગ્રસુંદર સ્ત્રીની મૂર્તિ રક્તુવડે જોયા પછી વિકારી મનુષ્યના
હૃદયમાં તત્સંજયી રાગજન્ય વિચારો પ્રકટે છે, એક પ્રયંસ સન્નિધારી દેવની

મૂર્તિ નિરખવાથી ક્રોધ અને અભિમાનજન્ય વિચારો ઉદ્ભવેછે પરંતુ એક ઉત્તમ સંતજનની પ્રતિકૃતિ જોવાથી નીતિ ઉત્તેજક સંસ્કારો પ્રકટ થાય છે તેમ સર્વજ્ઞ પરમાત્માની અવસ્થાનું દર્શન કરાવનારી જિન પ્રતિમા વડે સર્વજ્ઞતા, અને તેમની અપ્રતિમ શક્તિ-જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રનું જ્ઞાન થાય છે.

જૈનદર્શનના પારિભાષિક શબ્દોમાં કહીએ તો નામ-સ્થાપના-દ્રવ્ય-ભાવ એ ચાર નિલેપ વડે વસ્તુ સિદ્ધિ થઇ શકે છે. જેમકે પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરી તે દ્વારા પ્રભુને ભજી શકાય છે. શાસ્ત્ર કે જે પ્રભુને ભજવાને માટે અક્ષરદેહ છે તે દ્વારા પ્રભુની અવસ્થાઓનું દર્શન ચર્ચચક્ષુવડે બાંચતાં રૂપી અક્ષરો દ્વારા અરૂપી આત્મ સંસ્કાર-જ્ઞાન પ્રકટે છે તો પ્રભુનું નામ અને પ્રભુનું સ્વરૂપ દર્શન કરાવનાર જડ અક્ષરો-શબ્દો કરતાં અનેક ગુણ દદ અસર કરનાર [પુષ્ટાલંબન] મૂર્તિ કે જે દ્વારા શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી કહે છે ' જિન પડિમા જિન સારખી ' તેમ લગભગ આપણી સન્મુખ અનંત-ગુણી જગદ્વંદ્ય વીતરાગ બેદા હોય અને ઉપદેશામૃત વરસાવી ભવ્ય પ્રાણી-ઓને શાંતિ પમાડતા હોય ! તેવું જ્ઞાન કરાવે છે, તેને જોઇને અરૂપી આત્મગુણના સંસ્કાર બળ દદ થાય તેમાં શું આશ્ચર્ય છે !

ગુણ માત્રનો સદ્ભાવ અને દોષ માત્રનો અભાવ કે જે જિનેશ્વરોમાં પ્રકટ થયેલો છે તે ભાવ અને ગુણને સૂચવતી મુદ્રાવાળી મૂર્તિની પૂજા કરવી એ ન્યાય છે. આ પૂજા મુખ્ય બે પ્રકારે છે. દ્રવ્યથી અને ભાવથી. દ્રવ્યપૂજા અને ભાવ પૂજાને કારણે કાર્યનો સંગ્રહ હોવાથી દ્રવ્યપૂજા એ પ્રથમ આવશ્યક કાર્ય છે. ગૃહસ્થ દ્રવ્ય પૂજના અધિકારી છે અને સર્વ આરંભથી નિવૃત્ત થયેલા સાધુજનો માત્ર ભાવ પૂજના અધિકારી છે. દ્રવ્ય પૂજામાં અંગપૂજા, અગ્રપૂજા, પંચોપચારકી, અષ્ટોપચારકી, સર્વોપચારકી વિગેરે અનેક શુભ દ્રવ્યો વડે થતા અનેક બેદો છે તે પોતાની શક્તિ અને સંપત્તિવડે અનેક પ્રકારે થઇ શકે છે. સર્વોપચારકી પૂજામાં અષ્ટપ્રકારી, સત્તરબેદી, એકવીશ પ્રકારી અને નવાણું પ્રકારી પૂજાઓના અનેક બેદ અને ઉપબેદો સમાઇ જાય છે આ દ્રવ્ય પૂજના વિભાગો છે.

ભાવપૂજા વંદન, નમન, સ્તુતિ, કીર્તન રૂપ છે. આમાં પ્રભુની મૂર્તિ દ્વારા પ્રભુની સાથે અભેદપણું પ્રાપ્ત કરવાની કળા પ્રકટે છે. ભાવ પૂજા એ દ્રવ્ય પૂજામાં ભેળવવાનું રસાયણ છે. આ રસાયણનું ભેળવણ થયા પછી ભક્તિ રંગની ખૂબી જોર જામે છે. પરંતુ દ્રવ્ય પૂજામાં પણ તે પૂજા શાસ્ત્રોથી વિધિપુરઃસર થવી જોઇએ; શન્ય ચિત્તે કરેલું ગમે તે બ્યાવહારિક

કાર્ય નિષ્ફળ નીવડે છે તો અતિ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિના પ્રદેશોને સ્પર્શ કરાવી આપનાર પ્રભુની ભક્તિ રૂપી કાર્ય શૂન્ય ચિત્તમાં ફલદ થઈ શકતું નથી; તેજા શ્રીમદ્ આનંદધનજીએ ‘ ચિત્ત પ્રસન્નેરે પૂજન રૂપ કહ્યું રે’ મથાર્થ વર્ણવ્યું છે. આ રીતે બાવયુક્ત દ્રવ્ય પૂજા વિધિ સંહિત ત્રણ કાળ (ત્રિસંધ્ય) ચોખ્ખી રીતે કરવાની ગૃહસ્થને નિરંતર આવશ્યકતા છે. આ ઉપરથી જોએ મૂર્તિને જડ માની તેની અવગ્રાહકનારા અને તેથી કાંઈ પણ સાર્થકતાને નહીં માનનારા મનુષ્યો છે તેઓએ કેવળ પુષ્ટાલંબન ગુમાવી દીધું છે અને આલંબન રહિત થયેલા તે મનુષ્યોનો ઉદ્ધાર કષ્ટસાધ્ય થઈ ચૂકેલો છે; કેમકે મૂર્તિ એ જડ હોવા છતાં જડવત્ થઈ ગયેલા—મિથ્યાત્વરૂપ પડ-ળથી વ્યાપ્ત થયેલા આત્માને જાગૃત કરી શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને શુભ ભાવોનું આરોપણ કરે છે અને મહાપુરૂષને અનુસરતી અનુકરણ શક્તિને સતેજ કરે છે. આ પ્રકારે જાગૃતિ થવાથી મહાપુરૂષની ભક્તિમાં ગુણાનુરાગ થાય છે જેથી ક્રમશઃ મુક્તિનું સુખ વધારે વધારે સમીપ આવતું જાય છે.

વ્રત અને અતિચાર.

એક ગંગાવર મકાન બાધતી વેળા પ્રથમ તેનો પાયો સુદૃઢ કરવાની જોમ જરૂર છે તેમ સમ્યક્ત્વ રૂપ પાયો દૃઢ થયા પછી વ્રત રૂપ મહેલનું ચણતર થઈ શકે છે. સમ્યક્ત્વ એ શ્રદ્ધાન ગુણ છે અને તે પ્રાપ્ત થયા પછી દૃઢ અને આત્મા એક છે એવી જ્ઞાતિ મરી જઈ આત્મજાગૃતિ થવાની સાથે આ સંસારના વિપાકોનું કટુકપણું સમજાય છે. જડ અને જીવનો વિવેક સમજવો અને બહિરાત્મ બાજ તજી અંતરાત્મ બાજમાં સ્થિર થવું એ સમ્યક્ત્વનું લક્ષણ છે. પરંતુ આ અંતરંગ લક્ષણ છે. પ્રસન્ન, રસવેગ, ઇનિર્વેદ, અનુકંપા અને આસ્તિક્ય એ સમ્યક્ત્વના બહિરંગ

- ૧ કોષાદિ આકાર કષાય રૂપ ઝેરના વિકારનું બળ વધવા નહિ દેતાં તેને ટાળવા સમતારસનો અનુભવ કરવો.
- ૨ ખરા મોક્ષ સુખની અભિલાષા રાખવી.
- ૩ સંસાર બંધનરૂપ રાગદ્વેષથી લેપાનું નહીં.
- ૪ કુઃખી પ્રાણીને શક્તિ અનુસાર જોષતી મદદ કરવી અને ધર્મહીનને ધર્મમાં જોડવો—ધર્મ પમાડવો.
- ૫ જિન પરમાત્માએ કહ્યું છે તેજ સત્ય છે એમ આશ્વા રાખવી ને અંગીકાર કરવું.

લક્ષણ છે. આ લક્ષણોથી સમ્યક્ત્વ ઝોળખી શકાય છે. વાસ્તવિક રીતે સમ્યક્ત્વ એ આત્મગુણનું અંશે પ્રકટપણું છે. પ્રાતિગાત અમુક અંશે નાશ પામ્યા પછી પ્રાણીને વ્રત ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા થાય છે અર્થાત્ દેહ અને આત્માનો ભેદ જાણ્યા પછી સાંસારિક ભોગોપભોગ પદ્ધતિથી વિરક્ત થવાની ઇચ્છા થાય છે અને જોટલા પ્રમાણમાં તેથી વિરમણ કરવું તેટલા પ્રમાણમાં તે વ્રત કહેવાય છે. સાધુઓને સર્વાંશે-સર્વ આરંભ જન્ય પદ્ધતિથી વિરમણ કરવાનું હોવાથી તેમને માટે તે વ્રત ‘મહાવ્રત’ કહેવાય છે પરંતુ શ્રાવકને અલ્પ પ્રમાણમાં વ્રતનું અંગીકારપણું હોવાથી અણુવ્રત કહેવાય છે. પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણુવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રત મળી પાર વ્રત અનુક્રમે છે. તેમાં ગુણુવ્રતો એ અણુવ્રતને ગુણુ કરનાર હોવાથી અર્થાત્ પુષ્ટિ કરનાર હોવાથી તે નામની સાર્થકતા વાળા છે તેમજ વારંવાર અભ્યાસ કરવા યોગ્ય હોવાથી શિક્ષાવ્રત પણ યથાર્થ નામવાળા છે.

અહિંસાના અધિકારમાં સાધુઓને માટે દયાનું પ્રમાણ વીશ વિશ્વા (અન્ય પ્રાકૃત જનોને સમજવાને માટે) કલ્પેલું છે. આમ હોઇને ત્રસ અને સ્થાવર તેમજ નિરપરાધિ અને સાપરાધિ જીવોને આરંભ અને સંકલ્પથી તેમજ સાપેક્ષ અને નિરપેક્ષપણે મન વચન કાયા વડે હિંસા કરવી નહિ, કરાવવી નહિ અને અન્ય હિંસા કરનારની અનુમોદના કરવી નહિ.” એવા પ્રકારની વીશ વિશ્વા દયામાંથી શ્રાવકને માટે (૧) ભોગોપભોગના વ્યવહારને અંગે પૃથ્વી, અગ્નિ અને વનસ્પતિકાય વિગેરે સ્થાવર જીવોની હિંસાની છુટ રાખવી પડે (૨) વાધ વડે વિગેરે હિંસક જનાવર કોષ વખત જીવ ભેલા આવેલ હોય તે વખતે સાપરાધિ જીવોની હિંસા કરવી પડે (૩) મકાન પ્રમુખ ચણાવવા હોય, અથવા આજીવિકાને માટે આરંભ કરવો પડે તેથી હિંસા થાય (૪) યુદ્ધ વિગેરેમાં રાગના અનુરોધથી જતું પડે તેથી સાપેક્ષ હિંસા થાય—આ રીતે વીશ વિશ્વા દયામાંથી ચાર વિભાગ બાદ કરતાં સવા વિશ્વ દયા બાકી રહેતાં તે પ્રમાણે શ્રાવકે અવશ્ય વર્તવાની જરૂર છે; અર્થાત્ તેટલા પુરતું પણ જો ન બની શકે તો શ્રાવક પદને લાયક થઇ શકે નહિ; વિશેષ પ્રમાણમાં બની શકે તો સર્વવિરતિ ગુણુસ્થાન તરફ આગળ વધે છે તેમ સમજવું.

આ રીતે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ એ આત્માના ગુણુદૃઢિની અવસ્થા રૂપ ચતુર્થ ગુણુસ્થાનક છે, વ્રત અંગીકાર કરવા તે પંચમ ગુણુસ્થાનક છે અને સર્વવિરતિ પણ એ છઠું ગુણુસ્થાનક છે.

આવકને માટે શાસ્ત્રમાં નીચેની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે.

શ્રદ્ધાલુતાં શ્રાતિ શ્રુણોતિ શાસનં ।

દાનં વપત્યાસુ વૃણોતિ દર્શનં ॥

ક્ષિપત્યપુણ્યાનિ કરોતિ સંયમં ।

તં શ્રાવકં માહુરમી વિચક્ષણાઃ ॥

“ શ્રદ્ધારાખે, સિદ્ધાંત સંબંધે, પાત્રને દાન દે, સમ્યક્ત્વ ધારણ કરે, પાપ કૃત્યો ઝોછાં કરે અને ઈદ્રિય સંયમ કરે, તેને પંડિતજનો શ્રાવક કહે છે આના શ્રાવક ત્રણ પ્રકારના છે, દર્શન શ્રાવક, વ્રત શ્રાવક, ઉત્તરગુણ શ્રાવક દર્શન શ્રાવક—સમ્યક્ત્વધારી.

વ્રત શ્રાવક—પંચ અણુવ્રતધારી.

ઉત્તરગુણ શ્રાવક—પંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણુવ્રત. અને ચાર શિક્ષાવ્રત ૩૫ પાર વ્રત ધારી.

આ ત્રણ પ્રકારના શ્રાવકો જાવ શ્રાવક ગણાય છે. બાકી નામ રચા-પના અને દ્રવ્ય શ્રાવકો ગણાય છે જે વાસ્તવિક રીતે શ્રાવકના ગુણની કા-ટિમાં આવી શકતા નહિ હોવાથી શ્રાવકાભાસ છે એમ શાસ્ત્ર પુરવાર કરે છે.

પૂર્વોક્ત વ્રત ગ્રહણ કરવામાં ૧યોગશુદ્ધિ, ૨વંદનશુદ્ધિ, ૩નિમિત્તશુદ્ધિ, ૪દિક્શુદ્ધિ અને ૫આગારશુદ્ધિ હોવી જોઈએ અને તેને વિધિપૂર્વક ગળણવી જોઈએ.

અતિચાર.

ગ્રહણ કરેલા વ્રતનો અમુક અંશે ભંગ થવો તે અતિચાર કહેવાય છે કેમકે કહેલું છે કે

દેશચય મંગાદનુપાલનાચ્ચ, પૂજ્યા અતિચાર દાહરાંતે ॥

વ્રતનું અખંડિતપણું જે પ્રકારે હોય છે. અંતરૂપિતિથી અને બહિર્-વૃત્તિથી આમ હોઇને જ્યારે અંતરૂપિતિથી ભંગ થાય અને બહિર્વૃત્તિથી

૧ મન વચન અને કાયાના વ્યાપારની શુદ્ધિ કરવી.

૨ શ્રાતિ રહિત પચ્ચખાણ કરવા.

૩ શુભ વાજિત્રો વિગેરે શુભ નિમિત્તો એકઠા મેળવવા

૪ જીનેશ્વર મહારાજના ચૈત્ય તરફની દિક્ષાનો આશ્રય કરવો.

૫ રાજા વિગેરેના અભિયોગથી પ્રત્યાખ્યાનમાં અપવાદ રાખવા.

અભંગ રહે ત્યારે તેમજ અહિરવૃત્તિથી ભંગ થવા છતાં અંતરવૃત્તિથી અ-
ખંડિત રહે ત્યારે આ બંને અવસ્થામાં અતિચાર કહેવાય છે. જે બંને
રીતે વ્રતનો ભંગ થાય તો અનાચારની ક્રાંતિમાં આવી શકે છે. જેમકે જોકે
પ્રાણીનો વધ કરવાનો વિચાર કર્યો પરંતુ હજી વધ કર્યો નથી ત્યાંસુધી તે
અતિચારરૂપ છે તેમજ મનના પરિણામ વગર બહારથી કાંઈ પ્રાણીની હિંસા
અગત્ય પછે થઈ ગઈ આ બંને સ્થિતિમાં દેશથકી વ્રતભંગ હોવાથી ‘અ-
તિચાર’ લાગ્યો કહેવાય છે. જેટલી મર્યાદામાં વ્રત લેવામાં આવ્યું હોય
તેટલી મર્યાદાનો દેશથકી ભંગ કરવો તે અતિચાર છે, આ પૂજાની અંદર
સમ્યક્ત્વ સહિત પારવ્રતના સર્વ મળી એંશી અતિચાર ગણાવેલા છે. પરંતુ

દસનનાળચરણ તળા, આઠ આઠ અતિચાર;

અણસળ વીર્યાંચારના, પળ તિગ તપના બાર.

આ ગાથા વડે સૂચવાયલા યુગ્માણીશ અતિચારોનો વધારો મેળવતાં
સર્વ મળી એકસો ચોવીસ અતિચાર જૈન દર્શનમાં નિવેદન કરેલા છે. તે
વ્રતને સંબંધ વાળા હોઈ પારવ્રતના તેટલી સંખ્યામાં અતિચાર ગણા-
વેલા છે. જેને માટે શ્રીમદ્ વીર વિજયજીએ આ વ્રત રૂપ પ્રાસાદના શિ-
ખર ઉપર કળશ ચડાવતાં સંખ્યા દર્શાવેલી છે જેની વિગત તે કળશની
પુટ નોટમાં આપવામાં આવેલી છે.

દશ દૃષ્ટાંતે દુર્લભ એવો આ મનુષ્ય જન્મ પામીને તેમાં પણ ઉત્તમ
જૈન દર્શન, સદ્ગુરુ યોગ અને શાસ્ત્ર શ્રવણ તરફ પ્રીતિ અને વ્રતની પ-
રિપાલના માટે જોઈતું શરીર બળ વિગેરે સામગ્રીઓ પામીને યથાશક્તિ—
ચોતાના મન વચન અને કાયાની શક્તિ અનુસાર આવક તરીકે ગણાતા
મનુષ્યોએ ખાર વ્રત ગ્રહણ કરવા. અને અતિચાર રહિતપણે ગૃહીત વ્રતનું
પાલન કરી આત્માને ઉજ્જવળ કરતા જવું એ ગૃહસ્થાશ્રમનો વિશેષ
ધર્મ છે, પ્રલોક અને પરલોકનું સંબંધ છે અને અમૂલ્ય મનુષ્ય જી-
વગીનો હોવાનો છે.

આ પારવ્રતનું નિરતિચારપણે પાલન કરવાથી સંસારની અનેક દુષ્ટ
વાસનાઓ ક્ષીણ થઈ જાય છે, આચાર શુદ્ધિ થવાની સાથે નીતિબળ અને
ધર્મબળ વૃદ્ધિ પામતું જાય છે, નીતિથી ભટ કાર્યોથી દૂર રહી સત્ય અને
શુદ્ધ માર્ગ ઉપર ટકી રહેવાના સંસ્કારો જામે છે, વ્યાવહારિક અને નિશ્ચય
જીવન બંને સુધરે છે અને આત્મવિકાસ નિરંતર અનેકગુણ પ્રકાશિત થાય છે.

“શ્રામક ગુણ વર્ણન.”

આ અનાદિ અનંત સંસાર સમુદ્રમાં બ્રમણ કરનાર જીવોને પ્રથમ મનુષ્ય જન્મ, આર્યદેશ, ઉત્તમ કુલ, જાતિ, સ્વરૂપ, આયુ, પંચેન્દ્રિયાદિ સામગ્રી સંયુક્ત મળવું દુર્લભ છે. જેમાં અનર્થનો હરનાર સત્ ધર્મ પાળવો અતિ દુર્લભ છે. જેમ પુણ્યહીન પુરૂષને ચિંતામણિ રત્ન પ્રાપ્ત થવું મુશ્કેલ છે, તેમ એકવીસ ગુણે કરી રહિત જીવોને સર્વગ્ર પ્રરૂપિત સત્ ધર્મ મળવો દુર્લભ છે. તેથી ભવ્ય જીવોને પોતાનામાં ધર્મી થવાની ચોગ્યતા ઉત્પન્ન કરવાની જરૂર છે. જો પ્રથમ ચોગ્યતા ઉત્પન્ન ન કરે તો ધર્મની પ્રાપ્તિ થઇ શકિત નથી. જેમ અયોગ્ય ભૂમિમાં બીજ વાવવાથી નિષ્ફળતા થાય છે, તેમજ પાયો મજબુત કર્યા વિના કોઇ પુરૂષ મહેલ બનાવવા માગે છે તો તે મહેલ બરાબર સ્થિત થઇ શકતો નથી તેમ ચોગ્યતા વિના શ્રાવક કે મુનિ ધર્મની પ્રાપ્તિ થતી નથી.

જેમ ચિંતામણી રત્ન ભાગ્યહીન જીવોને મળવું મુશ્કેલ છે તેમ (“અક્ષુદ્રતાદિક”) ઉત્તમ ગુણ રહિત જીવોને પણ ધર્મરત્ન મળવું મુશ્કેલ છે.

અક્ષુદ્રતાદિક એકવીસ ગુણોવાડે યુક્ત જીવને જિનમતમાં ધર્મરત્નને ચોગ્ય કહેલો છે—માટે તે ગુણોને ઉપાર્જવા ધર્મોભિલાષી જીવોએ જરૂર યત્ન કરવો ધટે છે. ઉક્ત વાતનું સમર્થન કરતા છતાં શ્રીમદ્ મહાવિનયજી મહારાજ આ પ્રમાણે કહે છે—

ઉક્ત એકવીસ ગુણોની નોંધ આ પ્રમાણે આપેલ છે કે—

૧	૧
૨	૨
૩	૩
૪	૪

ગુણ ગુણીનો કથયિત્ત અભેદ સંબંધ હોવાથીજ ઉપર ગુણને બહારે ગુણીનું નિરૂપણ કર્યું છે—અર્થાત્ ધર્મરત્નને ચોગ્ય એવા ગુણી થવુંજ

જોષઝો. કેવા ગુણી થવું જોષઝો ? તેનું ઉપર મુજબ પ્રથમ સંક્ષિપ્ત વર્ણન કરીને પછી ક્રમક્રમે તે સંબંધી વિશેષ વર્ણન કરવાને બનતો પ્રયત્ન કરશું.

૧ હુદ્રનદિ—અહુદ્ર, ગંભીર આશયવાળો, સૂક્ષ્મ રીતે વસ્તુતત્ત્વને વિચાર કરવાને શક્તિ ધરાવનાર સમર્થ જીવ વિશેષ ધર્મરત્નને પામી શકે.

૨ રૂપનિધિ—પ્રચરત રૂપવાળો, પાંચે હૃદિઓ જેને સ્પષ્ટ રીતે પ્રાપ્ત થએલ છે એવો અર્થાત્ શરીર સંબંધી સુંદર આકૃતિને ધારનાર આત્મા.

૩ સૌમ્ય—સ્વભાવેજ પાપ દોષ રહિત, શીતળ સ્વભાવવાનું આત્મા.

૪ જનપ્રિય—સદા સદાચારને સેવનાર લોકપ્રિય આત્મા.

૫ કૂર નદિ—કૂરતા યા નિષ્કૂરતા વડે જેનું મન મલીન થયું નથી એવો અકલ્પ્ય યાને પ્રસન્ન ચિત્તયુક્ત શાંત આત્મા.

૬ બીર—આલોક સંબંધી તથા પરલોક સંબંધી અપાયથી કરવા વાળો અર્થાત્ અપવાદ બીર તેમજ પાપ બીર હોવાથી બધી રીતે સંભાળીને ચાલનાર, ઉભયલોક વિરુદ્ધ કાર્યનો અવસ્ય પરિહાર આપનાર.

૭ અશક—છળ પ્રપંચ વડે પરને પાસમાં નાંખવાથી દૂર રહેનાર.

૮ સુદખિન્ન—ગુણ દાક્ષિણ્યતાવંત, ઉચિત પ્રાર્થનાનો ભંગ નહિ કરવા વાળો, સમય ઉચિત વર્તી સામાનું દીલ પ્રસન્ન કરનાર.

૯ લનજાલુઓ—લનજાલીલ, અકાર્ય વળે સત્કાર્યમાં સહેજે જોડાઈ શકે એવો મર્યાદા શીલ પુરુષ.

૧૦ દયાલુઓ—સર્વ કોષ્ટ પ્રાણી વર્ગ ઉપર અનુકંપા રાખનાર.

૧૧ સોમદિક્ત મુજબ—રાગદ્વેષ રહિત નિષ્પક્ષપાત પણે વસ્તુ તત્ત્વને યથાર્થ રીતે ઓળખી મધ્યસ્થતાથી દેખને દૂર કરનાર.

૧૨ ગુણરાગી—સદ્ગુણીનો જે પક્ષ કરનાર, ગુણનોજ પક્ષ લેનાર.

૧૩ સતકૃત—એકાંત દિતકારી એવી ધર્મકથા જેને પ્રીય છે એવો

૧૪ સુપ્રજ્ઞ—સુશીલ અને સાનુકૂળ છે કુટુંબ જેનું એવો જાડા બળિયો.

૧૫ દીર્ઘદક્ષી—પ્રથમથી સારી રીતે વિચાર કરીને પરિણામે જેમાં ભાગ સમાવો હોય એવા શુભ કાર્યનેજ કરવાવાળો.

૧૬ વિશેષજ્ઞ—પક્ષપાત રહિતપણે ગુણ દોષ, દિન અદિત, કાર્ય અકાર્ય, ઉચિત અનુચિત, ભક્ષ અભક્ષ, પેય અપેય, ગમ્ય અગમ્ય, વિગેરે વિશેષ જ્ઞાતનો જાણુ.

૧૭ વૃદ્ધાનુગત—પરિપક્વ સ્ત્રીવાળા અનુભવી પુરુષોને અનુસરી ચાલનાર, નહિં કે જેમ આઠ્યું તેમ ઉચ્છ્રંખલપણે ધ્રુવજા મુજબ કરનાર.

૧૮ વિનયવંત—ગુણાધિકતું ઉચિત ગૌરવ સાચવનાર સુવિનીત.

૧૯ કૃતજ્ઞણ—ખીળએ કરેલા ગુણને કદાપી નહિ વિસરી જનાર.

૨૦ પરહિતકારી—સ્વતઃ સ્વાર્થ વિના પરોપકાર કરવામાં તત્પર, દાક્ષિણતાવંત તો જ્યારે તેને કોઇ પ્રેરણા અથવા પ્રાર્થના કરે ત્યારે પરોપકાર કરે અને યાતો પોતાના આત્માનીજ પ્રેરણાથી સ્વકર્તવ્ય સમજીનેજ કોઇની કંઈ પણ અપેક્ષા રાખ્યા વિનાજ પરોપકાર કર્યા કરે એવા ઉત્તમ સ્વભાવને સ્વભાવિક રીતે ધારનાર બબ્બ.

૨૧ લબ્ધ લક્ષ—કોઇ પણ કાર્યને સુખે સાધી શકે એવો કાર્યલક્ષ.

હવે ઉપર કહેલા ૨૧ ગુણોનું કંઈક સહેતુક જ્ઞાન કરવાનો ઉપક્રમ કરવામાં આવે છે. જેમ શુદ્ધ કરાએલા વસ્ત્ર ઉપરજ રંગ જોઇએ એવો ખરાખર ચઢી શકે છે, પરંતુ અશુદ્ધ એવા મલીન વસ્ત્ર ઉપર રંગ ચઢી શકતો નથી. તેમજ ઉપર કહેલા ગુણો વડે વિશુદ્ધ થએલા આત્માનેજ ધર્મનો રંગ ચઢે છે. વળી જેમ ખડખડી^૧ અને પાલીસ કર્યા વિનાની રેખીંત ઉપર ચિત્ર આબેહુમ ઉઠતું નથી. પરંતુ ધારી મદારી સાફ કરેલી સરખી બીંત ઉપર ચિત્ર જોઇએ એવું આબેહુમ ઉઠી નીકળે છે, તેમ ઉપર કહેલા ગુણોના સંસ્કાર વિનાના અસંસ્કૃત હૃદય ઉપર ધર્મનું ચિત્ર ખરાખર પડી શકતું નથી, પણ ઉક્ત ગુણોથી સંસ્કારીત હૃદય ઉપર સત્ય ધર્મનું ચિત્ર ખરાખર ખીલી ઉઠે છે. ઉક્ત ગુણોની પ્રાપ્તિ દ્વારા બબ્બ આત્મા સત્ય ધર્મનો ઉત્તમોત્તમ લાભ પામી શકે છે એથી ઉપર કહેલા સદ્ગુણોનો ખાસ અભ્યાસ કરવાની અત્યાવશ્યકતા સ્વતઃ સિદ્ધ થાય છે, અને તેથીજ તે ગુણ સંબંધી બની શકે તેટલીજ સમજ લેવી પણ જરૂરની છે. એમાંજ જીવનું ખરૂં હિત સમાએલું છે.

૧ “ ક્ષુદ્ર સ્વભાવવાળો અગંભીર ; અને ઉછાંછળો હોવાથી ધર્મને સાધી શકતો નથી. તે નથી તો કરી શકતો સ્વહિત, કે નથી કરી શકતો પરહિત, સ્વપરહિત સાધવાની તેનામાં યોગ્યતાજ નથી. તેથી સ્વપરહિત સાધવાને અક્ષુદ્ર સ્વભાવી એવો ગંભીર અને ઠરેલ પ્રકૃતિ વાળોજ યોગ્ય અને સમર્થ હોઇ શકે છે.

૨ હીન અંગોપાંગવાળો, નળજા સંધયણુવાળો, તથા દ્વિત્રેયામાં ખોડ

વાળો સ્વ પરહિત સાધવાને અસમર્થ હોવાથી ધર્મને અયોગ્ય કહ્યો છે. કેમકે ધર્મ સાધવામાં તેની ખાસ અપેક્ષા રહે છે. તે વિના ધર્મ સાધવામાં ધણીજ અડચણ આવે છે. તેથી સંપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો, પાંચે ઈન્દ્રિય પૂરેપૂરી પામેલો અને ઉત્તમ સંધયણવાળો સુંદર આકૃતિવંત પ્રાણી ધર્મને યોગ્ય કહ્યો છે. એવી શુભ સામગ્રીવાળો જીવ શાસનની શોભા વધારી શકે છે અને સર્વજનગવાને જાણેલા ધર્મને સમ્યક્ રીતે પાળી શકે છે.

૩ પ્રકૃતિથીજ શાંત સ્વભાવવાળો જીવ પ્રાયઃ પાપકર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરતોજ નથી અને સુખે સમાગમ કરી શકાય એવા શીળા સ્વભાવને લીધે અન્ય આકરા જીવોને પણ સમાધિનું કારણ થઈ શકે છે. અર્થાત્ આકરી પ્રકૃતિવાળા પણ શીળા સ્વભાવવાળા સજ્જનોના સમાગમથી ઠંડી પ્રકૃતિના થઇ જાય છે. ઠંડી પ્રકૃતિવાળા સુખે સ્વપરહિત સાધી શકે છે પરંતુ આકરી પ્રકૃતિવાળા તેમ કરવાને અસમર્થ હોવાથી ધર્મ સાધવાને અયોગ્ય કહ્યો છે.

૪ દાન વિનય અને નિર્ભય આચારને સેવનાર માણસ સર્વ જનોને પ્રિય થઇ શકે છે અને તે આલોક વિરૂદ્ધ તથા પરલોક વિરૂદ્ધ કાર્યને સ્વભાવિક રીતેજ તજનાર હોવાથી સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોને પણ મોક્ષ માર્ગમાં બહુ માન ઉપજાવનાર થઇ પડે છે. સદાચાર સેવિ લોકપ્રિય પુરૂષ પોતાની પવિત્ર રહેણી કરણીથી અન્ય જનોને પણ અનુકરણીય થઇ પડે છે. તેવી રીતે ઇચ્છા મુજબ વર્તી અતડો રહેનાર માણસ કંઈ પણ વિશેષ સ્વપરહિત સાધી શકતો નથી.

૫ દૂર માણસ કિલ્લટ પરિણામથી પોતાનુંજ હિત સાધવાને અશક્ત છતો પરંતુ હિત શી રીતે સાધી શકે ? તેથી તે ધર્મ રત્નને અયોગ્ય સમજવો. સમપરિણામને ધારણ કરનાર એવો અનુકંપાવાન અદૂર આત્માજ મોક્ષ માર્ગ સાધવાને અધિકારી હોઇ શકે છે.

૬ આ લોક સંબંધી તથા પરલોક સંબંધી દુઃખની વિચારણા કરનાર પાપકર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરતો નથી અને લોકાપવાદથી પણ ડરતો રહે છે એવો ભવભીરૂ માણસજ ધર્મરત્નને યોગ્ય હોઇ શકે છે—પરંતુ જે નિર્ભયપણે—લોકાપવાદનો પણ ભય રાખ્યા વિના સ્વચ્છંદ વર્તન કરે છે તે ધર્મરત્નને યોગ્ય નથીજ.

૭ અશક માણસ કોઇની વંચના કરતો નથી તેથી તે વિશ્વાસપાત્ર અને પ્રશંસા પાત્ર બને છે. વળી તે પોતાના સદ્ભાવથી ઉદ્ધમ કરે છે તેથી તે ધર્મરત્નને યોગ્ય દરે છે—કપટી માણસ તો પરવંચનાથી પોતા-

ના કુટિલ સ્વભાવને લઈ પરને અપ્રીતિપાત્ર બને છે. તેમજ સહિતથી પણ ચૂકે છે માટે તે ધર્મને માટે અયોગ્ય છે.

૮ સુદાક્ષિણતાવંત પોતાનું કાર્ય તજી બની શકે તેટલે બીજાનો ઉપગાર કરતો રહે છે તેથી તેનું વચન સહુ કોઈ માન્ય રાખે છે તેમજ સહુ કોઈ તેને અનુસરીને ચાલે છે. આવા સ્વભાવથી રહેજે સ્વપરહિત સાધી શકાય છે તેથી ધર્મરત્નને યોગ્ય છે. જેનામાં એ ગુણ નથી તે સ્વાર્થસાધક અથવા આપમતલબીયાના ઉપનામથી નિંદા પાત્ર થાય છે માટે તે ધર્મરત્નને અયોગ્ય ઠરે છે.

૯ લજ્જાશીલ માણસ જરાપણ અકાર્ય કરતાં ડરે છે તેથી તે અકાર્યને દૂર તજી સદાચારને સેવતો રહે છે, તેમજ અંગીકાર કરેલા શુભ કાર્યને તે કોઈ રીતે તજી શકતો નથી; તેથી તે ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે. લજ્જાહીન તો કંઈપણ અકાર્ય કરતાં ડરતો નથી તેથી તે અશુભ આચારને અનાયાશે સેવતો રહે છે. ગમે તેવા ઉત્તમ કુળમાં ઉત્પન્ન થયા છતાં તે કુળ મર્યાદાને તજી દેતાં વાર કરતો નથી તેથી લજ્જાહીન ધર્મરત્નને અયોગ્ય છે.

૧૦ દયા એ ધર્મનું મૂળ છે અને દયાને અનુસરીનેજ સર્વ સદ્અનુષ્ઠાન પ્રવે છે એમ જિન-આગમમાં સિદ્ધાંત રૂપે કહેલું છે, તેથીજ સર્વ જ બાધિત સત્ય ધર્મનું યથાર્થ આરાધન કરવાને દયાળુ હોવાની ખાસ જરૂર છે; અર્થાત્ દયાળુજ ધર્મરત્નને યોગ્ય છે. દયાહીન કોઈ રીતે ધર્મને યોગ્ય નથી કેમકે તેવા નિર્દય પરિણામવાળાનું સર્વ અનુષ્ઠાન નિષ્ફળ થાય છે.

૧૧ મધ્યસ્થ એટલે પક્ષપાત રહિત એવો સૌમ્ય દ્રષ્ટિ પુરૂષ રાગ દ્વેષ દૂર તજીને શાંત ચિત્તથી ધર્મ વિચારને યથાસ્થિત સાંભળે છે અને ગુણનો સ્વીકાર તથા દોષનો ત્યાગ કરે છે માટે તે ધર્મને લાયક છે. પરંતુ પક્ષપાત યુક્ત બુદ્ધિવાળો માણસ અંધ શ્રદ્ધાથી વસ્તુ તત્ત્વનો યથાસ્થિત વિચારજ કરી શકતો નથી તો પછી ગુણનો આદર અને દોષનો ત્યાગ શી રીતે થઈ શકે ? તેથી પક્ષપાત બુદ્ધિથી એકાંત ખેંચતાણુ કરી બેસનાર ધર્મરત્નને યોગ્ય નથીજ.

૧૨ ગુણરાગી માણસ ગુણવંતનું બહુ માન કરે છે, નિર્ગુણી ઉપેક્ષા કરે છે, સદ્ગુણનો સંગ્રહ કરે છે, સંગ્રાપ્ત ગુણને સારી રીતે સાચવી રાખે છે. પ્રાપ્ત થએલા ગુણને દોષિત કરતો નથી. તેથી તે ધર્મને યોગ્ય છે. નિર્ગુણ માણસ તો બીજા ગુણવંતને પોતાની જેવા બેબે છે તેથી તે

નથી તો કરતો તેમની ઉપર રાગ, કે નથી કરતો ગુણ ઉપર રાગ, પરંતુ ઉઘટો ગુણ દ્વેષી હોઇ સદગુણનો પણ અનાદર કરે છે અને આત્મગુણને મલીન કરી નાખે છે માટે તે ધર્મરત્નને માટે અયોગ્ય છે.

૧૩ વિકૃત્યા કરવાના અભ્યાસ વડે કલુષિત મનવાળો માણસ વિવેક રત્નને ખોદ દે છે અને ધર્મમાં તો વિવેકની ખાસ જરૂર છે. તેથી ધર્માર્થી માણસે સત્ય પ્રિય થવાનો અને સત્ય—હિતકારી વાતને જ કહેવાનો અથવા સાંભળવાનો ઢાળ રાખવો જોઈએ, આવા સત્ય પ્રિય અને સત્યભાષક જીવથી સ્વપરતું હિત સહેજે થાય છે તેથી તેવા ગુણ વાળાજ ધર્મરત્નને યોગ્ય છે વિકૃત્યાવંતથી ઉભય હાનિ પહોંચે છે તેથી તે અયોગ્ય છે.

૧૪ જેનો પરિવાર અનુકૂળ વર્તનારો, ધર્મશીલ અને સદાચારને સેવવા વાળો હોય એવો જડામણીઓ માણસ નિર્વિદ્વપણે ધર્મ સાધન કરી શકે છે. પૂર્વોક્ત સ્વભાવવાળા કુટુંબથી ધર્મ સાધનમાં કંઈ પણ અંતરાય આવવાનો સંભવ રહેતો નથી, કેમકે એવું સાનુકૂળ કુટુંબ તો ધર્મ સાધનમાં જોઈએ તેવી સહાય દઇ શકે છે. તેથી ધર્મશીલ અને સદાચારવાળા અનુકૂળ પરિવારવાળો ધર્મને દીપાવવાને યોગ્ય ગણાય છે તેવો પ્રતિકૂળ આચાર વિચારવાળા પરિવારવાળો યોગ્ય ગણાતો નથી, કેમકે તેથી ધર્મ માર્ગમાં વખતો વખત વિદ્વ બહા થાય છે. માટે શુદ્ધ અને સમર્થ પક્ષની પણ ખાસ જરૂર છે.

૧૫ દીર્ઘદર્શી માણસ પૂર્વાપરનો અથવા લાલાલાબનો વિચાર કરી જેતું પરિણામ સાફજ આવવાનો સંભવ હોય, તેમાં લાભ વધારે અને કલેશ અલ્પ હોય અને જે ધણા માણસોને પ્રશંસનીય હોય તેવા કામનોજ આરંભ કરે છે. તેવા દીર્ઘદર્શીજનો ધર્મરત્નને યોગ્ય છે. કેમકે તે વિચારશીલ અને વિવેકવંત હોવાથી સફળ પ્રવૃત્તિને કરનારા હોય છે. તે કંઈ પણ વગર વિચાર્યું નહિ જની શકે એવું અસાધ્ય કાર્ય સહસ્ર આરંભતાજ નથી. જે કાર્ય સુખે સાધી શકાય એવું માલુમ પડે તેનોજ તે વિવેકથી આદર કરે છે. સહસ્રાકારી બહુધા અસાધ્ય કાર્ય કરવા મંડી જાય છે અને તેમાં નિષ્ફળ નીવડવાથી તે પશ્ચાતાપનો ભાગી થાય છે તેથી તે ધર્મરત્નને હાયક ઠરતો નથી.

૧૬ વિશેષજ પુરૂષ વસ્તુઓના ગુણદોષને પક્ષપાત રહિત પણે પિંજી જાય છે. તેથી પ્રાયઃ તેવા માણસજ ઉત્તમ ધર્મના અધિકારી બને છે. જે અચાનકતા વડે હિતાહિત, કૃષ્ણકૃત્ય, ધર્મધર્મ, ભક્ષ્યાભક્ષ્ય, યેષા

પેય કે શુશ્રૂષા સંબંધી મિશ્રક્રમ અગ્રાત છે તે ધર્મને અયોગ્ય જ. કેમકે જે પોતાનું દિત શું છે તેટલું પણ સમજતા નથી તે શી રીતે સ્વહિત સાધી શકશે ? અને સ્વહિત સાધવાને પણ સમર્થ હોવાથી પરહિતનું તે કહેવુંજ શું ? તેથી પશુના જેવા અજ્ઞાન અને અવિવેકી જનો ધર્મને માટે અયોગ્ય છે.

૧૭ પરિપક્વ શુદ્ધિવાળા અર્થાત્ સદ્વિવેકાદિક શુશ્રૂ સંપન્ન એવા વૃદ્ધ પુરૂષો પાપાચારમાં પ્રવૃત્તિ કરતાજ નથી, એમ હોવાથી તેવા વૃદ્ધને અનુસરીને ચાલનાર પણ પાપાચારથી દુરજ રહે છે—કેમકે જીવને સોળત પ્રમાણે શુણો આવે છે. કહેવત છે કે ‘જેવી સોળત તેવી અસર’ તેવા શિષ્ટ પુરૂષોને અનુસારે ચાલનાર ધર્મરત્ન યોગ્ય થાય છે. પરંતુ સ્વચ્છંદે ચાલનાર માણસ કદાપિ ધર્મને યોગ્ય થઈ શકતો નથી, કેમકે તે સદાચારથી તો પ્રાયઃ વિમુખ રહે છે.

૨૮ સમ્યક્જ્ઞાન દર્શનાદિક સર્વ સદ્ગુણોનું મૂળ વિનય છે, અને તે સદ્ગુણો વડેજ ખરૂં સુખ મેળવી શકાય છે માટેજ જોન શાસનમાં વિનયવંત-વિનીતને વખાણ્યો છે. લૌકિકમાં પણ કહેવાય છે કે ‘વનો (વિનય) વેરીને પણ વશ કરે.’ તો પછી શાસ્ત્રોક્ત નીતિ મુજબ વિનયનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો તેના ફળનું તો કહેવુંજ શું ? વિનયથી સર્વ ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેથી ઇષ્ટ સુખના અભિલાષી જનોએ અવશ્ય વિનયનું સેવન કરવુંજ જોઈએ. અવિનીત માણસ ધર્મનો અધિકારી નથીજ. કેમકે તે તેની અસંખ્ય વૃત્તિથી કંઈ પણ સદ્ગુણ પેદા કરી શકતો નથી, અને ઉલટો ઠેકાણે ઠેકાણે કલેશનો ભાગી થાય છે.

૧૯ કૃતઘ્ન પુરૂષ ધર્મ ગુરૂને તત્ત્વ શુદ્ધિથી પરોપકારી જાણીને તેનું ખડું માન કરે છે. તેથી સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શનાદિક સદ્ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. તેથી કૃતઘ્ન માણસજ ધર્મરત્નને લાયક છે. કૃતઘ્ન માણસ ઉપર સામાન્ય ઉપગાર ક્ર્યો હોય તો તેને પણ તે ભૂલતો નથી તો અસાધારણ ઉપકારને કરનાર ઉપગારીને તો તે ભૂલજ કેમ ? કૃતઘ્ન માણસ ઉપગારીએ કરેલા ઉપગારને વિસરી જઈ તેનો ઉલટો અપવાદ કરવા તત્પર થઈ જાય છે. દુધ પાછને ઉછેરેલા સાપની જેમ કૃતઘ્ન નુકશાન કરે છે માટે તે ધર્મને યોગ્ય નથી.

૨૦ ધન્ય કૃત પુન્ય એવો પરહિતકારી પુરૂષ ધર્મનું ખરૂં રહસ્ય સારી રીતે સમજી પ્રાપ્ત કરીને વિરુદ્ધ ચિત્ત છતો પોતાના પૂર્ણ પુરૂષાર્થ યોગે

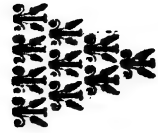
અન્ય જનોને પણ સન્માર્ગમાં જોડી દે છે. અર્થાત્ ધર્મનું ખર્ચ રહસ્ય જાણનાર અને નિરપેક્ષપણે પોતાનું છત્રી વીર્ય ફેરવનાર એવા પરહિતકારી પુરુષોનીજ અભિલાષી છે. તેવા ધન્ય પુરુષો સ્વપરનું હિત વિશેષે સાધી શકે છે તેવા લાઘ્યશાળી લવ્યો ધર્મને સારી રીતે દીપાવી શકે છે. તેથી તે ધર્મરત્નને અધિક લાયક છે. કેવળ સ્વાર્થવૃત્તિવાળાથી તેવો સ્વપર ઉપગાર સંભવતો નથી. તેથી નિઃસ્વાર્થ વૃત્તિ રાખવાની ખાસ જરૂર છે. નિઃસ્વાર્થી જનો પરોપકારને પોતાના શુદ્ધ સ્વાર્થથી ભિન્ન સમજતા નથી. અર્થાત્ પરોપકારને પોતાનું ખાસ કર્તવ્ય સમજીને કાષ્ટની પ્રેરણા વિના સ્વાભાવિક રીતેજ સેવે છે.

૨૧ લઘ્વ દક્ષ પુરુષ સકળ ધર્મ કાર્યને સુખે સમજી શકે છે અને તે દક્ષ-ચંચળ તથા સુખે કેળવી શકાય એવો હોવાથી થોડા વખતમાંજ સર્વ ઉત્તમ કલામાં પારગામી થઈ શકે છે. આવો કાયદક્ષ પુરુષ ધર્મરત્નને લાયક હોઈ શકે છે. પરંતુ અકુશળ અશિક્ષણીય અને મંદ પરિણામી તેમજ અતિ પરિણામી જનો ધર્મને લાયક થઈ શકતા નથી. કેમકે તેમની નજર સાપેક્ષપણે સર્વત્ર ફરી વળતી નથી. તેથી તેઓ સત્ય ધર્મથી બાહેર રહ્યા કરે છે, અર્થાત્ ધર્મના ખરા રહસ્યને પામી શકતાજ નથી માટે ધર્મર્થોજનોએ કાર્ય દક્ષ અને કર્તવ્ય પરાયણ થવાની પણ પુરી જરૂર છે.”

આ પ્રમાણે એ એકવીશ ગુણોનું કંઈક સહેતુક વર્ણન ‘ધર્મ પ્ર. કરણ’ ગ્રંથને અનુસારે કરવામાં આવ્યું છે. એ ઉપર વર્ણવેલ ગુણો જેમણે સંપ્રાપ્ત કર્યા છે તે લાઘ્યશાળી લાવ્ય જનો ધર્મરત્નને લાયક થાય છે. એ એકવીશગુણ સંપુર્ણ જેમને પ્રાપ્ત થયા છે તે ઉત્કૃષ્ટ રીતે લાયક છે. ચતુર્થ ભાગે ન્યુન ગુણવાળા લવ્ય મધ્યમ રીત્યા લાયક છે અને અર્ધા ભાગથી ન્યુન ગુણવાળા લવ્યો જધન્ય ભાગે લાયક છે પરંતુ તેથી પણ ન્યુન ગુણવાળા હોય તે તો દરિદ્ર પ્રાચ્ય—અયોગ્ય સમજવાના છે એમ સમજીને સર્વત્ર ભાષિત શુધર્મના અભિલાષી જનોએ જેમ અને તેમ ઉક્ત ગુણોમાં વિશેષે આદર દરવો યોગ્ય છે. કારણ કે પવિત્ર ચિત્ત પણ શુદ્ધ ભૂમિમાંજ સોબે છે અને ભૂમિ શુદ્ધિકૃત ગુણો વડેજ થાય છે.

લેખક

સદ્ગુણાનુરાગી
મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી.

॥ श्री ५ मात्मने नमः ॥

શ્રીમદ્ધીરવિજયશ્રુત.

કાદશ મત પૂજા.

(અર્થ સહિત.)

॥ શ્રાવક ગુણવર્ણન કાવ્યમ્ ॥

उच्चैर्गुणैर्यस्य निबद्धमूलं,

सत्कीर्तिशाखा विट्पादिपत्रः ।

दानफलं मार्गण पक्षिभोजि,

जीयाच्चिरं શ્રાવકકલ્પવૃક્ષઃ ।

કાવ્યાર્થ—ઉત્તમ ગુણોરૂપી મજાખૂત રેસાઓવડે જેનું મૂળ ઘણું જ મુદ્દ છે, જેને સત્પુરૂષોની પ્રશંસારૂપ શાખા છે, જેને * વિનય વિગેરે પત્રો છે, જેને દાનરૂપ ફળ છે કે જે યાચકોરૂપ પક્ષિઓવડે (નિરંતર) ખવાય છે, તે શ્રાવકરૂપ કલ્પવૃક્ષ ચિરકાળ જયવંતુ વર્તો.

* વિવેક, વૈયાવચ્ચ ઇત્યાદિ.

॥ દોહા ॥

રાજકર શંખેશ્વર પ્રભુ, પ્રણમીશુભગુરુ પાય;
 શાસન નાયક ગાયશું, વર્ધમાન જિન તથ ॥ ૧ ॥
 સમવસરણ સુરવર રત્ને, વનમહાસેનમ તાર;
 સંયત્તુ વિંધ થાપીને, ભૂતલ કરતવિહાર ॥ ૨ ॥
 એક લક્ષ શ્રાવક વ્રતધરા, ઓગણસાઠ હજાર;
 સૂત્ર ઉપાસકે વર્ણવ્યા, દશ શ્રાવક સિરદાર ॥ ૩ ॥
 પ્રભુ હાથે વ્રત ઉચ્ચી, બાર તજી અતિચાર;
 ગુરુવંદી છિદ્ધો કરે, પૂજા વિવિધ પ્રકાર ॥ ૪ ॥

એકિક અને આમુષ્મિક યુગને આપનાર દેવાધિદેવ શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી તથા ગુરૂ શ્રીમદ્ શુભવિજયજીના ચરણકમળોને પ્રણામ કરી વર્તમાન શાસનાધિપતિ વીરપરમાત્માની સ્તુતિ કરીશ. ૧

(વીરપરમાત્માને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી) ઉત્તમ દેવતા ઓ મહાસેન વનમાં સમવસરણની રચના કરે છે, (સિંહાસન ઉપર બેસી) વીરપ્રભુ ચતુર્વિધ સંધની સ્થાપના કરે છે, અને ત્યારપછી પૃથ્વીતળને પવિત્ર કરતા વિહાર કરે છે. ૨

(વીરપ્રભુવડે સ્થાપિત થયેલા ચતુર્વિધ સંધ મધ્યે) શ્રાવકોનાં પરિવારની ગણના કરતાં તે એક લક્ષ ઓગણસાઠ હજાર હતા; તે સર્વમાં ઉત્કૃષ્ટ વ્રતધારી * દશ શ્રાવકો હતા જેમની ઉપાસક દશાંગ સૂત્રમાં વર્ણના કરવામાં આવેલી છે. ૩

પ્રસ્તુત † આર્હતવર્યો ‡ પ્રભુની પાસે બાર વ્રત ગ્રહણ કરી તે વ્રતોના અતિચાર તજી દેતા હતા ત્યાર પછી વ્રત આપનાર ગુરૂ (પ્રભુને) વંદન કરી જીન પ્રતિમાની (દ્રવ્ય અને ભાવરૂપ) પૂજા વિવિધ પ્રકારે ઉદ્વિસાયમાન ભાવ પુરઃસર કરતાં હતા. ૪

* આનંદ, કામદેવ, યુક્તનીપિતા, ધર્મા, યુક્તશતક, કુંડકોલિક, શમ્બાલપુત્ર, મહાશતક, નંદિનીપિતા, અને તેતલીપિતા. † ઉત્તમ શ્રાવકો. ‡ પ્રભુના મુખથી.

મુનિમારગ ચિંતામણિ, શ્રાવક સુરતરુ સાજ;
 બેહુ બાંધવ ગુણઠાળમેં, રાજાને રુબરાજ ॥ ૬ ॥
 શેવમા ગ વ્રતનો વિધિ, સાતમા અંગ મોહાર;
 પંચમ આરે પ્રાણીને, સુણતાં હોય સુખકાર ॥ ૬ ॥
 તેણે કારણ પૂજા રચું, અનુપમ તેર પ્રકાર;
 ઉતરવા ખવજલનિધિ, એ છે આરા વાર ॥ ૭ ॥
 સુરતરુ રૂપાનો કરી, નીલવરણમેં પાન;
 રક્તવરણ ફલ રાજતાં, વામદિશેં તસ ઠાળ ॥ ૮ ॥

સર્વ વિરતિધર મુનિજનોનો માર્ગ ચિંતામણિ રત્ન તુલ્ય છે અને દેશ વિરતિધર શ્રાવકોનો માર્ગ કલ્પવૃક્ષ સદૃશ છે; છઠ્ઠા અને પાંચમા ગુણુસ્થાનકને આશ્રીને જાણે રાજા અને યુવરાજરૂપ આ બંધુઓ હોય ! તેમ લાગે છે. ૫

* સપ્તમ અંગમાં વ્રતની વિધિ કે જે મુક્તિમાર્ગને માટે દર્શાવેલી છે તે આ દુઃખમ કાળમાં પણ શ્રવણ કરતાં પ્રાણીઓને ઉપકારને માટે થાય છે. ૬

ઉપરોક્ત કારણને આશ્રીને હું (કર્તા) તેર પ્રકારની ઉત્તમ પૂજાઓ રચું છું. વાસ્તવિક રીતે આ ભારતનો ભવરૂપ સમુદ્રનો પાર પમાડનારા બાર આરા છે. ૭

(હવે વિધિ સહિત પૂજા ફળવતી હોય છે માટે વિધિનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે). રૂપાનો કલ્પવૃક્ષ બનાવી તેના પત્રો †નીલ વર્ણુ યુક્ત કરવા. તેને રક્તવર્ણુવાળા ફલથી સુશોભિત કરી પ્રભુની હાખી બાજુએ સ્થાપવો. ૮

* શ્રી ગણધરૂદ્ધન હાદ્રશાંગી આ પ્રકારે છે. આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ, સ્થાનાંગ, સમવાચાંગ, ભગવતી, જ્ઞાતાધર્મકથાંગ, ઉપાશકદશાંગ, અંતઃકૃત દશાંગ, અનુચરોપાસિ, પ્રશ્ન વ્યાકરણ, વિપાકસૂત્ર અને દષ્ટિવાદ. † પૂલ. ‡ લીલાં.

તેર તેર વસ્તુ શુષ્કિ, મેઝવીં નવરંગ;
 નરનારી કલસાભરી, તેરઠવોજિન અંગ ॥ ૯ ॥
 નહવળ વિલેપન વાસના, માલ દીપ ધૂપ ફૂલ;
 મંગલ અક્ષત દર્પણે, નૈવેદ્ય ધ્વજ ફલ ॥ ૧૦ ॥

॥ અથ ॥

॥ સમ્યવત્વારોપણે પ્રથમ જલ પૂજા ॥

॥ ઢાલ ॥ રત્નમાલાની ॥ પ્રથમ પૂરવદિશે ॥ ૧ દેશી ॥

ચતુર ચંપાપુરી વનમાંહે ઉતરી સોહમ જંબૂને એમ કહેણ ॥
 વીરજિનવિચરનાનવરઆવતા, નહવળુ મેવનમહમહેણ ॥ ૧ ॥
 શાંત સંવેગતા નિઃસ્વર્ગી યોગ્યતા, સમકિત વીજ આરોપકીજે,

પવિત્ર નવરંગી તેર તેર વસ્તુઓ નીચે પ્રમાણે એકઠી કરવી
 અને ત્યારપછી પુરૂષો અને સ્ત્રીઓએ (ક્ષીર નીરવડે) તેર કળશ
 ભરી તે વડે જીનેશ્વર પ્રભુના અંગે નહવળ કરવું. ૯

નહવળ, વિલેપન, * વાસ, પુષ્પમાલા, દીપક, ધૂપ, પુષ્પ, અષ્ટ-
 મંગળ, અક્ષત, દર્પણ, નૈવેદ્ય, ધ્વજ અને ફળ આ સર્વ પૂજાઓ
 અનુક્રમે કરવી. ૧૦

શ્રીમદ્ સુધર્મા સ્વામી જે વળતે ચંપાનગરીના ઉદ્યાનમાં
 આવેલા છે તે વળતે જંગુસ્વામીને નીચે પ્રમાણે કહે છે. આમાનુ-
 આમ વિહાર કરતા વીરપરમાત્મા વચનરૂપ પુષ્પોવડે દિગંતમાં
 વ્રતરૂપ સુવાસને પ્રસારતા હતા; તેઓ ભગ્ય જીવોને આ
 પ્રકારે ઉપદેશ દેતા હતા. ૧

આત્મારૂપ પૃથ્વીની † ઉપશમ અને ‡ સંવેગરૂપ યોગ્યતા
 પ્રાપ્ત થયા પછી તેમાં સમ્યક્ત્વરૂપ બીજનું આરોપણ થઈ શકે છે
 (મિથ્યાત્વવાસિત પુરાણ! આ પ્રમાણે કહે છે) આ સૃષ્ટિની સ-

* વાસસ્તેષ. † ક્રોધાદિ ક્ષાપેત્રી મંદતા. ‡ મોક્ષાભિલાષ.

સૃષ્ટિ બ્રહ્મા તળી, વિષ્ણુ શંકર ધળી, એક રાણે એક સંહરીજે ॥૨॥
 ગૌરુપ ચાટળી વાવ્ય અમૃત તળી, ત્રિપુરને કેશવા ઘ્રણ હળીજે
 જૂઠ મંડાળની વાળી પુરાણની, કુગુરુમુખ ઢાકિળી દૂરકોજે ॥૩॥
 હરિહર બંમને દેવી અચંમને, પામી સમકિત નવિચિત્ત ધરીજે
 દોષથી વેગલા દેવ તીર્થંકરા, ઝડી પ્રમાતે તસ નામ લોજે ॥૪॥

જ્ઞાના બ્રહ્માવડે થયેલી છે, તેનું પાલન વિષ્ણુ વડે થાય છે અને
 સંહાર મહાકાલ (શિવ) વડે થાય છે. ૨

* (વળી કહેવામાં આવેલું છે કે) ગાયત્રું રૂપ લઈ અમૃતની
 વાવ ચાટી જવાને લીધે ત્રિપુરાસુરને વિષ્ણુએ ત્રણ નગરો સહિત
 સંહાર કર્યો. જે પુરાણોની વાણી આવી રીતે અસત્ય રચનાવાળી
 છે, તે કુગુરુઓના મુખને વિષે વર્તતી ઢાકણરૂપ હોઈને તેને દૂરજ
 રાખવી યુક્ત છે. ૩.

સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કર્યા પછી બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શિવ, અને દેવીઓના
 આશ્ચર્યને જોઈને મનમાં તે કદાપિ ધારણ કરવું નહિ, પરંતુ પ્રાતઃ
 કાળે ઉઠીને અઠાર દોષ સહિત તીર્થંકરનું નામ સ્મરણ કરવું. ૪

* એક વખત દેવો અને ત્રિપુરાસુર વચ્ચે મહાન યુદ્ધ થયું. દેવોવડે ત્રિપુ-
 રાસુરને અનેક ધા કરવામાં આવ્યા. પરંતુ તે દાનવની પાસે અમૃતની વાવ
 રહેલી હોવાથી તે પોતાને ધા વાગે કે તેમાંથી અમૃત પી જતો હતો; આથી
 દેવોના ધા અસર કરી શક્યા નહિ તેથી દેવોએ બ્રહ્માદિ ત્રણે ઇશ્વરની મદદ માગી;
 વિષ્ણુએ પોતાની શુદ્ધિવડે ગાયત્રું રૂપ લઈ દેવની પાસે રહેલી અમૃતની વાવ
 ચાટી લીધી. આથી જ્યારે ત્રિપુરાસુરને ધા પડવા માંજા ત્યારે તેની પાસે
 અમૃત ખુરી જવાથી તે હણાઈ ગયો અને તેના રચેલા ત્રણે નગરોને પણ નાંખ્યા.

અતિશયે શોભતા, અન્યમત શોભતા, વાણી ગુણ પાંત્રીશ
જાણીએ; નાથ શિવ સાર્થવાહ જગત્ના બાંધવા, દેવ
વીતરાગ તે માનીએ. ॥ ૫ ॥

જોગ આચારને સુગુરુ અળગારને, ધર્મ જયનાર્ત આદરોએ
સમક્તિ સારને છંડી અતિચારને સિદ્ધ પડિમા નતિ નિ-
ત્ય કરો. ॥ ૬ ॥

શ્રેણિક ક્ષાયકે ક્ષીર ગંગોદકે, જિન અભિવેક નિત્ય તે;

ચોત્રીશ અતિશયોવડે સુશોભિત, અન્ય દર્શનોનું નિરાકરણ
કરતા, પાંત્રીશ સુભુગણયુક્ત વાણીવાળા, યોગક્ષેમ કરનારા શિવ-
માર્ગને માટે સાર્થવાહ તુલ્ય, ત્રણ જગત્ના બંધુ, એવા વીતરાગ
દેવ સત્ય છે તેવી પ્રતીતિ કરો. ૫

(મન વચન અને કાયાના) યોગોને શુભમાર્ગમાં પ્રવર્તાવનાર-
* પંચાચારનું પાલન કરનારા અને ગૃહસ્થાશ્રમથી રહિત એવા સુગુરુને
અંગીકાર કરો, તેમજ અહિંસામૂલ ધર્મનો સ્વીકાર કરો; આ રીતે
સારભૂત સમ્યક્ત્વને અંગીકાર કરી તત્સંગધી પાંચ † અતિચાર તણ
સિદ્ધની અવસ્થાનું સ્મરણ કરાવનારી પ્રતિમાને નિરંતર નમ-
સ્કાર કરો. ૬

‡ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વને પ્રાપ્ત કરનાર શ્રેણિકરાજ ક્ષીરોદધિ
સદૃશ ગંગાનદીના પાણીવડે જિનેશ્વર પ્રભુની પ્રતિમાને નિરંતર

* જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને વીર્યાચાર
† જિનવચનમાં શંકા કરવી, અન્યદર્શનની ધ્વજા કરવી, ધર્મના કૃળાને સદેહ
રાખવો, મિથ્યાત્વી પ્રાણીઓની પ્રશંસા કરવી તથા મિથ્યાત્વીઓનો પરિચય
કરવો. ‡ અનંતાનુગંધિ ક્રોધ, માન, માયા, ભોભ તથા સમ્યક્ત્વ મોહનીય
મિશ્રમોહનીય, અને મિથ્યાત્વ મોહનીય રૂપ સાત કર્મ પ્રકૃતિઓના ક્ષયથી
ઉત્પન્ન થયેલું.

કરે એ; સિંચી અનુકૂળને સુકૃત તરુ મૂલને, શ્રી શુભ વીર-
પદ* અનુસરે એ. ॥ ૭ ॥

॥ અથ કાવ્યમ્ ॥ શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્ ॥

શ્રદ્ધાસંયુતદ્વાદશવ્રતધરાઃ શ્રાદ્ધાઃશ્રુતે વર્ણિતાઃ ।
આનંદાદિક દિગ્મિતાઃ સુરભવં ત્યક્ત્વા ધિવ્યંતિ વૈ ॥
મોક્ષં તદ્વ્રતમાચરસ્વ સુમતે ચૈત્યાભિષેકં કુરુ ।
યેન ત્વં વ્રતકલ્પપાદપફલાઽસ્વાદં કરોષિ સ્વયમ્ ॥૧॥

॥ અથ મંત્રઃ ॥

॥ ડુંહો શ્રી પરમગુરુભાય । પરમેશ્વરાય । જન્મજ-
રાત્યુનિવારણાય । શ્રીમતે જિનેન્દ્રાય । જલં
યજામહે સ્વાહા ॥

॥ ઇતિ સમ્યક્ત્વારોપણે પ્રથમજલપૂજા સમાપ્તા ॥

અભિષેક કરતા હતા; આમ કરવાથી શ્રાવકરૂપકલ્પવૃક્ષના મૂળને બરા-
બર રીતે સ્પર્શન કરી તીર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જન કરતા હતા. ૭.

(આ કાવ્ય પ્રત્યેક પૂજા દીઠ કહેવું.)

સમ્યક્ત્વ સહિત આરવ્રતધારી આનંદાદિ દશ શ્રાવકો કે
જેમનું વર્ણન શાસ્ત્રમાં છે તેઓ દેવભવ સંબંધી સ્થિતિ પુર્ણ
થયા પછી મનુષ્ય થઈ મુક્તિ પામશે; તેટલા માટે હે સુબુદ્ધિ પ્રા-
ણિન ! જિન પ્રતિમાના અભિષેક કરવામાં તત્પર થા કે જેથી
તું પોતે વ્રતરૂપ કલ્પવૃક્ષના ફળનો મધુર સ્વાદ પ્રાપ્ત કરીશ.

[આ મંત્ર પ્રત્યેક પૂજા દીઠ કહેવો.]

॥ ઇતિ સમ્યક્ત્વારોપણે પ્રથમજલપૂજા સમાપ્તા ॥

* ‘ શુભવીર ’ એ શબ્દવડે કવિવરે બ્યંબમાં સ્વગુણના અને
પોતાના નામનું સ્તવન કરેલું છે.

॥ અથ પ્રથમવ્રતેદ્વિતીય ચંદન પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

દંસણ નાળ ચરણ તણા, આઠ આઠ અતિચાર
અણસણવીર્યાંવારના, પળતિગ તપના બાર ॥ ૧ ॥

સુંદર સમકિત ઉચ્ચરી, લહિ ચોથું ગુણઠાળ
ચઢી પંચમ પગથાલિય ધૂલથકી પચ્ચચાણ ॥ ૨ ॥

॥ ઢાલ ॥ વાલ્હે અમને અમૃત પાડ ઉઠેયીં, વાલ્હેજોળ
અમનેરે ણ દેશી ॥

આવો આવો જશોદાના કંત, અમ ઘર આવોરે ।
રુઢા ભક્તિ વત્સલ ભગવંત, નાથ શૈં નાવોરે ॥

દર્શનાચાર, જ્ઞાનાચાર અને ચારિત્રાચારના આઠ આઠ અતિ-
ચાર છે, સંલેખણા વ્રતના પાંચ અતિચાર છે, વીર્યાચારના ત્રણ
અને તપાચારના (છ બાહ્ય અને છ આખ્યંતર રૂપ) ઘાર અતિ-
ચાર છે. ૧

સ્વરૂપવડે સુંદર એવું સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ કરી, ચતુર્થ * ગુણ-
સ્થાનક પ્રાપ્ત કરી ગુણસ્થાનકરૂપ નિસરણીની પંચમ પગથી
ઉપર ચઢીને સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રત અંગીકાર કરવું. ૨

† “ હે યશોદારાણીના પતિ ! તમે અમારે ઘરે આવો ! હે નાથ !
તમે ભક્તજનો ઉપર કરૂણા કરનારા હોવા છતાં શામ્ભટે ચાલ્યા

* અવિરતિ સમ્યગ્દષ્ટિ. † શ્રીમતી ચંદનબાલા દધિવાહન રામની
પુત્રી હતી અને પાછળથી ધનાવહ શેઠની દત્તકા પુત્રી થઈ હતી
ધનાવહ શેઠની સ્ત્રીએ સૌક્યની ગણના તરીકે ગણી છર્બાથી તેને ડોહ ન બન્યું
તેમ મુડિત કરી બેડીમાં નાંખી. ધનાવહ શેઠથી મુખતપ્તે ભોંયરામાં રાખી છે.
પાછળથી ધનાવહ શેઠને દાસીના દહેસાથી ખગર પડે છે તેથી તેને

અમ ચંદન બાલાને બોલહે, પ્રભુ આવીરે ।

મુઠી બાકુલા માટે પાછા, વઢીને બોલોનારે ॥આ॥૧॥

સંકેત કરીને સ્વામી, ગયા તુમે વનમારે ।

થઈ કેવલી કેવલી કીધ, ધરીજો મનમારે ॥

જાઓ છો ?” આ પ્રકારે શ્રીમતી ચંદનબાલા મુઠી બાકલાથી અતિથિ-સંવિભાગ કરવા માટે પ્રભુને પાછા આવવા માટે બોલાવતી હોવાને લીધે પ્રભુ પણ (જાણે અનુગ્રહ કરવા તત્પર થયા હોય તેમ !) પુનઃ આવીને તે ગ્રહણ કરે છે. ૧

હે સ્વામિન્ ! તમે બાકલા ગ્રહણ કરવાની કૃપા વડે જાણે સંકેત કરીને વનમાં ગયા હોયની ! તેમ મને લાગે છે. કેમકે જો તમે તેના વચનને માન આપી-હૃદયમાં ધારણ કરી તો તમે પોતે કેવલજ્ઞાની થયા પછી તેને પણ કેવલજ્ઞાન આપ્યું;

બેડીથી મુક્ત કરવાને માટે લુહારને તેડવા જાય છે. શ્રીમતી ચંદનાએ અષ્ટમ તપ કરેલો હોવાથી તેનું પારણું તેને આજ કરવાનું છે; કાંઈ પણ ભોજન તૈયાર નહિ હોવાથી ધનાવલ્લ શેઠે ઘરમાં તૈયાર ભોજન બાકલા હતા તે ખાવા માટે આપી પોતે બહાર ગયેલ છે. આ વખતે ચંદના વિચાર કરે છે કે કાંઈ મહાત્માનો યોગ થાય તો હું દ્વિતર પારણાને દિવસે તેમનો અતિથિ સંવિભાગ (સત્કાર) કરી પછી ભોજન કરું. આ અરસામાં ત્રીસપ્રભુ કે જેમણે અભિગ્રહ ધારણ કરેલો છે તેમનું આગમન થાય છે, અભિગ્રહમાં એક વસ્તુ અપૂર્ણ હોવાથી પ્રભુ બાકલા લીધા વગર પાછા વળે છે, તેથી નિરાશ થયેલી ચંદન બાલા આંખમાં અશ્રુ લાવી પ્રભુને બોલાવે છે, અભિગ્રહના આ સર્વ યોગો એકત્ર મળવાથી પ્રભુનો અભિગ્રહ પૂર્ણ થાય છે, પ્રભુ પાછા વળે છે, અને બાકલાનું દાન ગ્રહણ કરે છે; આ પ્રસંગે શ્રીમતી ચંદનબાલા શું કહે છે તે દર્શાવતાં કવિ પુરય કહે છે.

અમે કેસર કેરા કીચ, કરીને પૂજુંરે ।
 તોએ પહેલે વ્રત આતેચા, થકી હું ધૂજુંરે ॥ આઠાશા
 જીવહિં રાના પચ્ચચાણ, થૂલથી કરીએ રે ।
 દુવિહં તિવિહેણં પાઠ, સદા અનુસરિએ ॥
 વાસિચોલો વિદલ નિશિમક્ષ, હિંસા ટાલુંરે ।
 સવાવિશ્વા કેરી જીવ, દયા નિત્ય પાલુંરે ॥ આઠાશા
 દશ ચંદ્રુઆ દશ ઠાણ, બાંધોને રહિએ રે ।
 જીવ જાયે એહવી વાત, કેહને ન કહીએ રે ॥

હું કેસરનો ઘોળ કરી આપની પૂજા કરીશ, પરંતુ સ્થૂલ પ્રા-
 જ્ઞાતિપાત વ્રતના અતિચારથી માફ હૃદય કમકમે છે.

સ્થૂલથકી જીવહિંસાના પચ્ચચાણ કરવા અને સૂત્રમાં કહેલા
 * “દુવિહંતિવિહેણં” વાક્ય પ્રમાણે નિરંતર વર્તવું; † વાશી
 ઘોળ, ‡ દ્વિહલ તથા રાત્રિ ભોજન વિગેરે હિંસાના કાર્યો તથા દહા
 છું અને શ્રાવકના અધિકારને યોગ્ય સવાવિશ્વા § જીવદયાતું નિરંતર
 પાલન કરું છું ૩

§ દશ ઠેકાણે દશ ચંદ્રવા બાંધીને ગૃહસ્થાધિકારને સ્થાપનાવશે
 અને ડોઢતું મૃત્યુ થાય એવી હકીકત ડોઢ આગળ પ્રગટ કરવી નહિ.

* મન વચન અને કાયાવડે કરવું નહિ અને કરાવવું નહિ.

† ત્રણ દિવસ ઉપરાંત પાણીમાં રાખેલું અથાણું.

‡ દાઝા ગોરસ સાથે મિશ્રિત કઢોલ.

§ સાધુના અધિકારને યોગ્ય વીશવિશ્વાદયા અને શ્રાવકને ત્રસ, નિરપ-
 રાધિને સંકલ્પ, અને નીરપેક્ષપણે નહિ હણવા રૂપ સવાવિશ્વાદયા.

§ દેરાસર, ઊપાશ્રય, પોષધસાલા. સ્નાનબુધિ, ભોજનસાલા, આરણીયા
 ઉપર, ધંડી ઉપર, પાણીયારા ઉપર, ચૂના ઉપર, મીઠા પાણી.

વધ બંધનને છવિચ્છેદ, ખાર ન મરીણ રે ।
માત પાણીનો વિચ્છેદ, પશુને ન કરીણરે ॥આબા॥૪॥
લૌકિક દેવ ગુરુ મિથ્યાત્વ, ગાઝાં મેદેરે ।
તુજ આગમ સુણતાં આજ, હોય વિચ્છેદેરે ॥

[હવે આ વ્રતના પાંચ અતિચાર કહે છે] * પશુઆદિકનો વધ, ગાઠ અંધન વડે બાંધવું, ચામડીનો છેદ કરવો, ગળ ઉપરાંત ભાર ભરવો અને ભાત પાણીનો વિચ્છેદ (આટલા વાનાં સ્થૂળપ્રાણુતિપાત વિરમણુ વ્રત ધારીએ) કરવાં નહિ. ૪

લૌકિક દેવ અને ગુરુ સંબંધી મિથ્યાત્વના † આસી ભેદ છે તે તમારા શાસ્ત્રનું શ્રવણ કરતાં તત્કાળ નાશ પામે છે.

* વધ, અંધન, છવિચ્છેદ. અતિભારારોપણુ, ભાત પાણીનો વિચ્છેદ.

† હરિ, હર, બ્રહ્માદિકના બવનને વિષે જનુ. ૨ કાર્યને પ્રારંભે હાટે ખેસતી વખત લાભને અર્થે ગણેશ પ્રમુખનું નામ લેવું. ૩ ચંદ્રમા રો-
હિણીના ગીત ગાવાં. ૪ વિવાહમાં ગણેશની સ્થાપના કરવી. ૫ પુત્ર જન્મ્યા પછી છટ્ટીને દિવસે છટ્ટી દેવતાની પૂજા કરવી. ૬ વિવાહમાં માતાનું સ્થાપન કરવું. ૭ ભવાની પ્રમુખ દેવીઓને માનવી. ૮ તો-
તલા માતાની તથા ગ્રહાદિની પૂજા કરવી. ૯ ગ્રહણને દિવસે ધર્મ જાણીને રનાન કરવું. ૧૦ પૂર્વજને પિંડ આપવા. ૧૧ દેવતથ દેવતાનું પૂજન કરવું. ૧૨ રૂપિને પ્રારંભે હલદેવતાનું પૂજન કરવું. ૧૩ પુત્રાદિના જન્મ માતૃકાનું પૂજન કરવું. ૧૪ સોના રૂપાની રંગિણી દેવતા વિશેષતી લહાણી કરવા. ૧૫ મૃતકને અર્થે જળ ઉગાડવાં. ૧૬ નદી પ્રમુખ તીર્થાદિને વિષે મૃતકને દાહ દેવો. ૧૭ મૃતકને અર્થે વાછડા વાછડીના વિવાહ કરવા. ૧૮ ધર્મને અર્થે શોકયનું પગલું પૂર્વજ પિતૃની પ્રતિમાનું સ્થાપન કરવું. ૧૯ જૂતાદિને સરા-
વલા ભરી દેવા. ૨૦ શ્રાદ્ધ કરવું, ખારસું કરવું. ૨૧ પાણીના પર્વ મંડાવવા. ૨૨ કુમારિકાને ભોજન દેવાં. ૨૩ ધર્મ હેતુએ પા-
રકી કન્યાના પાણિગ્રહણ કરાવવા. ૨૪ અશ્વમેધ, અભ્યમેધ યજ્ઞ યાગ કરવા, ૨૫ લૌકિક તીર્થમાં કેશવપનાદિ કરાવવું. ૨૬ અત્રા નિમિત્તે ધરે

ચોમાસે પળ વહુ કાજ, જયળા પાહુંરે ।

પગલે પગલે મહારાજ, વ્રત અજવાહુંરે ॥આગાશી॥

ચોમાસામાં જે વખતે ઘણા સૂક્ષ્મ જીવોનો ઉપદ્રવ વધી જાય છે તે વખતે ઘણીજ ચતના પૂર્વક કાર્ય કરું છું. અને હે પરમાત્મન ! અહણુ કરેલા વ્રતને ક્ષણે ક્ષણે ઉજાગવળ કરતો જાઉં છું.

આગા પછી ભોજન કરાવવું. ૨૭ ધર્મે હેતુએ ફાવા વાવ ખણાવવા. ૨૮ ક્ષેત્રાદિમાં ગોચરણ દાન દેવું. ૨૯ પિતૃ નિમિત્તે પિંડ મુકવા. ૩૦ પિંડદાન દેવું. ૩૧ વડ આદિ વૃક્ષના આરોપણ કરી સેવનાદિ કરવું. ૩૨ પુણ્યને અર્થે આંકેલા સાંઠની પૂજા કરવી. ૩૩ ગોપુચ્છની પૂજા કરવી. ૩૪ ધર્માર્થે શીતકાલમાં અગ્નિ બાલવો. ૩૫ ઊંઘરે આંખલી પ્રમુખનું પૂજન કરવું. ૩૬ રાધાકૃષ્ણાદિના રૂપ કરી નાટક કરવું-જોવું. ૩૭ સૂર્ય સંક્રાંતિને દિવસે વિશેષ પૂજા સ્નાનાદિ કરવા. ૩૮ ઉત્તરાયણના દિવસે વિશેષ સ્નાનાદિ કરવું. ૩૯ રવીવારે તથા સોમવારે એકવાર ભોજન કરવું. ૪૦ શનીવારે પૂજા માટે તેલનું દાન દેવું. ૪૧ કાર્તિક માસમાં સ્નાન કરવું. ૪૨ માહા માસમાં સ્નાન કરી ઘૂન કાંબલનું દાન દેવું. ૪૩ ગરબો માનવો. ૪૪ અગ્નિ પડવાને દિવસે ગોદિંસાદિ કરવું. ૪૫ ભાષ્મીજ કરવી. ૪૬ શુકલપક્ષની બીજને દિવસે ચંદ્રદર્શને દશિકા દાન દેવું. ૪૭ માઘ શુદ્ધ ત્રીજે ગૌરીનિમિત્તે ભોજન કરાવવાં. ૪૮ અખાત્રીજને દિવસે કાંતવું. ૪૯ ભાદ્રપદ માસમાં કર્કશી-દેવતાનું પૂજન કરવું. ૫૦ આસોમાસની શુક્લત્રીજે (ગોમયતૃતીયામાં) ચંદ્રોદયે ભોજન કરવું. ૫૧ ગણેશ ચોથ કરવી. ૫૨ નાગ પંચમીને દિવસે નાગની પુજા કરવી. ૫૩ પંચમી આદિતિથિએ વસોણું આદિ કરવું. ૫૪ માઘ શુદ્ધ છઠ્ઠે દિવસે સૂર્યની રથયાત્રા કરવી. ૫૫ શ્રાવણ શુદ્ધ છઠ્ઠે ચંદન છઠ્ઠ કરવી. ૫૬ માદરવા શુદ્ધ છઠ્ઠે સૂર્ય પછી કરવી. ૫૭ શીલ સપ્તમીને દિવસે વાસી અન્ન ખાવું. ૫૮ ભાદ્રપદ શુદ્ધ સાતમે (વેળ-નાથની સાતમે) સ્ત્રીએ સાત ઘરની ત્રણ ત્રણ કણની ભિક્ષા લેવી. ૫૯ બુધપક્ષીને દિવસે કેવળ એક ગોધૂમાદિ અન્નનું ભોજન કરવું. ૬૦ ભાદ્રપદ વદી આંદમે જગરણ ઉત્સવાદિ કરવા. ૬૧ આગ્રો ચૈત્રના

एक श्वासमांहे सो चार, समरुं तुमने रे ।

चंदनबाला ज्युं सार, आपो अमनेरे ॥

એક શ્વાસોશ્વાસ જેટલા વખતમાં તમારું એકસો વખત સ્મરણ કરું છું. માટે હે પ્રભો ! જેમ ચંદનખાળાને ભવ સમુદ્રથી તારી તેમ અમોને પ્રધાનપદ (મુક્તિ) આપો ;

ગૃહસ્થ પક્ષમાં નવ રાત્રે બેસવું. ૬૨ ચૈત્ર તથા આશો શુદી આઠમે અથવા નવમીને દિવસે ગોત્રિયને ઝારવાં. ૬૩ ભાદ્રપદ શુદી નવમી (અક્ષય નવમી) એ આખા ધાન્યનું ભોજન કરવું. ૬૪ ભાદ્રવા શુદી દશમે (અવૈધવ્ય દશમી) ને દિવસે જાગરણ કરવું. ૬૫ વિજ્યાદશમીએ ખીજડીના વૃક્ષની પ્રદક્ષિણાદિ પુજા કરવી. ૬૬ એકાદશીમાં ફલાહાર કરવો. ૬૭ સંતાનાદિને માટે ભાદ્રપદ વદ ૧૨ (વત્સાહાદશી) કન્વી. ૬૮ જેઠ માસની તેરશે તાકવું દાન દેવું. ૬૯ ધન તેરશે ધન પુજા કરવી. ૭૦ શિવરાત્રિએ રાત્રિ જાગરણ કરવું. ૭૧ ચૈત્ર વદી ચૌદશે નવરાત્રિની યાત્રા કરવી. ૭૨ ભાદ્રપદ વદી ચૌદશે પવિત્ર કરણાદિ કરવા. ૭૩ અનંત ચૌદશે અનંતના દોરા આંધવા. ૭૪ અમાવાસ્યાને દિવસે બાણેજ જમાઈને જમાડવા. ૭૫ સોમવતી આમાવાસ્યાએ નદી તળાવમાં સ્નાન કરવું. ૭૬ દીવાળીને દિવસે પિતૃનિમિત્તે દીવા કરવા. ૭૭ કાર્તિકી પૂર્ણિમાએ સ્નાનાદિ વિશેષ પથે કરવા. ૭૮ કાશ્યુન શુદી પૂર્ણિમાએ હોલી પ્રગટ કરવી. ૭૯ શ્રાવણની પૂર્ણિમાએ બક્ષેવ કરવી. આ સર્વ લૌકિક દેવગત મિથ્યાત્વ છે. હવે લૌકિક ગુરૂ મિથ્યાત્વના બેઠ-(૧) તાપસાદિને નમસ્કાર કરવો. (૨) બ્રાહ્મણાદિના મુખથી કથા સાંભળી તેમને ગોત્રિકાદિનું દાન દેવું- (૩) બ્રાહ્મણાદિના ગૃહમાં બહુ માન અર્થે ગમન કરવું. (૪) તાપસાદિની આગળ **ૐનમઃ શિવાય** કહેવું. આ ચાર લૌકિક ગુરૂગત મિથ્યાત્વ છે. (આ ઉપરાંત બેઠાત્તર દેવગુરૂ મિથ્યાત્વના પણ અનેક બેઠો છે.)

માછી હરિબલ ફલદાય, એ વ્રત પાલીરે ।

શુભવીર ચરણ સુપસાય નિત્ય દીવાલીરે ॥ આના૧૬॥

* હરિબલ (પોતે જન્મથી મચ્છીમાર હોવા છતાં) આ વ્રતનું યથાર્થરીતે પાલન કરી ઉત્તમ ફળને પ્રાપ્ત કરતા હતા; આમ હોઇને મહાત્મા વીરપ્રભુના ચરણ કમળની કૃપા થકી પ્રાણીઓને સદા દીપાવલિનો આનંદ વર્તી રહે છે.

* કાંચનપુર નગરમાં હરિબલ નામે માછી વસે છે. એકદા તે માછીએ નદી કાંઠે એક મુનિને દેખી વિનીતપણે નમસ્કાર કર્યો. મુનિએ પ્રશ્ન્યું કાંઈ ધર્મ તું જાણે છે ? તેણે કહ્યું સ્વકુલાચાર ધર્મ છે તે હું જાણું છું; મુનિવરે કહ્યું કુલાચાર ધર્મ હોયજ નહિ પરંતુ જીવદયા તે ખરેખરો ધર્મ છે, માટે તું જીવદયાનું પાલન કર. ધીવરે કહ્યું મારી તે આજીવિકા છે માટે હું કેમ તજી શકું ? મુનિ કહે છે કે તું સર્વથી તજી ન શકે તો માત્ર તારી જાતમાં પહેલો મત્સ્ય પડે તેને તું જીવતો મુકી દેજે; આટલા નિયમથી તને અતુલ્ય ફળ થશે. ત્યાર પછી તે ધીવર ઊંડા જળમાં જાત નાંખવા લાગ્યો. એક મોટો મત્સ્ય જાળમાં આવી પડ્યો; પોતાનો નિયમ સાચવવા માટે એક કોડી તેને કાઢે બાંધી દીધી; ત્યાર પછી બીજો ઠેકાણે જાળ નાંખી પરંતુ તે મત્સ્ય શિયાંચ બીજો કોઈ પણ મત્સ્ય તેની જાળમાં આવે નહિ. દરેક ઠેકાણે ફેર બહલી કરી પણ નિષ્ફળ; સાચંકાળ થયા છતાં તેને પશ્ચાત્તાપ થયો નહિ તેમજ દ્રઢ નિયમને વળગી રહ્યો તેવામાં તે મત્સ્ય કે જે લવણ સમુદ્રાધિષ્ઠિત દેવતા હતો તેણે પ્રત્યક્ષ થઇને કહ્યું હું તારા નિયમની દ્રઢતા દેખી તુલ્કામાન થયો છું માટે વરદાન માગ. ધીવરે કહ્યું મને આપત્તિ પડે ત્યારે તત્કાળ મને છોડવજો. ત્યાર પછી હરિબલને અનેક કષ્ટ પડે છે, પરંતુ દેવ સાન્નિધ્યથી ઉદ્ધાર થાય છે અને પાછળથી ચાર રાજપુત્રીને પરણી રાજ્ય પ્રાપ્ત કરે છે. અને જીવદયાનું ઉત્તમ ફળ પ્રાપ્ત કરી છેવટે મુક્તિના અધિકારી બને છે.

॥ કાવ્યં ॥ શ્રદ્ધા સંયુત૦ ॥ ૧ ॥ પ્રથમ મુજબ કહેવું.

॥ અથ મંત્રઃ ॥

॥ ડું હ્રી શ્રી પરમપુરુષાય । પરમેશ્વરાય । જન્મજરો મૃત્યુ
નિવારણાય । શ્રીમતે જિનેંદ્રાય । ચંદનં યજામહે સ્વાહા ॥
इति प्रथम व्रते द्वितीय चंदन पूजा समाप्त.

॥ અથ દ્વિતીય વ્રતે તૃતીય વાસના ॥

॥ દોહા ॥

ચૂળે સરસ કુસુમે કરી, ઘસી કેસર ઘનસાર ।
बहुल सुगंधी वासथी, पूजो जगत् दयाल ॥ ૧ ॥

॥ ઢાલ રાગ ભૈરવી ॥

યમુનામાં જાઈ પડ્યોરે, બાલક મેરો યમુનામાં
जाइ पड़ो ॥ एं देशी ॥

મુક્તિસેં જાઈ મલ્યોરે, મોહન મેરો મુક્તિસેં જાઈ મલ્યો,
मोहसें क्युं न डर्योरे ॥ मोहन ॥

નામ કરમ નિર્જરણા હેતે, ભક્તકો ભાવ ભર્યોરે ॥મોહન॥
उपदेशी शिवमंदिर पहोते, तोसें बनाव डर्योरे ॥मोहन॥ १॥

સુંદર પુષ્પોનાં ચૂર્ણ કરી, કેસર અને બરાસ ઘસી અને અનેક
બીજા સુગંધી પદાર્થોનાં સંમેલન કરી તેવડે જગતના ઉપકારી પ્ર-
ભુની પૂજા કરે.

હે મારા વહાલા પ્રભુ ! તમે મુક્તિ રૂપી સ્ત્રીની પાસે ગયા
પરંતુ તમે મોહ રૂપ મહા મદ્યથી કેવી * રીતે ભયભીત ન થયા ?
તીર્થંકર નામ કર્મની નિર્જરા કરવાને માટે તમારે ઉપદેશ કર્યો અને
પોતે સકળ કર્મ રહિત થઈ મુક્તિ પામ્યા આમ હોઈને અમારે તો
ભક્તિ ભાવ તમારી સાથેજ ઠરી ચુકેલો છે. ૧

* આ પ્રમાણે કહેવાથી પ્રભુના અનંત બળની સૂચના કરેલી છે.

આનંદાદિક દશયું બોલી, તુમ કને વ્રત ઉચ્ચરોરે ॥ મો૦ ॥
 પાંચ મોટકાં જૂઠ ન બોલે, મેં બી આશ મર્યોરે ॥ મો૦ ॥ ૨ ॥
 બીજું વ્રત ધરી જૂઠ ન બોલું, પળ અતિચાર ડર્યોરે ॥ મો૦ ॥
 વસુરાજા આરખ્યે પહિયો, નરકાવાસ જર્યોરે ॥ મો૦ ॥ ૩ ॥

આ પ્રકારે આનંદાદિ દશ શ્રાવકો (ઉચ્ચસ્વરે) બોલીને તમારી આગળ સ્થૂલ મૃષાવાદ વિરમણુ વ્રત અંગીકાર કરતા હવા; તેઓ * પાંચ મોટા અલીકથી વિરમ્યા છે. હું પણ અનેક આશાઓથી ભરપુર થયેલો તમારી પાસે આવેલો છું. ૨

બીજું વ્રત ગ્રહણ કરેલ છે માટે હું જુદું બોલીશ નહિ અને પાંચ અતિચારથી નિરંતર ઠરતો રહું છું. જુદું બોલવાથી † વસુરાજાને (સિંહાસન ઉપરથી પાડી નાંખી) નરકનો અતિથિ બનાવેલો છે.

* કન્યા, ગાય, અને ભૂમિ સંબંધી ગ્રંથ બોલવું, પારકી થાપણ બોલવતી, અને કૂડી સાક્ષી ભરવી.

† શુક્રિમતી પુરીમાં વસુરાજા રાજ્ય કરે છે ત્યાં ક્ષીરકદંબક ઉપાધ્યાય છે તેની પાસે બાળપણમાં વસુ તથા ઉપાધ્યાયનો પુત્ર પર્વત અને નારદ એ ત્રણ શિષ્યપણે અધ્યયન કરતા હતા. વસુ રાજ્યાસને એકા પછી એક વખત પર્વત અને નારદ વચ્ચે વિવાદ થયો. **અજૈર્યઘ્ન્યં** એ શબ્દનો અર્થ કરતાં નારદે કહ્યું કે ઉપાધ્યાયશ્રીએ આપણને ત્રણ વરસની વીહિ [ધાન્ય વિશેષ] કહેલો છે. પર્વતે કહ્યું ‘બકરાનો યજ્ઞ કરવો’ એવો અર્થ કહેલો છે અને વાદવિવાદ અસ્ત થયા અને જિજ્ઞાસુ છેદતી સરત બકરી વસુરાજા પાસે ન્યાય માટે આવ્યા. સિંહાસન ઉપર એકેલા વસુરાજાને નારદે કહેલો અર્થ સત્ય લાગવા છતાં પર્વતની માતા આગ્રહથી ‘બકરાનો યજ્ઞ કરવો’ એવો અર્થ કર્યો. અસહ્યનું દાણુ ફળ તાત્કાલિક દર્શાવવા માટે તરતજ શાસન દેવતાએ તેને જમીન ઉપર પાડી લોકી વમનો કર્યો જેથી તુરત મરણ પામી તેને નરકે જવું પડ્યું.

માંસાહારી માતાંગી બોલે, માનુ પ્રશ્ન ધર્યોરે ॥ મો ॥
 જૂઠા નર પગ ભૂમિ શોધન, જલ છંટકાવ કર્યોરે ॥ મો ॥ ૪ ॥
 મંત્રભેદ રહ નારી ન કોજે, અછતી આઢ્ય હર્યોરે ॥ મો ॥
 કૂટલેખ મિથ્યા ઉપદેશે, વ્રતકો પાળી જર્યોરે ॥ મો ॥ ૫ ॥
 કમલશેઠ એ વ્રતસેં સુખીઓ, જૂઠસેં નંદ કલ્યા ॥ મો ॥
 શ્રી શુભવીર વચન પરતીતે, કલ્પવૃક્ષ ફલ્યોરે ॥ મો ॥ ૬ ॥

(લૌકિક શાસ્ત્રમાં) કહેવાયેલું છે કે બાનુ નામના બ્રાહ્મણે માં-
 સનો આહાર કરનારી ચંડાલણીને પૂછ્યું કે રસ્તામાં તું જલ કેમ
 છાંટે છે ? તેણીએ કહ્યું કે જૂઠું ખોલનારા (કર્મચંડાળ) મનુષ્યો આ
 જમીન ઉપર સ્પર્શ કરીને ચાલ્યા ગયા છે. તેમનાથી થયેલી અ-
 શુચિ દૂર કરવાને માટે જલ છાંટું છું ૪

પારકાના મર્મનો પ્રકાશ કરવો, સ્વદારા મંત્રભેદ કરવો, ખોટું
 આળ આપવું, ખોટો લેખ (Forgery) કરવો, અને ખોટો ઉપદેશ
 આપવો આ પાંચ અતિચારોથી દ્વિતીય વ્રતરૂપ (જળહળતા શાસ્ત્ર) તો
 તેજ ક્ષીણ થતું બને છે. ૫

(સાતકૂળ અને પ્રતિકૂળ દૃષ્ટાંતો વડે સમર્થન કરતા દર્શાવેછે)
 ૧ કમળશેઠ આ વ્રતનું પાલન કરવાથી સુખી થયેલો છે. અને આ
 વ્રતને વિરાધવાથી નંદ નામનો વહ્નિક પુત્ર દુઃખી થયેલ છે; માટે
 મહાત્મા વીર પ્રભુના વચનોની પ્રતીતિ કરવામાં આવે તો ઘરે કલ્પ-
 વૃક્ષ ફળ્યો છે તેમ સમજવું. ૬

૧ વિજયપુર નગરમાં સત્ત્વ પ્રતિષ્ઠાવાન અને ધર્મિષ્ઠ કમળ નામે શ્રેષ્ઠ
 વસે છે. તેને કમળથી નામે ખતી છે. તેમને રવિના પુત્ર સનિશ્ચરની ચેટે વિષ્ણુ

॥ કાવ્ય ॥ અઢાસંયુત ૦ ॥ ૧ ॥

॥ ડં હ્રી ઐ પરમ ॥ વાસં ય૦ ॥ સ્વા૦ ॥

इति द्वितीय व्रते तृतीय वास पूजा समाप्ता ॥ ३ ॥

॥ અથ તૃતીય વ્રતે ચતુર્થ પુષ્પમાલ પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

॥ સુરતરૂ જાયને કેતકી, ગુંથી પુલની માલ ॥

॥ ત્રિશલાનંદન પૂજીયે, વરીયે શિવચરમાલ ॥ ૧ ॥

કલ્પવૃક્ષ, બાઈ અને કેતકીના વૃક્ષોના પુલની માળાઓ ગુંથીને ત્રિશલા માતાના પુત્ર (વીર પ્રભુ) નું પૂજન કરવું જેથી સુકિત રૂપી શ્રી વરમાળા આરોપણ કરે છે. ૧

લનામે પુત્ર છે કે જે પિતાના ગુણથી તદન ઉદ્ભવે છે. તે અત્યંત જૂઠું બોલી લોકોને હો છે; તેને સાગર નામે એક મિત્ર છે. અને જણ દેશાંતરે જઈ ઘણું ધન ઉપાર્જન કરી ઘરે આવેલા છે, તે વખતે નગરની સમીપે કમળશૈલ તેમની સામા આવેલા છે, આ પ્રસંગે સાગરે કહ્યું ભાઈ વિમલ, અત્રેથી પાકેલા આંખાનું ગાડું ગયું હોય તેમ લાગે છે, તેમાં કોઈ ગર્ભવતી સ્ત્રી બેઠેલી છે. ગાડાનો સારથિ બ્રાહ્મણ છે, તથા સ્ત્રીનું પહેરવાનું વસ્ત્ર કસુંબી રંગનું છે, વિગેરે વિગેરે સ્વમતિ કલ્પનાથી અનુમાન વડે કહ્યું; આ હકીકત સાંભળી વિમલ કહે છે. આ વાત તદન જૂઠી છે. તું સર્વથા નથી કે આટલી હકીકત જાણી શકે, હે સાગર! આ વાત તારી સત્ય હોય તો મારા સર્વ ધનનો સ્વામી તું થા; નહિ તો તારા સર્વ ધનનો સ્વામી હું થઉં! સાગરે તે કણલ કર્યું અને કમળશૈલ

॥ ઢાઢ ॥ હુંને અમારો હરજીવનજી ॥ એ દેશી ॥

પ્રમુકંઠે ઠવી ફૂલની માઢા, થૂલથકી વ્રત ઉઢરીએ ॥
ચિત્તચોઢે ચોરીનવિ કરીએ ॥ સ્વામીઅદત્તકદાપિ ન લીજે
ભેદ અઢાર પરિહરિએ ॥ ચિ૦ ॥

નવિ કરીએ તો ભવજલ તરીએ ॥ ચિ૦ ॥ ૧ ॥

પ્રભુના કંઠમાં કુલની માળા પહેરાવીને સ્થૂલ અઢત્તાઢાન વિર-
મણુ વ્રત અંગીકાર કરવું; ચિત્તને નિર્મળ કરી ચોરી કઢાપિ કરવી
નહિ; વસ્તુના સ્વામીથી અણુદેવાયઢી વસ્તુ કઢાપિ લેવી નહિ તથા
અઢત્તાઢાનના િ અઢાર પ્રકારોને તણ દેવા. જે ચોરી ન કરીએ
તો સંસાર રૂપ સમુદ્રનો પાર પામીએ. ૧

કે જેને માટે સત્યના ઉપાસક તરીકેની પ્રતીતિ ઢતી તેમને સાક્ષી ઠરાવ્યા.
પાછળથી તપાસ કરતાં સાગરનું અનુમાન તઢન સત્ય ઢતું અને તે
પ્રમાણેજ બરાબર નીકળ્યું કેમકે તે વિચક્ષણુ ઢતો. આ વખતે વિમલ
તઢન ફરી ગયો અને કહ્યું કે વાત કોણુ જાણે છે? એ તો મસ્કરીની
વાત ઢતી, આમ થવાથી ત્યાંના રાજ પાસે ફરીયાદ જાય છે, તે કમળશેઢને
ખોલાવે છે. કમળશેઢને પૂછતાં તે પોતાના પુત્ર વિમલની ખોટી ઢકીકત
જાહેર કરે છે અને સાગરને તેનું સર્વસ્વ અપાવે છે. આ દરમિયાન
વિમલે પોતાના પિતાને ખોટી સાક્ષી પૂરવાનું કહેલું પરંતુ તેના પિતાએ
તેના તિરસ્કાર કરેલો છે. સત્ય વ્રતનું યથાર્થ પાલન કરવાથી રાજના
કંઠમાં રહેલો ખોટીનો ઢાર ઢિછળીને કમળશેઢના કંઠમાં આવી પડે છે;
ઢેવટે કમળશેઢ વિશિષ્ટ સુખને પ્રાપ્ત કરે છે.

િ અતિઆર ઊંડવાને માટે ચોરની અઢાર પ્રસૂતિઓ છે તેનો

સાતપ્રકારે ચોર કહ્યોછે, તૃણતુષ માત્ર ન કર ધરીએ ॥ ચિ ॥
 રાજદંડ ઉપજે તે ચોરી, નાહુ પડયું વલી સિસરીએ ॥ ચિ ॥
 કૂડે તોલે કૂડે માપે, અતિચારે નવિ અતિચારે ॥ ચિ ॥
 આમલ પરમલ ચોરિ કરતાં, વધબંધન જીવિત હરિએ
 ॥ ચિ ॥ ૩ ॥

ચોરના * સાત પ્રકારો છે (આ સર્વ સ્મરણમાં રાખવા) અને તણખલાં અથવા ફેતરાં જેવી તુચ્છ વસ્તુ પણ અદત્ત લેવી નહિ કોઈની વસ્તુ નાંખી દીધેલી અથવા પડી ગયેલી અથવા સ્મૃતિ અગોચર થયેલી લેવી તે ચોરી કહેવાય છે; આથી રાજ્ય તરફથી શિક્ષા (ઇડલોક ભય) થાય છે. ૨

(વ્યાપારના પ્રસંગોમાં) ખોટાં તોલાં કરાવવાં, તોલમાં ખોટા માપ વડે બોણું વધતું આપવું વિગેરે † અતિચારો વડે વ્રતને હુણ્ણ આપવું નહિ; ચોરી કરતાં થકાં આ ભવ અને પરભવમાં વધ, બંધન અને મૃત્યુ વિગેરે ઉપદ્રવો થાય છે. ૩

ત્યાગ કરવો.

મ્હલનંકુશલં તર્જા, રાજમોગ્યાવલોકનં ॥

અમાર્ગદર્શનં શય્યા, પદમંગસ્તથૈવચ ॥ ૧ ॥

વિશ્રામઃ પાદ પતનં ચાસનં ગોપનં તથા ॥

ખંડસ્ય સ્વાદનંચૈવતથાન્યન્માહેરાજિકં ॥ ૨ ॥

પટયગ્ન્યુદકરજ્જૂનાં પ્રદાનંજ્ઞાન પૂર્વકં ॥

एताःप्रसूतयोज्ञेया अष्टादश मनीषिभिः ॥ ૩ ॥

* ચોર, ચોરી કરનાર, ચોરેલી વસ્તુને વેચનાર, ચોરને અન્ન આપનાર, ચોરીના ભેદને બાણી તેને મદદ કરનાર, ચોરીનો વિચાર કરી ગોઠવણ કરનાર, અને ચોરને સ્થાન આપનાર.

† (૧) ચોરેલી વસ્તુ ખરીદવી (૨) ચોરી કરાવવી (૩)

ચોરીનું ધન ન ઠરે ઘરમાં, ચોર સદા મુલે મરીએ ॥ચિં॥
ચોરનો કોઈ ઘણી નથિ હોવે, પાસે બેઠાં પળ હરીએ
॥ ચિં ॥ ૪ ॥

પરધન લેતાં પ્રાણજ લીધાં, પંચેન્દ્રિય હત્યા વરીએ ॥ચિં॥
વ્રત ધરતાં જગમાં જસ ઉડ્ડવલ, સુરલોકે જઈ અવતરીએ
॥ ચિં ॥ ૫ ॥

તિહાં પળ સાસયપડિમા પૂજી પુણ્યતળી પોઠીમરીએ ચિં.
જલ કઢશા મરી જિન અભિવેકે, કલ્પતરુ રૂઠો ફલીએ
॥ ચિં ॥ ૬ ॥

ચોરીથી પ્રાપ્ત થયેલું ધન ઘરમાં ટકી શકતું નથી. ચોરને (ગમે તેટલી ચોરી કરી ધન હરણુ કરે તો પાણુ) પરિણામે ખાવાના સાંસા પડે છે, ચોરના પક્ષમાં કોઈ ઉભું રહેતું નથી તેની પાસે ખેસતાં પણ સુત્ર મનુષ્યો બીએછે. (૪)

પારકાનું ધન લેવાથી તેનો (અગ્રીઆરમો) પ્રાણુ હરણુ કરી લીધો (આમ કહેવું વાસ્તવિક છે;) આથી પંચેન્દ્રિયની હત્યા વહોરી લીધી; પરંતુ જે પ્રાણીઓ સ્થૂળ અદત્તાદાન વિરમણુ મતને ધારણુ કરે છે તેમનો ઇહલોકમાં જન્મલાંત યશ પ્રસારે છે અને પરલોકમાં દેવલોક વાસી દેવ થાય છે. (૫)

(ઉત્તરોત્તર પુણ્ય શ્રેણિ પ્રાપ્ત થતી બતાવતાં કહે છે) દેવ લવ-માં શાશ્વત એત્યેની પૂજા કરી વણુઝારાની જેમ સુકૃતળી પોઠ ભરે છે અને જળના કળશો વડે જિનેશ્વર પ્રભુને અભિષેક કરવાથી આવક રૂપ કલ્પવૃક્ષ ફળેલો બને છે. (પરંપરાથી અતુકમે મુક્તિ મળે છે. (૬)

વસ્તુનો ભેળ કરી વેચી (૪) રાજ્યવિરુદ્ધ ગમન કરવું (૫) ખોટાં તોલા તથા માપ બનાવવાં.

ધનદત્તદોઢ ગયો સુરલોકે, એવ્રત શાલા વિસ્તરીયે । ચિં ।
 શ્રી શુભવીર જિનેશ્વરં ભક્તે, સાસય સુખ શિબંમદિરીયે
 ॥ ચિં ॥

૧ ધનદત્ત શ્રેષ્ઠિ આ વ્રત પાલવાથી દેવલોકમાં ગયેલો સુપ્રસિદ્ધ છે; આ વ્રતની શાખાનો કમે કમે વિસ્તાર કરવો; મહાત્મા વીરપ્રભુની ભક્તિ વડે મુક્તિ મંદીરમાં શાશ્વત સુખ અનુભવાય છે. (૭)

૧ પોતાનપુર નગરમાં સોમદેવ શ્રેષ્ઠિને ધનદત્ત નામે પુત્ર હતો. તે પાલપણાથી સત્યવાદી અને અદ્વતાદાન વિરમણ વ્રતધારી હતો. આ સુંદર ગુણથી તે ત્યાંના રાગને અત્યંત પ્રિય થઈ પડ્યો હતો; આમ હોવાથી તે નગરના વ્યાપારીઓ ધનદત્તની સાથે વેર કુદિ ધારણ કરતા હતા એક વખત તેને દંડાવવાના હેતુથી કષ્ટમાં નાંખવા એક દુષ્ટ વણિક તેની દુકાને આવ્યો ને તે વ્યગ્રચિત્તમાં હતો તે વખતે એક ચેતની મુદ્રિકા તેના કરંડીયામાં નાંખી ચાલતો થયો; કાર્યમાંથી મુક્ત થયા પછી જ્યાં જુએ છે તો ત્યાં એક રત્ન મુદ્રિકા દીધી તે વખતે તેનો એક મિત્ર ત્યાં આવ્યો ને તેણે કહ્યું “આ વસ્તુ, તારા ભાગ્યની છે કેાઈ એ આપેલી નથી માટે શીઘ્ર ગ્રહણ કરી લે !” છતાં વ્રત ભંગનાભયથી તેણે ચોટા વચ્ચે જાહેર કર્યું કે આ મુદ્રિકા કોની છે ? આ મુદ્રિકાનો સ્વામી રાખ થશે. તેની અપૂર્વ દૃઢતા જોઈ તુરતજ તે ધૂર્ત વણિકે પોતાની જૂઝ કચ્છલ કરી માથી માગી. આ પ્રકારે અનેક રીતે અદત્ત નહીં ગ્રહણ કરવાના નિયમોની કસોટીમાંથી પસાર થઈ પ્રાંતે તેણે ઉત્તમ ગતિને પ્રાપ્ત કરી હતી.

॥ કાવ્ય ॥ શ્રદ્ધાસંયુત ૦ ॥ ૧ ॥ અથમંત્ર ૦ ॥ ઐં હ્રીં શ્રી
પરમ ૦ ॥ પુષ્પમાલાં, ય ૦ ॥ સ્વા ૦ ॥
इति तृतीय व्रते चतुर्थ पुष्पमाल पूजा समाप्ता ॥

॥ અથ ચતુર્થ વ્રતે પંચમ દીપક પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

ચોથું વ્રત હવે વરણવું, દીપક સમ જસ જ્યોત
કેવલ દીપક કારણે, દીપકનો ઉજોત ॥ ૧ ॥

॥ઢાલ॥ વૃંદાવનના વાસીરે, વિઠલા તેં મુજને વિસાડી
ए राग ॥

ए व्रत जगमं दीवो मेरे प्यारे, ए व्रत जगमां दीवो ॥टेका॥
परमात्म पूजीने विधिगुं, गुरु आगल व्रत लीजे ॥
आतेचा पण दूर करीने, परदारा दूर कीजे ॥मेरे॥
निजनारी संतोषी श्रावक, अणुव्रत चोथुं पाले ॥
देव तिरी नर नारी नजरे, रुपरंग नविधारे ॥मेरे॥१॥

હવે ક્રમે કરીને આવેલા ચતુર્થ વ્રતનું વર્ણન કરું છું, આ વ્રત-
ની જ્યોતિ દીપક તુલ્ય છે; ભાવદીપક (કેવલજ્ઞાન) ને માટે ૧ દ્રવ્ય
દીપકવડે પુજા કરું છું. (૧)

હે ચેતન! આ (સ્વદારા સંતોષ પરસ્ત્રી ગમન વિરમણ) વ્રત
જગત્માં એક દીપક તુલ્ય છે; વિધિપુરઃસર પરમાત્માનું પુજન કરીને
ગુરુ સન્મુખ વ્રત ગ્રહણ કરવું અને ૨ પાંચ અતિચારો દૂર કરીને પર-
સ્ત્રીથી વિરામ પામવું; સ્વદારા સંતોષ રૂપ ચતુર્થ અણુવ્રત શ્રાવક
પાલે છે અને દેવતા, તિર્યંચ, મનુષ્યની સ્ત્રીઓના રૂપ, રંગ, દષ્ટિવડે
પણ ભેવા ઇચ્છતો નથી. (૨)

૧ એક અપેક્ષાએ કેવલજ્ઞાનને માટે આ ચતુર્થ વ્રતરૂપ દ્રવ્ય દીપકનું
સ્વરૂપ પ્રગટ કરું છું.

૨ (૧) વિધવા તથા કુમારીકા વિગેરે પરસ્ત્રી નથી તેમ જાણીને કરવું ગમન

વ્રતને પીઢા કામની ક્રીડા, કુરંગવા જે ચાલી ॥
 નાસાવિળ નારી પળ રાગે, પંચાશકમાં ટાલી ॥મેરે॥
 વિવવાનારી ચાલકુમારી, વેશ્યા પળ પરજાતિ ॥
 રંગે રાતી દુર્બલ છાતી, નર મારણ એ કાતી ॥મેરે॥૨॥
 પરનારી હેતે શ્રાવકને, નવ વાઙ્ગ્યો નિરધારી ॥
 ના ાયળ ચેડા મહારાજે, કન્યાદાન નિવારી ॥મેરે॥
 ભરતરાયને રાજ મહાવી, રામ રહ્યા વનવાસે ॥
 ચરદૂષણનારી સવિકારી, દેહી ન પડ્યા પાશે ॥મેરે॥૩॥

કામક્રીડા તે આ વ્રતને અતિચાર રૂપ છે, પંચાશકમાં કણુ છે કે સ્ત્રી દુર્ગંધ વાળી હોય, નાસિકા વગરની હોય પરંતુ પુરુષો (મોહનીયકર્મના ઉદયથી) તેના ઉપર કામરાગ યુક્ત થાય છે માટે શ્રાવકે પરસ્ત્રી તજવી; વિધવા, કુમારી, વેશ્યા તે સર્વ પરસ્ત્રીઓ છે; તેઓ ધર્મવર્ણી અબળા હોવા છતાં મનુષ્યોના વ્રતરૂપ અંતઃકરણને ચીરનાર છરી તુલ્ય છે. (૨)

પરસ્ત્રીથી રક્ષણ થવાને માટે શ્રાવકોને યોગ્ય ૧ નવવાડો (શાસ્ત્ર માં) દર્શાવેલી છે. શ્રી કૃષ્ણ અને તેમના મામા ચેડા મહારાજાએ સ્વહસ્તથી કન્યાદાન નહીં આપવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી; જે અવસરમાં પોતાના લઘુ બંધુ ભરતને રાજ્ય સોંપી શ્રીમદ્ રામચંદ્ર વનવાસ રહેલા છે તે વખતે તેમના ઉપર અરહ્મણુ રાક્ષસની સ્ત્રી (સુપર્નખા) મોહિત થયેલી, પરંતુ શ્રી રામચંદ્ર તેણીના પાશમાં પડેલા નથી (૩)

કરવું (૨) ગણિકાદિને ભાડૂતી તરીકે ગણી સેવન કરવું, (૩) પરસ્ત્રી સાથે અધર તથા સ્તન ત્રિગેરથી ક્રીડા કરવી (૪) પારકા વિવાહ કરવા, (૫) તીવ્ર કામાભિગ્રાપ ધરવો.

૧ (૧) સ્ત્રી ની વસતિમાં ન રહેવું (૨) સ્ત્રી કથા ન કરવી (૩) સ્ત્રીના આસને ન બેસવું (૪) સ્ત્રીના અંગોપાંગ ન જોવા (૫) ભીંતને આંતરે ન રહેવું (૬) પૂર્વે કરેલી કામ ક્રીડા ન સંભારવી (૭) અતિ રિનગ્ન

દશ શિર રાવણ રણમાં રોઝ્યો, સીતા સતીમાં મોટી॥
 સર્વથકી જો બ્રહ્મવ્રત પાલે, નાવે દાન હેમ કીટી ॥મેરે॥
 વૈતરણીની વેદના માંહે, વ્રત ભાંગે તે પેસે ॥
 વિરતિને પ્રણામ કરીને, ઇંદ્ર સભામાં બેસે ॥ મેરે ॥ ૪ ॥
 માંદે માંસથી વેદ પુરાણે, પાપ ઘણું પરદારા ॥
 વિષ *કન્યા રંડા પળ અંધા, વ્રત મંજક અવતારા ॥મેરે॥

(લૌકિક પ્રવાહાનુસાર કહેવાતા) દશ મસ્તકવાળા રાવણનો પાણુ સમરાંગણમાં વિનાશ થયો અને સીતાની કસોટી નીકળતાં તે સર્વ સતિમાં શિરોમણિ થઈ; સર્વ પ્રકારે (કાંઈપણ અપવાદ વગર) બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરનાર પ્રાણીના પુણ્યની સાથે કોઈ સોનૈયાનું દાન આપનાર પુરૂષનું પુણ્ય ગણત્રીમાં આવી શકતું નથી. જે પ્રાણી આ વ્રતને વિરાધે છે તે નરકાવાસમાં રહેલી વૈતરણી નદીની વેદનાને લોકતા થાય છે; દેવના સ્વામી ઇંદ્રપણુ ‘નમોવિરજ્ઞ’ એવા શબ્દના ઉચ્ચાર સાથે વિરતિને પ્રણામ કરી સભામાં પોતાનું આસન લીએ છે. (૪)

વેદ અને પુરાણ રૂપ અન્ય દર્શનોને વિષે પણ મદિરા અને માંસ કરતાં પરસ્ત્રી સેવનમાં મહાપાપ ગણેલું છે. આ વ્રત ભાંગનાથી વિષ કન્યા, વિધવાપણું, અંધપણું વિગેરે અવતારો પ્રાપ્ત થાય છે; જે

ભોજન ન કરવું (૮) અતિ આહાર ન કરવો (૯) શરિર વિભૂષા ન કરવી

*વિષ કન્યા સ્વભાવિક કર્મદોષથી થાય છે. તે તેની સાથે સંયોગ-સંભોગ કરવાથી પુરૂષનું શરીર વિભૂષિત થાય છે.

વ્રત સંભાલે પાપ પગાલે, શુરતસ વાંછિત સાધે॥
 કલ્પતરુ ફલદાયક એ વ્રત, જગ જશ કીરતિ વાધે॥મે॥૫॥
 દશમે^૧ અંગે ષત્રીશ ઓપમ, શીલવતી^૨ વ્રત પાલી ॥
 નાથ નિહાલી ચરણે આવ્યો, નેહ નજર તુમ ભાલી॥મે॥

ઉત્તમ પ્રાણીઓ આ વ્રતને બરાબર (કસોટીને વખતે પણ) સાચવી રાખે છે તેઓ પાપ કર્મને ઘોઈ નાખે છે; તેમજ દેવતાઓ તેમની ઇષ્ટ સિદ્ધિ કરે છે અને કલ્પતરુ સદૃશ ફલ આપનાર આવ્રત વડે તેમની કીર્તિ અને યશ દિગંતમાં વ્યાપે છે. (૫)

દશમા અંગમાં શીલવ્રતને, ષત્રીશ ઉપમાઓ આપેલી છે. હે નાથ! આ સર્વ સ્થિતિની મને બરાબર પઠવાથી આપની અમી દૃષ્ટિ મારા પ્રતિ જોઈને હું આપના ચરણ કમળની સેવામાં ઉત્સુક થયો છું;

(૧) પ્રથમ વ્યાકરણ મુત્ર

(૨) નંદનપુર નામે નગરમાં રત્નકર નામે ઐષ્ઠિ વસે છે. તેને શ્રી નામે સ્ત્રી છે. તેને અનેક ઉપચારો પછી એક પુત્ર થાય છે. તેનું અજીતસેન નામ પાડે છે. તેનું પાણિયહણુ જિનદત્ત શેઠની પુત્રી શીલવતી સાથે થાય છે. તે મન વચન અને કાયાના ત્રિકરણ યોગથી શીલની પરિપાલના કરે છે; પોતાના પતિની ખાત્રીને માટે એક કમળ પોતે તેને આપે છે અને નિવેદન કરે છે કે જો આ કમળ કરમાઈ જાય તો મારું શીયળ ખંડન થાય તેમ સમજવું. રાજદરબારમાં અજીતસેન જતો આવતો તે દરમિયાન રાજાએ કમળનું પુષ્પ પાસે રાખવાનું કારણ પૂછ્યું. સરલ પણે તેણે સાચી હકીકત નિવેદન કરી. રાજાએ ખાનગી રીતે શીલવતીના શીલનું ખંડન કરવા માટે ચાર મંત્રીઓને મોકલ્યા. શીલવતીએ યુક્તિ કરી તેમને કહ્યું કે લાખ સોનેયા લઈને દરેક જણે રાત્રિના ચાર પહોરમાં અનુક્રમે આવવું. પહેલે પ-

હાથી મુલસેં દાળો નિકસે, કીઢી કુટુંબ સહુ લાવે ॥
શ્રી શુભ વીર જિનેશ્વર સાહેબ, શોભા અમ શિર પાવે
॥ મેરે ॥ ૬ ॥

॥ કાવ્યં ॥ શ્રદ્ધા સંયુતં ॥ અધ્યમંત્રં ॥ ૐ હ્રીં શ્રી
પરમં ॥ દીપકં યં ॥ સ્વાં ॥
इतिचतुर्थ व्रते पंचमदीपक पूजा समाप्त ॥ ६ ॥

A હારા પ્રમાણુ અનાજનું ભોજન કરનાર હાથીના અખમાંથી (ચાવતાં ચાવતાં) એક દાણો નીકલી પડે તે એકજ કણુવડે કીડીના આખા કુટુંબનું ભરણ પોશણ થઈ જાય છે. તો હે મહાત્મા વીર પ્રભો ! [તમારા અનંત જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રમાંથી મને બિંદુ માત્ર મળે તો મારું કામ થઈ જાય તેમ છે.] તમે અમારા મસ્તકના મુકુટ રૂપે Bખનો (૬)

હોરે પ્રથમ મંત્રી આવ્યો. ખુશી થઈ તેને પલ્લક ઉપર મેઝાડી મુકિતથી નીચે ખાડામાં નાંખી દીધા. અનુક્રમે જુદા જુદા ખાડામાં ચારે જણને નાંખી દીધા; પરંતુ તેમને અન્ન આપી જીવતા રાખેલા છે. ત્યાર પછી રાજાને પોતાના ધરે જમવા માટે આમંત્રણ કરે છે તે વખતે તે ચારેનું પોકળ ખુલ્લું કરી તેમની સ્થિતિની આભેલુબ ચિતાર પ્રગટ કરે છે. દુષ્ટ મુદ્દિ વાળા મંત્રીઓની કસોટીમાંથી આ રીતે પસાર થઈ પોતાનું શીલવ્રત અખંડ પશ્ચે જાળવી રાખે છે. છેવટે તેની પ્રશંસા થાય છે અને શીલવ્રતના પ્રભાવથી પાંચમો દેવસોડે અવતરે છે.

(૩) આ ઉપમાઓ ધણી વીસ્તાર વાળી છે માટે નિઝામુઓએ મૂળ સુત્ર તપાસવું.

(A) એક જાતનું માપ છે.

(B) અમારું જલદી રક્ષણ કરો.

॥ અથ પંચમવ્રતે ષષ્ઠ ધૂપ પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

અણુવ્રત પંચમ આદરી, પાંચ તજી અતિચાર ॥

જિનવાર ધૂપે પૂજિએ, ત્રિશલા માત મલ્હાર ॥ ૧ ॥

॥ ઢાલ ॥ મારી અંબાના માંડવડા હેઠ-એ દેશી ॥

મનમોહનજી જગતાત, વાત સુણો જિનરાજજીરે ॥

નવિ મલીઓ આ સંસાર, તુમ સરીખોરે શ્રી નાથજી રે ॥

કૃષ્ણાગરુ ધૂપ દશાંગ, ઝલેવી કરું બિનતિરે ॥

તૃષ્ણા તરુણી રસલીન, હું રજ્જલ્યોરે ચારે ગતિરે ॥

પાંચમું અણુવ્રત [સ્થૂલ પરિશ્રદ્ધ પરિમાણ] અંગીકાર કરી તેના પાંચા અતિચાર તજવા; ત્રિશલા માતાના પુત્રને મેઘ સમાન આનંદ આપનારા વીર પ્રભુની ધૂપવડે પૂજા કરવી.

અમારા મનને વશ કરનાર હે જગત્પિતા બિનચંદ્ર ! અમારી વીતેલી હકીકતનું શ્રવણ કરો, કેમકે તમારા સદૃશ યોગ ક્ષેમનું પાલન કરનાર અત્યાર સુધીમાં આ સંસારમાં કોઈ મળી આવ્યો નથી.

- (૧) ધન અને ધાન્યનો વધારો કરવો.
- (૨) ક્ષેત્ર અને ગૃહ મકાન પ્રમુખ પ્રમાણથી વધારવા.
- (૩) રૂપા અને સોનાનો પ્રમાણથી વધારે સંગ્રહ કરવો.
- (૪) અન્ય ધાતુઓનો પ્રમાણથી વધારે સંગ્રહ કરવો.
- (૫) દાસ દાસી પશુ વિગેરેનો પ્રમાણાતિરિક્ત સંગ્રહ કરવો.

તિર્યંચ તરુનાં મૂલ, રાણી રણોં ધન ઉપરે રે ॥
 પંચેન્દ્રિ ફળીધર રૂપ, ધન દેહી મમતા કરે રે ॥ મન ॥ ૧ ॥
 સુર લોભી છે સંસાર, સંસારી ધન સંહરે રે ॥
 ત્રીજે ભવ સમરાદિત્ય, સાધુ ચરિત્રને સાંભળેરે ॥
 નર ભવમાંહે ધન કાજ, જાણ ચડ્યો રણમાં રહ્યો રે ॥
 નીચ સેવા મૂકી લાજ, રાજ્યરસે રણમાં પડ્યો રે ॥
 ॥ મન ॥ ૨ ॥

તિર્યંચગતિમાં (લોભ સંસારમાં વનસ્પતિ કાયમાં) દ્રવ્ય ઉપર
 વૃક્ષના મૂળ રાખીને રહેલો હતો. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અવસ્થામાં
 સર્પ થઈ દ્રવ્ય દેખી મમતા વડે દ્રવ્ય સાચવતો હતો. (૧)

આ ચતુર્ગતિ ૩૫ સંસારમાં દેવો પણ લોભ પ્રકૃતિવાળા છે.
 તેઓ સંસારી પ્રાણીઓના દાટેલા ધનનો વિનાશ કરી બીજા જ
 ગ્યાએ લઈ જાય છે (અથવા ધનને ખડેલે કાપલા બનાવે છે.)
 સમરાદિત્ય કેવળીના ત્રીજા ભવમાં સાધુની યોધાનક કથા છે
 તે સાંભળવાની જરૂર છે. મનુષ્યભવમાં (અનેક વખત) દ્રવ્ય સં-
 ચય નિમિત્તે વહાણે બેસી દેશાંતર ગયો, સંઘામમાં રાખના સેવક
 ૩૫ લડવૈયો થઈ પરાજય પામ્યો, લજ્જાને દૂર મૂકી ગમે તેવા નીચ
 જનની સેવા કરી અને નવા રાજ્યો પ્રાપ્ત કરવાના રસમાં (રાજ્ય
 તરીકે) રણ ક્ષેત્રમાં ઝુકાવ્યું. (૨)

૧. સ્વેતશ્રીકી તથા સ્વેત આકાશના મૂળ નીચે પ્રાયઃ ધન હોય છે.

૨. પ્રાયશ્ચ: સર્પના રાક્ષસ નીચે ધન હોય છે.

૩. સમરાદિત્ય કેવળીનો જીવ ત્રીજા ભવમાં સાધુ પાસે દેશનારો
 સાંભળતો હતો તે વખતે નીચે મુજબ બનાવ બન્યો. ‘ એક વૃક્ષનું પાંદડું
 જમીન ઉપર પડ્યું, તે પાંદડું જમીનમાં ડૂબી ગયું ’ આ જોઈને તે જીવે
 કેવળી પ્રભુને આશ્ચર્ય સાથે કારણ પૂછ્યું; તેમણે નિવેદન કર્યું કે આ પાંદડું
 પૂર્વ ભવના જીવે અહીં નીચે ધન દાટેલું છે તે લોભ સંઘાથી અહીં નીચે
 ડૂબી ગયેલ છે. માટે હે ભગ્વં જીવો ! લોભ સંઘા જીતવી પણી આકરી છે.

સંસાર માંહે એક સાર, જાણી કંચન કામની રે ॥
 ન મળી જપ માલા એક, નાથ નિરંજન નામની રે ॥
 માગ્યે મલિયા ભગવંત, અવસર પામી વ્રત આદરું રે ॥
 મયો નરકે મમ્મણ શેઠ, સાંભળી લોભથી ઓસરું રે ॥

॥ મન ॥ ૩ ॥

આ જગતમાં મેં આજસુધી માત્ર સુવર્ણ અને સીને સારભૂત
 માનેલાંછે; પરંતુ 'નિરંજન' એવા પ્રભુના નામની એક પશુ જ-
 ખમાલા ગણી નથી. હવે હે ભગવંત ! મારા બાળ્યોદયથી તમે
 પ્રાપ્ત થયેલા છો માટે આવો (અમૂલ્ય) અવસર પામીને સ્વલ્પ
 ચરિત્રહ પરિમાણ વ્રત અંગીકાર કરું છું અને 'મમ્મણ' શેઠ અતિ
 લોભથી નરકે ગયા તે સાંભળીને લોભવૃત્તિથી 'પ્રતિક્રમણ' કરુંછું. (૭)

૧ કર્મ કલંક રહિત.

૨ રાજગૃહી નમરીમાં શ્રેણિક રાજ રાજ્ય કરે છે. એકદા ચેલણા રાણી
 સાથે જવાક્ષમાં બેઠા હતા તેવામાં અર્ધ રાત્રિએ વરસાદ વરસવા માંડ્યો.
 નદીએ પૂર આવ્યું. ત્રિજળાનો ઉદ્ધાત થતાં એક દેખાવ નજરે પડ્યો.
 'એક માણસ નદીના પૂરમાંથી તણાતાં લાકડાંને લેવા માટે નદીમાં પડેલો
 છે અને તેમાંથી લાકડાં લઈને કિનારે આવેલો છે' ચેલણારાણીએ કહ્યું
 આવા દુઃખી જનો તમારા રાજ્યમાં વસે છે, તો તેના દુઃખનું નિવારણ
 આ માટે કરતા નથી ? તું તજ રાજ સેવકને મોકલી તેને રાજ્યએ બોલાવી
 પૂછ્યું. જવાબમાં તેણે જણાવ્યું કે 'મારું નામ મમ્મણ શેઠ છે મારી
 જાસે રત્ન જડિત એક જળદ છે બીજો તેવાજ પ્રકારનો કરવાની ઇચ્છા
 છે, માટે આ બાવનાચંદનના લાકડાં લેવા માટે અર્ધી રાત્રે આવેલો છું.'
 સંજ્ઞ વિરમ્ય પામ્યો અને બીજો દિવસે તેને ધરે તપાસ કરવા આવ્યો;
 જો જઈને જુવે છે તો તે અપાર ઋદ્ધિનો સ્વામી છે, રત્ન જડિત શીંગ-
 અવાળા તેને બે જળદો છે, એક જળદ તો તંદન રત્ન જડિત જળદની

નવચિત્ત પરિગ્રહ પરિમાણ, આનંદાદિ કની પરેરે ॥
અથવા ઇચ્છા પરિમાણ, ધન ધન્યાદિક ઉચ્ચરે રે ॥
બહી સામાન્યે ષટ્ ભેદ, ઉચ્ચર ચોસઠ દાસીઆરે
દશ વૈકાલિક નિર્ણયકિ, મદ્રાવાહુ ગુરુ માંચીઆરે ॥

મન ॥ ૪ ॥

Aનવ પ્રકારના પરિગ્રહનું Bપરિમાણ આનંદાદિ શ્રાવકોની પેઠે કરવું તેમ ન બની શકે તો ઇચ્છા પ્રમાણે ધન ધાન્યાદિનું પરિમાણ કરવું. વળી સામાન્યથી પરિગ્રહના મૂળ છ ભેદ છે અને ઉત્તરભેદ Dચોસઠ છે આ સર્વ ભેદો દશવૈકાલિક સુત્રની Fનિર્ણયકિતમાં ભદ્રબાહુ સ્વામી વડે કહેવાયલા છે.

આકૃતિનો છે. પરંતુ તે આટલી ઋદ્ધિ છતાં તેના ભાગ્યમાં તેલ અને ચોળા ખાવાનુંજ સર્જિત થયેલું છે. ગમે તેવી સરસ રસવતી ખાય તે તુરત તેને વમન કરવું પડે છે, પરંતુ તેલ અને ચોળા ખાય જારેજ તેનું વારણ થાય છે. આ રીતે અપાર ઋદ્ધિ છતાં તે અત્યંત કંબુસ હોવાથી મૃત્યુ પામીને નરકે જાય છે.

૩—પાછા ફરવું તે.

A—(૧) ધન (૨) ધાન્ય (૩) ક્ષેત્ર (૪) વાસ્તુ (૫) રૂપ (૬) સુવર્ણ (૭) કુખ્ય (૮) દિપદ (૯) ચતુષ્પદ.

B—મર્યાદા

B મૂળ છ ભેદ (૧) ધાન્ય (૨) રત્ન (૩) સ્થાવર (૪) દિપદ (૫) ચતુષ્પદ (૬) કુખ્ય.

D—ઉત્તર ચોસઠ ભેદ—

(૧) ધાન્યના ૨૪-ભેદ. જવ, ગરુડ, શાલિ, વીરિ, શાઠીચોખા, કાદના, પુષ્પધરી, કામિ, રાલ, તિલ, મુંગ, અડદ, અલસી, ચણા, ત્રિપુટક, વાલ, મઠ, ચોળા, ખરડી, મસર, તુવર, કુલ્લ, મણ્ડી, વટાણા.

પરિમાણથી અધિકું હોય તો તીરથે જઈ વાવરો રે ॥
 રોકાણ ભવનું પાપ, છાપ સ્વરી જિનની ધરોરે ॥
 ધનશેઠ ધરી ધનમાન, ચિત્રાવેલીને પરિહરી રે ॥
 શુભવીર પ્રભુને ધ્યાન, સંતોષે શિવ સુંદરી રે ॥ મન ॥ ૫ ॥

મર્યાદાથી અધિક ધન (ભાગ્યવશાત્) આવી મળે તો તેનો તીર્થ ક્ષેત્રમાં ઉપયોગ કરો, જેથી જન્મ મરણ રૂપ પાપનો પ્રતિબંધ થાય છે અને જિન નામ કર્મનો બંધ પડે છે. 'ધનશ્રેષ્ઠીએ દ્રવ્યનું પરિમાણ કરેલું હતું, ત્યાર પછી (પુણ્ય યોગે) ચિત્રાવેલી (પ્રાપ્ત થતાં પોતાનું) ધન વધતું જતું જોઈને મત્ત ભંગના ભયથી) પણ તણ દેહે, મહાત્મા વીરપ્રભુના ધ્યાન વડે શિવ સુંદરીથી ઉત્પન્ન થતો સંતોષ અનુભવાય છે.

(૨) રત્નના ૨૪ ભેદ—સોનું, રૂપું, જાત્ય કાચન, વજ્ર, હીરા, મોતી, દક્ષિણાવર્તશંખ, અગરચંદન, રક્તચંદન, સીસમ, હાથીદાંત, ગંધાદિવસ્તુ, તરૂંઓ, લોહ, ત્રાણુ, સીસું, મણિ, પ્રવાલા, તિન્નિસો, આવનાચંદન, ઉર્ણિકા, સિંહાદિનું ચર્મ, ચમરો ગાયના વાળ, ઔષધિ.

(૩) ચાવર પરિગ્રહના ત્રણ ભેદ—ક્ષેત્રભૂમિ, ગૃહ અને ખગીયા.

(૪) દ્વિપદ પરિગ્રહના બે ભેદ—મનુષ્ય તે દાસ દાસીઓ તથા મેના પેપટ વીગેરે.

(૫) ચતુષ્પદ પરિગ્રહના દસ ભેદ—ગાય, ભેંસ, ઉંટ, ખરો, ગાંડર, ઘોડા, ખચ્ચર, ગર્દભ, હાથી, સ્વદેશીઅથ.

(૬) કુપ્ય પરિગ્રહનો એક ભેદ—કોસીકૂટ.

E નિરુક્તિઃ પદમંજરં.

૧—ધનશ્રેષ્ઠીની કથા—કાચનપુર નગરમાં સુંદર શ્રેષ્ઠિને ધન નામે પુત્ર હતો. સુંદર શૈલના દેહાંત પછી સર્વ કાર્યભાર ધનશ્રેષ્ઠિ ૭૫૨

॥ કાવ્ય ॥ શ્રદ્ધાસંયુત ॥ ૧ ॥

॥ અથમંત્ર ॥ ૐ હ્રીં શ્રી પરમ ॥ ધૂપં ય ॥ સ્વાહા ॥
 इति पंचम व्रते षष्ठ धूप पूजा समाप्ता ॥ ६ ॥

— ૦૦૦ —

॥ અથ ષષ્ઠ વ્રતે સત્તમ પુષ્પ પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

ફૂલ અમુલક મેઘ જ્યું, વરસાવી જિન અંગ ॥

ગુણવ્રત વ્રણે તેહમાં, દિશિ પરિમાણ ને રંગ ॥ ૧ ॥

અમૂલ્ય પુષ્પો વડે જિનેશ્વર પ્રભુને વધાવી ત્રણ ગુણુવ્રતોમાં
 પ્રથમ દિશિપરિમાણુ વ્રતમાં રંગ લગાડવો.

આવી પડયો. તેણે શુર પાસે પાંચમું અણુવ્રત અંગીકાર કરેલું છે. સર્વ પ્રકારના પરિગ્રહનું પરિમાણુ અંગીકાર કરેલું છે; એક દિવસે નદીના તટે વેગળું સુવર્ણ રત્નાદિનું નિધાન દીકું; પરંતુ હઠ વ્રત-ધારી હોવાથી એક કોડી માત્ર પણ ઉપાડવાની ઈચ્છા કરી નહી. શત્રે પોતાની સ્ત્રીને તે નિધાનની વાત કરતો હતો, તેવામાં ચાર લોકો ચોરી કરવા માટે શુભ રહેલા હતા તેમણે હકીકત સાંભળી કે તુરત તેઓ ત્યાં ગયા; પરંતુ જ્યાં જઈને જુવે છે તો વીંછીઓ સંખ્યાબંધ તે સ્થળે દીકા. પછી કોધથી તે સર્વે વીંછીઓને લઈ આવી ધનશેઠની ભોંત ઉપર ફેંક્યા. શેઠના ભાગ્યેદયથી વીંછીઓ રત્નમય થઈને ખડ ખડ શબ્દથી નીચે પડ્યા. એક વખત શેઠના મુખ આગળ કોઈક પંખીના મુખથી કાઢી ચિત્રાવેલ અકસ્માત પડી. તે લઈ તેમણે અન્નાદિમાં કટકા કરીને નાંખી. આથી ધનધાન્યની સમૃદ્ધિ એકદમ વધી ગઈ. આવું જોઈને પોતાના પરિગ્રહ પરિમાણુ જેટલું ધન રાખી બાકીનું ધન તીર્થક્ષેત્રમાં વાપરી નાંખ્યું; અનુ-ક્રમે ધનશેઠે લીધેલા વ્રતનું પાલન કરી ચારિત્ર લઈ કેવલજ્ઞાન પામી મુક્તિ ગયા.

॥ढाख॥ राग सारंग ॥ दायक दिल वसिया॥ए देशी॥

समवसरण सुरवर रचेरे, पूजा फूल अशेष ॥ साहिब शिव
वसिया ॥

अथपसेणां सूत्रमांरे, करे सूरियाभ विशेष ॥ साहि० ॥१॥

पूज्यनी पूजा तेम करीरे, कहुं आशा परिमाण ॥ सा० ॥

चार दिशा विमला तमारे, हिंसाए पञ्चखाण ॥ सा० ॥२॥

આશ્ન કરું અરિહા તળીરે, પંચ તજી અતિચાર સાં

तुम सरिखो दीठो नहिरे, जगमां देव दयाल ॥ सा० ॥३॥

હે પ્રભો ! તમે તો મુક્તિપુરીના વાસી છો; તમારી ઉપર ભક્તિભાવવાળા ઉત્તમ દેવો તમોને કેવળજ્ઞાન થયા પછી (જાનુ પ્રમાણ) પુરોષોનો ઢગ કરી સમવસરણી રચતા કરે છે, રાજા પ્ર-શ્રીય સૂત્રમાં સૂર્યાભિ દેવતા અધિકારમાં તેમણે દેવત્વમાં કરેલી પુણ્ય પુનર્ન વર્ણન છે. (૧)

તદનુસાર દેવેન્દ્રપૂજ્ય એવા તમારી પૂજા કરીને દિશાનું પરિ-
માણ કરું છું, ચાર દિશાઓ તથા ઊર્ધ્વ અને અધો દિશા મળી છ
દિશાની મર્યાદા બાંધી તે ઉપરાંત ગમન કરવાથી ઉત્પન્ન થતી
દિશાથી વિરમુંછું. (૨)

હે અરિહંત પ્રભો ! તમારી આશા રાખીને (ખીજી રઆશા-
ઓનું વર્જન કરતો) આ વ્રતના પાંચ ઉચ્ચતિયાર તજ્જુ ધું. આજ-
સુધી જગતમાં તમારા સરખો કૃપાળુ દેવ હોઠો નથી. (૩)

૧-આ સૂત્રમાં પરદેશી રાગનો જીવ સૂર્યાબદ્ધતા થયા પછી તેમણે દેવભવમાં વીર પ્રભુની આગળ પુષ્પો પાથરી તથા ખત્રોશ ખદ્દ નાટક કરી ભક્તિ કર્યાની હકીકત છે.

૨-મત અપેક્ષાએ દિશાઓનું.

3-(1) ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ (2) ଅପ୍ରାପ୍ତିଶିକ୍ଷା ପ୍ରମା-

વરસી વરસ્યા તે સમેરે, વિમ્મ ગયો પરદેશ ॥ સા૦ ॥
 સંયમ છેડ મુલ્લિઓ કર્યોરે, લાલ્લિઓ દેઈ રેસ ॥ સા૦ ૪ ॥
 હું પળ તે દિન કેઈ ગતિરે, કેવલી જબ જિનરાજ ॥ સા૦ ॥
 આસન દેલી તાહરેરે, આવ્યો તુમ શિર લાજ ॥ સા૦ ૫ ॥
 એ વ્રતથી શિવસુખ લાહુંરે, જેમ મહાનંદ કુમાર ॥ સા૦ ॥
 શ્રી શુભ વીર જિનેશ્વરે, અમને પળ આધાર ॥ સા૦ ૬ ॥

જે વખતે તમોએ સંવચ્છરી દાન કંઈ જગત્ જનોનું દારિ-
 દ્રય નિવારણ કર્યું તે વખતે તમારા પિતાનો મિત્ર કે જે બ્રાહ્મણ
 હતો તે પરદેશમાં ધન ઉપાર્જન માટે ગયેલો હતો (ત્યાં તે કંઈ
 પણ ઉપાર્જન કર્યા વગર પાછો આવતાં લોકવચનથી તમારા
 દાનની હકીકત સાંભળી તમારો પાસે દાન લેવા માટે આવ્યો
 પરંતુ તમો નિષ્કિંચન હતા કેમકે સંયમ ગ્રહણ કરેલું હતું છતાં)
 સંયમાવસ્થામાં પણ તેને તમારા દેવ^૧દ્રવ્યનો ટુકડો આપી તેનું
 દારિદ્ર્ય દૂર કર્યું. (૪)

હો પ્રભો ! જે વખતે તમો કેવળજ્ઞાનીપણે વિચરતા હતા તે
 વખતે હું કંઈ ગતિમાં હતો તે મને ખબર નથી. હવે તમારું આવું
 ઉજ્જવલ શાસન દેખીને તમારો પાસે આવેલો છું, હવે મારી
 આખરૂને ખચાવી લેવી તે તમારા હાથમાં છે. (૫)

મહાનંદ ^૨કુમાર આ વ્રતનું પાલન કરી સુક્રિત ગયા છે. મહાત્મા
 વીરપ્રભુ અમને પણ દઢ આલંબન રૂપ બની રહો ! (૬)

જનું ઉદ્ધંધન (૩) તિર્થંગ દિશાના પ્રમાણનું ઉદ્ધંધન (૪) ક્ષેત્ર ઓછું
 વધતું કરી સરખું કરવું (૫) પ્રમાદવશવડે ભૂલથી મર્યાદાનું ઉદ્ધંધન કરવું.

૧-દીક્ષા વખતે ઈદ્રવડે અપાયેલું ભક્ષ સોનૈયાના મૂલ્યવાળું વસ્ત્ર.

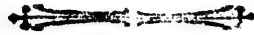
૨-મહાનંદ કુમારની કથા—અવંતી નામની નમરોમાં કૌટિશ્વજ બિન-
 દત્ત નામે શ્રેષ્ઠી વસે છે. તેમને કુમુદવતી નામે પત્ની છે. તેઓ બન્નેએ

॥ કાવ્યં ॥ શ્રદ્ધાસંયુતં ॥ ૧ ॥

ૐ હ્રીં શ્રીં પરમં ॥ પુષ્પાણિ યં ॥ સ્વાહાં ॥

॥ ઇતિ ષષ્ટત્રયે સપ્તમ પુષ્પ પૂજા સમાપ્તા ॥ ૭ ॥

અનેક પ્રકારે ઉપાયો કર્યા પછી આખરે એક પુત્ર રત્ન તેમને પ્રાપ્ત થાય છે તેનું નામ મહાનંદ કુમાર રાખે છે; પૂર્વ પુણ્યના પ્રાગ્બારથી તેને આકાશગામિની વિગેરે વિદ્યાઓનો સમૂહ પ્રાપ્ત થાય છે પરંતુ તેણે દિગ્ પરિભ્રમણ વ્રત ગ્રહણ કરી એકસો યોજનની મર્યાદા રાખી તદુપરાંત જવાનો સંક્ષેપ કરેલો છે. એક વખત મહાનંદ કુમારના પુત્રને દૈવયોગથી સર્પ ડસ્યો તે વખતે ધનદત્ત શેઠે પડદ વગવડો કે જે કોઈ આ મારા પૌત્રનું ઘેર ઉતારશે તેને એક કોટિ સુવર્ણ આપવાનું જાહેર કર્યું હતું. તેવામાં એક પરદેશી વિપ્ર આવીને કહેણે કે અહીંથી એકસો દશ યોજન ઉપર શ્રીનિધાન નગરમાં હું રહું છું. મારા ઘરમાં દેવતાની આપેલી વિષદર નામે ઔષધિ છે, પરંતુ માર્ગમાં ભૂલી જઈ એવી યુદ્ધિથી હું અહીં લાગ્યો નથી. માટે તે ઔષધિ દિવસ ગિચા પહેલાં કોઈ શક્તિવડે લવાય તો આ પાળક જીવતો થઈ શકે. જિનદત્ત એણે હર્ષ પામ્યા અને મહાનંદ કુમારને સ્વવિદ્યા વડે જઈ સાંધી લાવવા માટે હતાવળ કરી; પરંતુ મહાનંદ કુમારે દહર્ષેયનું અવલંબન કરી કહ્યું કે, હે તાત ! મારે દિગ્પરિભ્રમણ વ્રત છે તેથી તે યોજન ઉપરાંત જઈ શકું તેમ નથી અને આ વિપ્ર કહે છે કે એકસો દશ યોજન દૂર છે; માટે તે અશક્ય છે. વ્રત ભંગના ભયથી એ પ્રમાણે પિતાજીને કહ્યું છતાં પિતાએ વારંવાર જવાનો આગ્રહ કર્યો ત્યારે તેણે પ્રગટપણે કહ્યું કે અહીં આપની કેવળ ધર્મની યુદ્ધિ નથી. પરંતુ મુખ્ય વૃત્તિએ અત્યંત સ્વપૌત્ર ઉપર મોહયુદ્ધિજ છે. દ્રવ્ય પ્રાણ

॥ અથ સત્સમ વ્રતે અષ્ટમાષમાં ગાલેક પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

અષ્ટ-મંગલની પૂજના, કરીએ કરી પ્રણામ ॥

આઠમી પૂજાએ નમો, માવ મંગલ જિન નામ ॥ ૧ ॥

ઉપભોગે પરિભોગથી, સત્સમ વ્રત ઉચાર ॥

વીજું ગુણવ્રતે એહમાં, વીશ તજો અતિચાર ॥ ૨ ॥

ભાવ મંગળ રૂપ જિનેશ્વરના નામને પ્રણામ કરી ૧ અષ્ટ મંગલની પૂજા કરવી. લોગોપલોગ વિરમણ નામનું સાતમું વ્રત મહણુ કરવું, કે જે બીજું ગુણવ્રત છે. તેના વીશ ^૨અતિચાર તજી દેવા.

પુત્રાદિ ભવોભવને વિષે પ્રાપ્ત કરવા તે સુસમ છે. પરંતુ વ્રતની પરિપાલના કરતી અત્યંત દુર્લભ છે. આત્રા વ્રત પાળવાના દૃઢ વચ્ચે સર્વમળી શસન દેવી પ્રગટ થઈ બોલ્યાં, હે કુમાર! તારા અમૃતરસમય હસ્તવડે એ આગકને પાણી છાંટ એટલે સજીવન થશે. તુરંતજ તેમ જન્યું અને વ્રતનો મહિમા જગતમાં વિસ્તર્યો

૧-(૧) સ્વસ્તિક (૨) નંદાવર્ત (૩) શ્રીવત્સ (૪) મત્સ્યયુગલ (૫) દર્પણ (૬) કુંભ (૭) ભદ્રાસન (૮) વર્ધમાન

૨-વીશ અતિચાર

(A) ભોગ આપી પાંચ અતિચાર. (૧) નિયમ ઉપરાંત સચિત વસ્તુને આહાર કરવો. (૨) સચિત મિશ્ર વસ્તુ ખાવી. (૩) અપકવ ચણા વગેરે ખાવું. (૪) અર્ધપકવ ખાવું. (૫) તુચ્છ વસ્તુ ખાવી.

(B) કર્મ આપી પંદર અતિચાર-પંદર પ્રકારનો કર્મોદા ન ટાળવા.

॥ ઢાલ ॥ સુતારીના બેટા તુને વિનવુંરે લો ॥ ૫ દેશી ॥

વ્રત સાતમે વિરતિ આદરુંરે લો, કરો સાહેબ જો મુજ
મહેરજો ॥

તુજ આગમ આરીસો જોવતારે લો, દૂર દીઠું છે શિવપુર
મહેરજો ॥

મને સંસાર શેરી વિસરીરે લો, જિહાં બાર પાડોસી ચાઢજો ॥
નિત્ય રહેવું ને નિત્ય ચાઢજો ॥ મને ૦ ॥ ૧ ॥

હે પરમાત્મન! જો તમે કૃપા કરો તો સાતમા વ્રત સં-
બંધી વિરતિપણું અંગીકાર કરું; તમારા શાસ્ત્રરૂપ પારદર્શક
કાથમાં તપાસતાં ‘શિવપુર’ નગર ઘણુંજ દૂર લાગે છે, (કેમકે
હજી હું દેશવિરતિશુભસ્થાનકે હોવાથી બહુજ દૂર છું); હવે
મારા વડે સંસારરૂપ શેરી કે જ્યાં ‘બાર પાડોસી ચાડીઆપણું
કરે છે અને જ્યાં નિત્ય પાસે રહેવું અને નિત્ય કળઓ થાય છે
તેથી તે શેરીનો વસવાટ ભુલી જવામાં આવ્યો છે. (૧)

(૧) નિભાડા વિગેરે કરવા (૨) બાગ મગીયા કરાવવા (૩) ગાડીઓ
બાંડે કરવી (૪) ગાડાં બનાવવાં (૫) હજી ખેડવું (૬) દાંતનો વ્યા-
પાર કરવો (૭) લાખનો વ્યાપાર કરવો (૮) મઘાદિ રસનો વ્યાપાર
કરવો (૯) પોપટ અથવાદિ વેચવાનો વ્યાપાર કરવો (૧૦) ત્રિષ વ્યા-
પાર કરવો (૧૧) યંત્રવડે આજીવિકા કરવી (૧૨) વનદાહ કરવો
(૧૩) સરોવરાદિ સુકાવવાં (૧૪) બિલાડી વગેરે હિંસક પ્રાણીઓને
પાળવાં. (૧૫) પ્રાણીઓનાં અંગ વગેરે છેલ્લાં.

૧ વ્રતધારી આવકને વ્રતમાં દૂષણ લાગવાના સંભવે બાર કષાયનો ઉદય
સંભવે છે. રસોદયની અપેક્ષાએ તો સોલ કષાય સંભવે. તત્ત્વ કેવલી ભગ-
વાન જાણે.

ફૂલ તંબોલ અન્ન *ઉપભોગમાંરે લો, ઘર નારી ચીવર પરિ ભોગજો ॥
કરી માન નમું નિત્ય નાથનેરે લો, જેથી જાયે ભવોભવ શોકજો ॥

॥ મને૦ ॥ ૨ ॥

મધ્ય પૂજા રત્નું અષ્ટ મંગલેરે લો, પરહાંસી તજી અતિ રોષજો ॥
અતિ ઉદ્ભટ વેશ ન પહેરીણેરે લો, નવી ધરીણ મલિનતા વેષજો ॥

॥ મને૦ ॥ ૩ ॥

ચાર મોટી વિગય કરી વેગલીરે લો, દશ બાર અમક્ય નિવારજો ॥
તિહાં રાત્રો ભોજન કરતાં થકારે લો, માંદાર ધુબદ અવતારજો ॥

મને૦ ॥ ૪ ॥

ઉપભોગ રૂપે ફૂલ, તંબોલ અને અન્નાદિને તથા પરિભોગ રૂપે ગૃહ, સ્ત્રી અને વસ્ત્રાદિને-આ સર્વનું પરિમાણ કરીને પ્રભુને વંદન કરું છું. જે વડે ભવોભવ જન્ય શોક વિનાશ પામે છે. (૨)

પ્રમાણાતિરિક્ત^૧ ક્રોધ અને પારકી હાંસીઓ તણને અષ્ટ-મંગળ વડે પ્રભુની પૂજા રચવી, છેલ્લખટાઉ વેષ પહેરવો નહો, તેમજ મલિન પહેરવેશ પણ રાખવો નહો. (૩)

ચાર મહા રવિગયને તણ ખાવીશ^૨ અમક્યથી વિરામ પામે; રાત્રિ ભોજન કરવાથી બિલાડા અને ધુવડોના જન્મે પ્રાપ્ત થાય છે. (૪)

* અહિં પ્રંથકતાએ ભોગ અને ઉપભોગ એવા બે વિભાગ નહીં કરતાં ઉપભોગ અને પરિભોગ એમ વિભાગ કર્યા જણાય છે.

૧ હલ્હિપરાંત.

૨-માંસ, મધ, મદિરા અને માખણ.

૪—(૧) વડવૃક્ષ (૨) પિંપલ (૩) ઉંમર (૪) પિંપર (૫) કાળા ઉંમરાનું ફળ (૬) મલ (૭) માંસ (૮) મધ (૯) માખણ (૧૦) હિમ (૧૧) વિષ (૧૨) કરા (૧૩) માટી (૧૪) રાત્રિભોજન (૧૫) પડુખીજ (૧૬) અનંતકામ (૧૭) ભોગનું અથાણું (૧૮) ઘોલનડા (૧૯) વંતાક (૨૦) પાનફળાં ફળ (૨૧) દુરુડ ફળ (૨૨) અશિતરસ.

છહે રાક્ષસ વ્યંતર ભૂતદારે લો, કેશ કંટક જૂનો વિકારજો ॥
 ગ્રણ્ય મિત્ર ચરિત્રને સાંભળીરે લો, કરો રાત્રિભોજન ચડવિહારજો ॥
 મને ૦ ॥ ૫ ॥

વળી રાક્ષસ, વ્યંતર, ભૂત વિગેરેને (રાત્રિભોજન કરવાથી)
 છળ કરવાનો માર્ગ મળે છે: ઉપરાંત ^૧ કેશ, ^૨ કંટક તથા ^૩ જૂન-
 થી થતા વિકારો થાય છે: ત્રય ^૪ મિત્રના ચરિત્રને સૂત્રપાંથી
 સાંભળીને તમે રાત્રિભોજનથી વિરમો. (૫).

(૧) સ્વરભંગ.

(૨) ગળામાં સોળો.

(૩) જલોદર.

(૪) ત્રણ મિત્રની કથા—એક ગામમાં ત્રણ મિત્ર વસતા હતા તેઓમાં
 એક ભદ્રક, બીજો આવક અને ત્રીજો મિથ્યાત્વી હતા. એક વખત તેઓ
 ગામની ગુફા પાસે ગયા. ગુફાએ પણ રાત્રિભોજનથી થતા પાપની અચ્છી
 રીતે વ્યાખ્યા કરી બતાવી; તે સાંભળી આવકે રાત્રિભોજન, કંદમૂલાદિ
 ધણું નિયમો મદલ કર્યાં. ભદ્રકે વારંવાર વિચારીને માત્ર રાત્રિભોજનનો
 નિયમ લીધો. મિથ્યાદષ્ટિ તો પ્રતિબોધ પામ્યોજ નહિ. હવે આવક અને
 ભદ્રક કુટુંબ સહિત રાત્રિભોજનનો નિયમ પાળે છે. અનુક્રમે આસ્તાવંત
 આવક પ્રમાદવિશેષથી પોતાના નિયમને શિથિલ કરવા લાગ્યો. સુર્યાસ્ત
 થયા પછી પણ જમતા, પરંતુ ભદ્રક હજી પરિણામી રહી સુર્યાસ્ત પછી
 કદાપિ ભોજન કરતો નહિ. એક વખત સુર્યાસ્ત અગાઉ રાત્રિએ ત્રણને
 કાર્ય સોંપ્યું તેથી સાંજ પડ્યા પછી મુક્ત થયા. ઘેર જમવા માટે
 આવ્યા. ભદ્રકને તેના સ્વજનોએ ધણું કડું પણ તે જમ્યો નહિ

ગાઢાં વહેલ વેંચે માઢાં કરેરે લો, અંગાર કરમ વન કર્મજો ॥

સર રૂપ ઉપલ સ્વળતાં થકારે લો, નવિ રહે શ્રાવકનો ધર્મજો

॥ મને ॥ ૬ ॥

વિષ શસ્ત્ર વેપાર દાંત લાલ્ચનોરે લો, રસ કેશ નિલંછન કર્મજો ॥

શુક્રમેના ન પાલિયે પાંજરેરે લો, વનદાહે દહે શિશુધર્મજો

॥ મને ॥ ૭ ॥

ગાઢાંબો અને 'વહેલો' વેચવાથી અથવા તેનું લાડું ઉપજાવવાથી તથા નિભાડા પકાવવાથી, જંગલોને ખાળી મૂકવાથી, સરે-વર, કુવા અને ખાણોને ખોદવાથી શ્રાવકનું વ્રત ટકી શકતું નથી. ૬

ઝેરી વસ્તુ, શસ્ત્ર, હાથીદાંત, લાખ, રસ (ધી તેડ વિગેરે) અને કેશ આ સર્વનો વ્યાપાર કઢાળી કરવો નહિ. નિલંછન^૨ કર્મથી દૂર રહેવું, પોપટ, મેના, આદિ પ્રાણીઓને પાંજરે પાળવાં નહિ. તેમજ વનદાહ કરવાથી મોક્ષ સુખનું દહન થાય છે. (૭)

નહિ. શ્રાવકે નિઃશંકપણે ભોજન કર્યું તેવામાં શ્રાવકના મસ્તકમાંથી જૂ પડી અને તેનું ભક્ષણ થવાથી જલોદરનો વ્યાધિ ઉત્પન્ન થયો. મિથ્યાત્વીને રાત્રે ભોજન કરતાં સપાંતું વિષ ઉપરથી ઉડતું તેથી તેનાં આંતરડા તરતજ તુટી ગયાં. પરંતુ ભદ્રકનો જીવ વ્રતને સુંદર રીતે આરાધવાથી સૌ-ધર્મ દેવલોકમાં મહર્ષિક દેવતા થયો.

૧ દેશવિશેષમાં કહેવાતો રથ.

૨ અંકજીવાદિ કરતું તે.

યંત્ર પીલણ સર નવિ શોષીણે લો, તેણે કરજો મયા
મહારાજજો ॥

નહિ ત્વોટ સ્વજાને દીજીણે લો, શિવરાજ વધારી લાજજો
॥ મને ॥ ૮ ॥

રાજમંત્રીસુતા ફલ પામતીરે લો, વ્રત સાધક બાધક ટાલજો
શુભવીર પ્રભુના નામથીરે લો, નિત્ય પામીશ મંગલ માલજો
॥ મને ॥ ૯ ॥

૧૫ ત્રિ વડે પીલવાના બ્યાપારો કરવા નહિ, તેમજ સરોવ-
રને સૂકવવાં નહિ (આવા કાર્યોથી હું વિરમ્યો છું) તો હવે હે
પ્રભો ! મારા ઉપર કૃપામૃત વરસાવો, આપના અખૂટ ખજાનામાં
ખોટ નથી માટે મારી આબરૂને વધારી મુક્તિ નગરીનું રાજ્ય
આપો. (૮)

આ વ્રતની સાધના કરવાથી રાજાના રમધાનની પુત્રી શુ-
ભફલ પ્રાપ્ત કરે છે અને આ વ્રત વિરાધવાથી (પૂર્વ ભવમાં)
તે અશુભ ફલ પ્રાપ્ત કરે છે. એવું જાણીને વિરાધના તજે; મ-
હાત્મા વીર પ્રભુના નામવડે સદા મંગલમાળા વિસ્તરે છે. (૯)

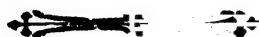
૧ આમાં મીઠા પ્રેસ વિગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

૨ પ્રધાન પુત્રીની કથા—અંગ નામે દેશમાં ચંપાનગરી મધ્યે સહઅ-
વીર્ય નામે રાજા છે. તેને બહુશક્તિ નામે પ્રધાન છે. એક વખત દુષ્કાળ
પડે છે તેથી ધાન્ય વિગેરેની અછત અને તેને લીધે સખત મેંઘવારી થાય
છે. તેવામાં બહુશક્તિને ત્યાં પુત્રીનો જન્મ થાય છે જન્મ થતાંની સાથે
વૃક્ષો નવપક્ષવ થાય છે. તથા અખૂટ ધનધાન્ય સંપત્તિની રેલડેલ થતું રહે
છે. તેવામાં કેવળી ભગવાનનું આગમન થાય છે. તેમને વંદી નખી રાજા
પૂજે છે. તેથી કેવળી ભગવાન નીચે મુજબ હકીકત જાહેર કરે છે. ભગવાન

॥ કાવ્ય ॥ શ્રદ્ધા સયુંત ॥ ૧ ॥

॥ ૐ હ્રી શ્રી પરમ ॥ અષ્ટમંગલાનિ ય ॥ સ્વા ॥

॥ ઇતિ સપ્તમ વ્રતે અષ્ટમાષ્ટમાંગલિક પૂજા સમાપ્તા ॥ ૮ ॥

॥ અથાષ્ટમવ્રતે નવમાક્ષત પૂજા ॥

દોહા

દંઢાણ વિળ હેતુણ, વલગે પાપ પ્રવંડ ॥

પ્રશ્ન પૂજી વ્રત કારણે, તે કહું અનરથ દંડ ॥૧॥

કારણ વગર (મન વચન કાયાનો) દુરપયોગ કરવાથી ઉન્ન
પાપના ભાજન થવું પડે છે; આમ હોઈ પ્રભુનું પૂજન કરી હું
અનર્થદંડ વિરમણુ વ્રત અંગીકાર કરું છું. (૧)

ગરમાં ભદ્રવ્યવહારીની ભદ્રાનામની સ્ત્રીની કુળે શુભદ્રાનામે પુત્રીનો જન્મ
થયો, તેણે નાની ઉંમરમાં રસનેદ્રિયને વશ કરી સમસ્ત સચિત્ત ભોજનને
તજી દીધું. અને દહતાથી ગૃહીત પ્રવૃત્તિ પાત્રન કર્યું. એક વખત શુભદ્રાના
શરીરમાં અસાધ્ય રોગ પ્રાપ્ત થયો તેવામાં કોઈ મિથ્યાદષ્ટિ દેવતાએ આવી
પરીક્ષા કરવા માટે કહ્યું કે વત્સે, ! હું વૈશ છું અને તારા આટે અમૃત
વૃક્ષના ફળ લાભ્યો છું માટે જલદી ખાઈને તારા રોગનું નિવારણ કર.
અળપ્યા ફળને માટે નિયમ હોવાથી તે પુત્રીએ મદણુ કરવાની ઇચ્છા
પણ રાખી નહિ અને કહ્યું કે અધર્મથી ઉત્પન્ન થયેલ વ્યાધિના વિનાશનું
પ્રયત્ન કારણુ ધર્મ સિવાય અન્ય હોયજ નહિ. આખરે ત્યાંથી મરણુ
પામી મંત્રીની પુત્રી રૂપે ઉત્પન્ન થઈ છે. તેના પુન્યથી આખા નગરમાં
સુભિક્ષ થઈ ગયો છે. તેણે પૂર્વ ભવમાં અનેક વખત રસનેદ્રિયને વશ થઈ
મદણુ કરેલા ભોજોપભોગ વિરમણુ વ્રતની વિરાધના પણ કરી હતી, પરંતુ
પાછળથી પૂર્વોક્ત દહ નિયમથી પ્રશ્નસા પાત્ર બની હતી.

સ્વજન સરીરના કારણે, પાપે પેટ ભરાય ॥

તે નવિ અનરથ દંડ છે, એમ ભાલે જિનરાય ॥ ૨ ॥

॥ ઢાલ ॥ વેગલો રહે વરણાગીયા ॥ એ દેશી ॥

નેક નજર કરો નાથજી, જેમ જાયે દાલિદર આજયો જીહો
॥ નેક ॥

અમે અક્ષત હજ્જવલ તંદુલે, કરી, પૂજા કહું જિન આગલે
જીહો ॥

આવી પોચ્યોલું પંચમ કાલમાં, સંતાર દાવાનલ જાલમાં
જીહો ॥ નેક ॥ ૧ ॥

ધ્યાન આરત રૌદ્રે મંડિયો, ઠામ ઠામ અનર્થે દંડિયો જીહો
॥ નેક ॥

ઉપદેશ મેં પાપનો દાસીયો, કૂડીવાતે થયો હું સાસીયો
જીહો ॥ નેક ॥ ૨ ॥

સગાં, સંબંધીવર્ગ અને પોતાના શરીરને માટે પાપાચરણુવડે
ભરણુપોષણુ થાય તે અર્થદંડ કહેવાય છે, એમ શ્રીજિનેશ્વર બ.
ખવાન કહે છે. (૨)

હે નાથ ! તમે જરા અમારા ભણી દષ્ટિ કરો; જેથી આજથી
અમારું દારિદ્ર્ય ચૂર્ણ થવા માંડે. ઉજ્જવલ અને અખંડ અક્ષત
વડે પૂજા કરીને જિનેશ્વર પ્રભુ આગળ નિવેદન કરુંછું કે આ પં-
ચમકાળમાં સંસારરૂપી દાવાનળની જ્વાલામાં આવી પડયો છું. (૧)

આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનમાં રચી પચી રહ્યો અને પ્રતિષ્ઠાને
હેતુ વગર દંડાણુ; વળી મેં પાપોપદેશ લીધો અને એટલી હકીક-
તની સાક્ષીઓ પૂરી. (૨)

આરંભ કર્યા ઘણીખાતના, મેં યુદ્ધ કર્યા કેઈ જાતિનાં
જીહો ॥ નેક ॥

રથ મૂશલ માગ્યાં આપીયાં, જતાં પંથે તે તરુવર ચાંપિયા
જીહો ॥ નેક ॥ ૩ ॥

વલિ વાદે તે વૃષભ દોડાવિયા, કરી વાતોને લોક લઢાવિયા
જીહો ॥ નેક ॥

ચાર વિકથાણ પુણ્ય ધન હારિયો, જેમ અનીતિપુરે
વ્યવહારિયો જીહો ॥ નેક ॥ ૪ ॥

તિહાં ચાર ધૂતારા વાળીઆ, ભરે પેટ તે પાપે પ્રાણીઆ
જીહો ॥ નેક ॥

રણઘંટા વચન જો પાલિયું, તો રત્નચૂડે ધન વાલિયું
જીહો ॥ નેક ॥ ૫ ॥

ઘણા પ્રકારના આરંભો કર્યા અને અનેક પ્રકારે યુદ્ધ કર્યા.
રથ, મુશળ-(સાંછેલુ) વગેરે (ખીજાએ માગવાથી) ઠાક્ષિણ્યતાથી
આપ્યા અને જતાં લીલી વનસ્પતિ ખુંદી. (૩)

વળી (લગ્નાદિ પ્રસંગોમાં) હરીફાઈથી બળદોને દોડાવ્યા,
અને અવનવી વાતો કરી દોડાવ્યાં; અનીતિ નગરનો આ-
પારી (રત્નચૂડ) દ્રવ્ય હારી ગયો. તેમ આર વિકથાઓ કર-
વાથી હું પુણ્યધન હારી ગયો. (૪)

તે અનીતિપુર નગરમાં ચાર ધૂર્ત વણિક રહેતા હતા અને

૧ (૧) રાજ કથા (૨) ભક્ત (ભોજન) કથા (૩) દેશ કથા
(૪) અને ઓ કથા.

૨ આ દૃષ્ટાંતનો ઉપનય આ રીતે છે. રત્નચૂડ વ્યવહારિયો. તે
સંસારી જીવ છે આર કપાયરૂપ ધૂર્તોએ તેનું ધર્મધન હરણ કરી લીધું

તેમ અરિહાની આળા પાલશું, વ્રત છેડને પાપ પલાલશું
જીહો ॥ નેક ॥

અતિચાર તે પાંચ નિવારશું, ગુરુશિક્ષા તે દિલમાં ધારશું
જીહો ॥ નેક ॥ ૬ ॥

વીરસેન કુસુમસિરી દોજણાં, પાલી થયાં સુખીઆ.
ઘણાં જીહો ॥ નેક ॥

અમે પામીએ લીલ વિલાસને, શુભવીર પ્રમુને સાસને
જીહો ॥ નેક ॥

તેઓ પાપ કૃત્યો કરી અજ્ઞપૂર્ણા (આલુવિકા) કરતા હતા (તેઓએ યુક્તિ વડે રત્નચૂડ વ્યાપારીનું દ્રવ્ય ખેંચી લીધું) પરંતુ બ્યારે રણુકાંટા નામે વેશ્યાનો ઉપદેશ માન્યો ત્યારે ગયેલું ધન પાછું મેળવ્યું. (૫)

પૂર્વોક્ત દષ્ટાંતથી અવલંબીને અરિહંતની આજ્ઞાનું પાલન કરશું; આ વ્રત ગ્રહણ કરીને પાપરૂપી મળને ઘોષ નાંખશું, તેના પાંચ અતિચારનું નિવારણ કરશું, અને શુરના ઉપદેશને હૃદયમાં ધારણ કરશું.

વીરસેન^૨ અને કુસુમશ્રી ખંને જણ આ વ્રત પાળીને સુખી થયેલાં છે; અમે મહાત્મા વીરપ્રમુના સાસનને અંગીકાર કરી જ્ઞાનનંદની રમણતાને અવશ્ય પ્રાપ્ત કરીશું. (૭)

છે વેશ્યાનો ઉપદેશ તે સદ્ગુરનો ગણવાનો છે તે વડે ચાર કપાચરૂપ ધૂતો પાસેથી યુક્તિ વડે ધર્મધન આ સંસારી જીવ પાછું મેળવી શકે છે અને ઇષ્ટ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે.

૧ (૧) હાર્યાદિજન્ય વચન બોલવું (૨) કુચેપટાકરી વચન બોલવું (૩) અતિચારાલપણું કરવું (૪) હિંસાજનક શસ્ત્રો આપવાં (૫) ભોજ્ય વસ્તુનું પ્રમાણથી વધારે રાખવું.

૨ વીરસેન અને કુસુમશ્રીની કથા—કનકસાલ નગરમાં હરિશ્ચંદ્રી

॥ કાવ્યં ॥ શ્રદ્ધાસંયુતં ॥ ૧ ॥

॥ અથમંત્ર ॥

ૐ હ્રીં શ્રીં પરમં ॥ અક્ષતં યં સ્વાહા ॥

॥ इति अष्टमं व्रतं नवमाक्षत पूजा समाप्ता ॥ ૧ ॥

નામે રાજાને પ્રીતિમતી રાણીની કુખેથી ઉત્પન્ન થયેલા વીરસેન નામે પુત્ર હતા; તેનો વિવાહ રત્નપુર નગરમાં રણધીર રાજાની રત્નાવલીરાણીની કુખેથી ઉત્પન્ન થયેલી કુસુમશ્રી નામે કન્યાની સાથે થયો. ત્યારપછી પરદેશ જતાં બંને જણને અત્યંત દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે. વહાણ ભાંગવાથી વીરસેન અને કુસુમશ્રી બંને સમુદ્રમાં પડે છે, એક એક પાડીઆ ઉતરેલી સમુદ્રની સપાટી ઉપર તરે છે. કુસુમશ્રી ડૂબી જાય છે; તેવામાં મત્સ્ય તેને ગળી જાય છે. તે મત્સ્યને એક પારધિ વિદારે છે તેમાંથી કુસુમશ્રી અર્ધ મૃત અવસ્થામાંથી નીકળે છે. ત્યાર પછી વીરસેન અને કુસુમશ્રીનો ધણા વખત પછી વેસ્થાને ત્યાં મેળાપ થાય છે. તેવામાં કેવળી ભગવાન ત્યાં આવે છે. તેમને પૂર્વ વૃત્તાંત પુછતાં તેઓ કહે છે કે “ પૂર્વ ભવે તમે બંને ભાઈઓ હતા. મોટા ભાઈએ નાના ભાઈની મશ્કરી કરતા માટે ભાઈ તથા ભોળાઈને ધરતી વાવમાં ધક્કો માર્યો; તેમજ મશ્કરીમાં ત્યાર પછી બંનેનો વિયોગ કરાવી શોષ કરાવવાની રમત કરી. આ સર્વથી અનર્થ ફંડરૂપ પાપ ઉપાર્જન કર્યું. તેથી તેનું ઉગ્ર ફળ ભોગવવું પડ્યું. ” કટુક વિપાકના ફળ આ પ્રકારે જાણી મને જણ્યું. પ્રાંતે સર્વથા પ્રકારે અનર્થ ફંડનો ત્યાગ કરી ખારમે કેવલોકે ગયા.

॥ અથ નવમ વ્રતે દશમ દર્પણ પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

દશમી દર્પણ પૂજના, ધરી જિન આગલ સાજ ॥

આતમ રૂપ નિહાલીને, કહું શિલાવ્રત ચાર ॥ ૧ ॥

॥ ઢાલ ॥ સુણ ગોવાલણી ॥ ૬ દેશી ॥

હે સ્વકારી ! આ સંસાર થકો જો મુજને ઉદ્ધરે ॥

હે ઉપકારી ! ૬ ઉપકાર તુમારો કદિય ન વોસરે ॥ ૬ ટેક ॥

નવમે સામાયિક ઉચ્ચરિયે, અમે દર્પણનો પૂજા કરિયે ॥

નિજ આતમરૂપ અનુસરિયે, સમતા સામાયિક સંકરિયે ॥ હેસુ ॥

॥ ૧ ॥

ઉત્તમ દર્પણને જિનેશ્વર પ્રભુ આગળ ધરીને દર્પણ પૂજા કરવી; ભાવ દર્પણ (જ્ઞાન) માં આતમસ્વરૂપનું નિરીક્ષણ કરી ચાર શિક્ષાવ્રત કરવામાં આવે છે (૧)

મુખને કરવાવાળા હે પ્રભો ! આ સંસાર રૂપ સાગરથી મારો ઉદ્ધાર કરો તો (તે ઉદ્ધાર વડે પદોપકારી તરીકે જગ ભ્રમર થનારા) હે ઉપકારી ! આ તમારો ઉપકાર કહી બુદ્ધી થ નહિ. અમે દર્પણની પૂજા કરીને નવમું સામાયિકવ્રત અંગીકાર કરશું; આ વ્રત વડે પોતાના આત્માના સ્વરૂપનું અનુસંધાન કરશું અને સમતા લાવીને સામાયિક કરવા વડે સંસારના કાર્યોથી વિરામ પામશું. (૧)

સામાન્યે જિહાં મુનિવર ખાલે, અતિવાર પાંચ ફાંના ટાલે ॥
સાધુપરે જીવદયા પાલે, નિજ ઘર ચૈત્યે પોષવશાલે ॥ હેસુ૦

॥ ૨ ॥

રાજા મંત્રી ને વ્યવહારી, ઘોડા રથ હાથી જળગારી ॥
વાજિત્ર ગીત આગલ પાલા, પરશંસે પડ્દર્શનવાલા

॥ હેસુ૦ ॥ ૩ ॥

ણી રીતે ગુરુ પાસે આવી, કરે સામાયિક સમતા લાવી ॥
ઘડી બે સામાયિક ઉચ્ચરિયે, વલી વત્રોશ દોષને પરિહરિયે ॥

હેસુ૦ ॥ ૪ ॥

સામાન્યથકી મુનિવરની સપક્ષ સામાયિક કરવી, વિશેષથી પોતાના ઘરે, દેરાસરે અને પોષધશાલે થઈ શકે છે. સામાયિક મતના પાંચ અતિયાર તથા દેવા તેમજ સાધુની પેઠે સમળો ફવસાવઓ એ વાક્યવડે જીવદયાનું સામાયિકના કાળ પર્યંત સર્વવિરતિપેરે પાલન કરવું. (૨)

રાજા, પ્રધાન અને શ્રેષ્ઠિ વર્ગ પોતપોતાની રીયાસત પ્રમાણે ઘોડા, હાથી, રથ વિગેરે અલંકારોથી મુશોભિત કરી, વાજિત્ર અને ગીતના ધ્વનિઓ સાથે અને જેમની આગળ પચ્છદશ ચાલે છે તેવી રીતે અને પડ્દર્શનવાળા પ્રથંસા કરે તેવી રીતે. (૩)

ચુરની પાસે આવી સમતા રંગમાં સ્થિર થઈ સામાયિક મત ઉચ્ચરવું; આ મતનો કાળ બે ઘડીનો છે તેના અત્રીશ દોષોને તજ દેવા. (૪)

૧—પાંચ અતિયાર—(૧)—મન વડે સાવલ આપાર ચિંતવનો (૨) સાવલ વચન બોધવો (૩) અપતના પૂર્વક કાયાની પ્રવૃત્તિ કરવી (૪) કાળનું અનિયમિત થવું (૫) સાધ્ય દષ્ટિનો અભાવ થવાથી સ્મૃતિભંગ થવો.

૨—મુદ્દર્ત=બેધડી=અડતાલીસ મીનીટ.

૩—અત્રીશ દોષ આ પ્રકારે:—

સાત્ર ઓગણસાઠ ઘાણું કોઢી, પાંદાસ સહસ નવસે જોડી ॥
પચવં સ પલ્યોપમ સાક્ષેરુ, તે ઘાંધે આયુ સુરકેરુ ॥ હેસુ ૦ ॥ ૫૫ ॥

(સામાયિક વ્રત અંગીકાર કરવાથી) બાણું કોઢ ઓગણસાઠ
લાખ પચીશ હજાર નવસે પચીશ પલ્યોપમથી વધારે સુરગતિના
આયુષ્યનો અંશ પડે છે. (૫)

(A) મનના દશ દોષ.

(૧) વૈરી દેખી દેષ કરવો (૨) અવિવેક ચિંતવવો (૩) મનમાં
ઉદ્વેગ ધરવો (૪) અર્થ ન ચિંતવવો (૫) યશની વાછા કરવી (૬)
વિનય ન કરવો (૭) મન ચિંતવવો (૮) વ્યાપાર ચિંતવવો (૯) ક
ળનો સંદેહ રાખવો (૧૦) નિયાણું કરવું.

(B) વચનના દશ દોષ.

(૧) કુવચન બોલવું (૨) હુંકારા કરવા (૩) પાપનો આદેશ આપ-
વો (૪) લવારો કરવો (૫) કમ્પ કરવો (૬) 'આવો જાઓ' કહેવું
(૭) ગાળ બોલવી (૮) આગક રમાડવું (૯) વિક્રયા કરવી (૧૦)
હાસી કરવી.

(C) કાયાના આર દોષ.

(૧) આસન ચપળ રાખવું (૨) દિશાઓમાં જોવું (૩) સાવધ
કર્મ કરવું (૪) અગમ મરડવું (૫) અગ્નિપત્રી એવું (૬) ઓહું
લઈ એણવું (૭) એક ઉતારવો (૮) ખરજ ખચવી (૯) પગ ઉપર
પગ ચડાવવા (૧૦) અંગ સ્નાન ચૂકવું (૧૧) બાંધ હાકવું (૧૨)
ગોળવું.

*આ મધ્યમ ફળની સ્થિતિ છે; ઉત્કૃષ્ટ ફળની સ્થિતિ આમૃતમાં
કેવળગત ઉત્પન્ન કરાવવાના સ્વભાવવાળી છે.

સામાયિક વ્રત પાળી યુગતે, તે મ્હવ ધનમિત્ર ગયો યુગતે ॥

આગમ રીતે વ્રત હું પાલું, પંચમ યુગઠાણું અજવાલું ॥ હેમુ ॥૬॥

૧ ધનમિત્ર શ્રેષ્ઠ સામાયિક વ્રત ૨ મુક્તિ પૂર્વક પાળીને
મુક્તિમાં ગયેલા મુખસિદ્ધ છે; હે પ્રભો ! હું યથાર્થ રીતે (સા-
આનુકૂલ રીતે) આ વ્રતને પાળીને દેશવિરતિ શુભસ્થાનકને ઉજ્જ-
વલ કરું છું. (૧)

૧-ધનમિત્રની કથા—સ્વસ્તિકપુર નગરમાં અરવિંદ નામે રાજા રાજ્ય
કરતો હતો. તે નગરમાં ધનદ નામના શ્રદ્ધિને ધનશ્રી નામની સ્ત્રીની કુ-
ક્ષિએ ઉત્પન્ન થયેલા ધનમિત્ર નામે પુત્ર છે. તે પૂર્વાવસ્થામાં વેશ્યા, ચોરી
દુત આદિ વ્યસનોમાં પારંગત હતો પરંતુ પાછળથી તેણે એક મહામુનિ-
ના ઉપદેશ વડે સર્વ વ્યસન તજી સામાયિક વ્રત અંગીકાર કરેલું છે, તેવા-
માં તે નગરનો રાજા અપુત્રીઓ મરણ પામે છે, પંચ દિવ્ય ધનમિત્ર ઉપર
કળશ ઢાળે છે, ધનમિત્રને રાજ્યાભિષેક થાગ છે અને દહપુણ્ય એવે નામે
પ્રસિદ્ધિ પામે છે. એક વખત સામાયિકવ્રત ગ્રહણ કરી સાંજે શુભ જ્ઞાન-
માં મગ્ન થયેલા છે તેવામાં પૂર્વનો વૈરી વ્યંતર આવે છે તેણે વિચાર્યું
કે આને ઉપસર્ગ કરું તો જ્ઞાનથી ચલાયમાન થતાં દુર્ગતિમાં જશે. એમ
ધારો શિલા વિકુર્વી અને કહ્યું હે મૂઠ ! તું આ વ્રત મૂઝાદે નહિં તો આ
શિલાવડે તારા મસ્તકના સહસ્ર કડકા કરીશ. દહપુણ્ય રાજાનું મસ્તક
પુટયું પણ જ્ઞાનથી ચલાયમાન નહીં થતાં તેમ વખતે કેવળદાન પામ્યા.
દેવતાઓએ આવી મસ્તકને સાંધ્યું, વ્યંતર પણ પ્રતિજ્ઞા પામ્યો, અને
છેવટે દહપુણ્ય રાજા મુક્તિ પામ્યા.

૨—શાસ્ત્રાનુસાર જેમ કહ્યું છે તેમ.

તુમે ધ્યેય રૂપ ધ્યાને આવો, શુભ વીર પ્રભુ કરુણા લાગો ॥
 નહી વાર અચલ મુલ્ક સાધંતે, ઘડી દોય મલો જો એકાંતે ॥
 હેમુ ॥ ૭ ॥

॥ કાવ્ય ॥ શ્રદ્ધાસંયુત ॥ ૧ ॥

॥ અથ મંત્રઃ ॥

॥ ૐ હ્રીં શ્રીં પરમં દર્પણં યં ॥ સ્વાં ॥

॥ ઇતિ નવમ સામાયિક વ્રતે દશમ દર્પણ પૂજા સમાપ્તા ॥૧૦॥

—*—

॥ અથ દશમ વ્રતે એકાદશ નૈવેદ્ય પૂજા ॥

॥ દોહા ॥

વિગ્રહ ગતિ દૂરે કરી, આપો પદ અણાહાર ॥

ઇમ કહી જિનવર પૂજીણ, ઠગી નૈવેદ્ય રસાલ ॥ ૧ ॥

ધ્યેય રૂપ તમે મારી સાથે ધ્યાનના વ્યાપારમાં હે મહાત્મા
 વીર પ્રભો ? કૃપા કરીને આવો; જો માત્ર જો ઘડી જેટલો સમય
 એકાંતમાં મને મળે તો મુક્તિ સુખની સાધના મને કઠિન નથી. (૭)

૧ વિગ્રહ ગતિમાં પ્રાપ્ત થતું અનાહારીપણું દૂર કરી મને
 કર્મ ક્ષયથી ઉત્પન્ન થયેલું અનાહારી પદ આપો ! આ પ્રકારે
 જિનેશ્વર પ્રભુને વિનંતિ કરી રસદાર પકવાન તેમની આગળ ધરવા (૧)

૧—જીવને ભવતર જતાં આ ગતિ હેતુ છે તે કેટકૃષ્ટ પાંચ સમયની છે.

॥ ઢાલ ॥ તેજે તરગિયો વડોરે ॥ એ દેશી ॥

દશમે દેશાવકાશિકેરે, ચઝદ નિયમ સંલેપ ॥

વિસ્તારે પ્રમુ પૂજતારે, ન રહે કર્મનો લેવડો ॥ જિનજી ।

મક્તિ સુધારસ ઘોલનોરે, રંગ વન્ધો હે ચોલનોરે ॥

પલક ન છોડયો જાય ॥ ૧ ॥

એક મુહૂરત દિન રાતનુંરે, પાંચ માસ પરિમાણ ॥

સંવત્સર ઇચ્છા લગેરે, તે રીતે પચ્ચલાણ હો જિનજી ॥ મક્તિ ॥૨॥

બારે વ્રતના નિયમનોરે, સંક્ષેપ એહમાં થાય ॥

મંત્ર વલે જેમ વીંછીનુંરે, શ્વેર તે ઢંકે જાય હો જિનજી ॥મક્તિ ॥૩॥

દશમા ‘દેશાવકાશિક’ વ્રતમાં ચૌદ^૧ નિયમનો સમાવેશ થઈ જાય છે; વિસ્તાર ૨ પૂર્વક પ્રમુની પૂજા કરતાં કર્મરૂપ કાઢવનો લેપ દૂર થાય છે; તેા હવે મક્તિરૂપ અમૃત યોગવાયી યોગક મજીક રંગ થઈ ગયો છે, તે ક્ષણમાત્ર પણ છોડી શકાય તેમ નથી. (૧)

આ વ્રતનું પચ્ચખાણુ એક મુહૂર્તના પ્રમાણવાળું, દિવસ,રાત્રી અથવા ઉભયના પ્રમાણવાળું, પાંચ પ્રમાણુ, વર્ષ પ્રમાણુ અથવા પોતે ઇચ્છેલી મર્યાદા પ્રમાણુ હોઈ શકે છે. (૨)

જેમ વીંછીનું^૨ એક ઉત્તાર ૧૧૨ માંત્રિક પુરૂષ સર્વ ગ્યાપિ એરને તેના ડંખની જગ્યાએ (મંત્ર બળ વડે) લાવી એકઠું કરી પછીથી સહંતર દૂર કરી શકે છે તેમ બાર વ્રતના સર્વ નિયમોનો સમાવેશ આ વ્રતમાં થઈ જાય છે. (૩)

૧—ચૌદ નિયમો—(૧) સચિત્ત (૨) દ્રવ્ય (૩) વિગય (૪) ઉપાનહ (૫) તંબોલ (૬) વસ્ત્ર (૭) પુગ્ધ (૮) વાહન [૯] શય્યા (૧૦) વિલેપન (૧૧) બ્રહ્મચર્ય (૧૨) દિશા (૧૩) સ્નાન (૧૪) અને ભોજનના પદાર્થો.

૨—દ્રવ્ય અને ભાવના અને ભેદો વડે.

૩—યોગ અને મજીક એ વસ્તુ ભેગી થાય ત્યારે પાકા લાલ રંગ બને છે.

સી ઘરસી િપસીર, પદમાં સર્વ સમાય ॥

પદ જ્યોતે દેખતારે, ચંદાવેડંસગરાય હો જિનજી ॥ ૪ ॥

૧ ગાંઠસી, ૨ ઘરસી, અને ૩ ઠીપસી વગેરે સર્વ આ વ્રતમાં ઉત્સવ સમાર્પ બાય છે; ઠીપકની જ્યોતિના કાળ સુધી નહીં રનાર ૪ ચંદ્રાવતંસક રાત્રનું દષ્ટાંત પ્રસિદ્ધ છે. (૪)

૧—વસ્ત્રને છેડે ગાંઠ બાંધી પચ્ચખાણ પારતી વેળાએ સુડીવાળા કાર ગણી થથેટ ખાન પાન કરી પછી ગાંઠ વાતી દેવાનો અભિગ્રહ.

૨—અમુક ઘર, સંખ્યા સાથે મોકળા રાખવા પ્રાયઃ આ અભિગ્રહ સાધુને હોય છે. ઘેર પહોંચતા સુધીનો અભિગ્રહ પ્રાયઃ ગૃહસ્થને લેવા સંભવે છે.

૩—ઠીપકની જ્યોતિ રહે ત્યાં સુધી વ્રતમાં સ્થિર રહેવાનો અભિગ્રહ

૪—ચંદ્રાવતંસક રાત્રની કથા—સાકેતપુર નગરમાં ચંદ્રાવતંસક નામે જ હતો તેને સુદર્શના નામે રાણી હતી એક રાત્રે સામાયિક કરનાં યોત્સર્ગ મુદ્રામાં સ્થિત થયા; દરમ્યાન એવો અભિગ્રહ ધારણ કર્યો કે ત્યાં સુધી આ દીવો જગે ત્યાં સુધી કોત્સર્ગ મુદ્રાએ સ્થિત રહેવું; આ સાંજે પહેલો પહોર વીતી ગયો તેવામાં દીવાને ઝાંખો પડતો જોઈ રાત્રના અભિગ્રહને નહીં જાણતી દાસીએ તેમાં તેજ પૂર્યું એ પ્રમાણે જીજ્ઞાસુ કરી ગયો એટલે ફરીથી તેજ પૂર્યું. આ પ્રકારે તે પૂરવાથી ચાર પહોર ખંડ દીવો જળ્યો. અખંડ અભિગ્રહવાળા રાત્રએ પણ પ્રાતઃકાળમાં લેવામાં આવ્યા પછી જ કોત્સર્ગ પાચ્યો; પરંતુ રાત્રનું શરીર ધણું કાળ હોવાથી ચાર પહોર સુધી એક સ્થાને સ્થિર રહેવાથી ધણી વેદના જુલની વિશુદ્ધ ખ્યાનવડે કાળ કરી તે દેવ ગતિ પામ્યા.

પણ અતિચાર નિવારીનેરે, ધનદ ગયો શિવમેહ ॥

શ્રી શુભ વીરશું માહેરેરે, સાવો ધર્મ સનેહ હો

જિનજી ॥ ભક્તિ ॥ ૫ ॥

આ વ્રતના ૧ પાંચ અતિચાર તણને ૨ ધનદ શ્રેષ્ઠિ મુક્તિ પામ્યા છે; આમ હોઈ, મારે મહાત્મા વીર પ્રભુ સાથે A સાત્ત્વિક પ્રેમભય પ્રીતિ થયેલી છે. (મારા હૃદયમાં અન્યને માટે અવકાશ નથી.) (૫)

૧ (૧) કોઈ પાસે વસ્તુ જાણવાનો (૨) કોઈ સાથે વસ્તુ બદલ મોકલવી (૩) બોંબારા વગેરે શબ્દવડે પોતાપણું બીજાને જાણાવવું (૪) મુખ દેખાડ્યા વડે પોતાપણું જાણાવવું (૫) કોઈ વસ્તુ ફેંકી તે દ્વારા પોતાનું અસ્તિત્વ જાણાવવું.

૨—વ્રતદ શ્રેષ્ઠિની કથા—ચંદ્રપુર નગરમાં હરિકેતુ રાજા રાજ્ય કરે છે તેને ધનદ નામે બંડારી છે. વાણિજ્યમાં કુશળ હોવાથી ધનદ અનેક રત્નો બ્યાપારીઓ પાસેથી ખરીદ કરી રાજાને બંડાર ઉત્તમ રત્નોથી ભરપૂર કર્યો. ધનદે સમ્પત્તિ સહિત દેશાવકાશિક વ્રત અંગીકાર કરેલું છે અને તેનું હૃદયણું પાલન કરે છે. એક વખત મધ્ય રાત્રિને સમયે સુર્યોદય ન થતાં સુધી દેશાવકાશિક વ્રત પ્રહણુ કરી ધરમાં રહેતો છે તેવામાં રાજાને સખ્ત માથું દુઃખવાની વેદના થઈ આવી. રાજાએ હુકમ કર્યો ‘ બંડારી પાસેથી રાગહર રત્ન શીઘ્ર લઈ આવો ’ રાજા સેવકો તુરત ધનદને ધરે આવ્યા અને ધનદને રાજાની ખાસા નિવેદન કરી પરંતુ ધનદ મૌન ધારણુ કરી રહેલો છે. રાજા સેવકોએ રાજાને નિવેદન કર્યું તે ઉપરથી રાજાએ ક્રોધાવમાન થઈ ધનદને ખાધી બાવવાનો હુકમ કર્યો. જેવામાં સુમટો ધનદના ધર તરફ આવે છે તેવામાં અચાનક પ્રલય કાળના અગ્નિની પેઠે અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો ધનદના ધર સિવાય આખું નગર ક્ષણવારમાં ભસ્મ થયું. રાજા ચમત્કાર પામી તે ધર તરફ આવ્યો અને કહ્યું કે ‘ વત્સ, ભયંકર અગ્નિમાં તું અહીં બેસી કેમ રહ્યો ? ’ ધનદે પોતાના દેશાવકાશિક

॥ કાર્ય ॥ શ્રદ્ધા સમૃત્ત ॥ ૧ ॥

॥ અથ મંત્ર ॥

॥ ઐ હ્રીં શ્રીં પરમં ॥ નૈવેદ્યં યં ॥ સ્વાં ॥

॥ ઇતિ દશમ વ્રતે એકાદશનૈવેદ્ય પૂજા સમાપ્તા ॥ ૮ ॥

॥ અથ એકાદશવ્રતે દ્વાદશધ્વજ પૂજા ॥

દોહા

પહલ વજાહી અમારીનો, ધ્વજ બાંધો શુભધ્યાન ॥

પોસહ વ્રત અંગીઆરમે, ધ્વજ પૂજા સુવિધાન ॥ ૧ ॥

ભવસ્થિતિ રૂપ નગરીમાં ^૧અમારીના પટકુની ઉઘોપણા કરી તરૂપ પ્રાસાદના શિખર ઉપર શુભ ^૨ધ્યાન રૂપ ધ્વજ ચડાવો; અંગીઆરમું પૌષધોપવાસ વ્રત અંગીકાર કરી સુંદર વિધિપુરઃસર વજ પૂજા કરો. (૧)

તની હકીકત કહી સંભળાવી, રાખએ વ્રતનું અદ્ભુત માહાત્મ્ય જાણી તે પણ વ્રતને મહત્ત્વ કર્યું. ધનદ પણ વ્રતનું આરાધન કરી આઠમે દેવ દિ દેવતા થયો અને અનુક્રમે મોક્ષ જશે.

A—સાંસારિક ઉપાધિવગરની. (પાતું ૫૫)

૧—‘માહણ’ એવા શબ્દો. ૨ ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધ ધ્યાન.

॥ ઢાઢ ॥ વગડ નો વાસીરે મોર શિદ મારીઓ ॥

૫ દેશી ॥

પ્રથુ પદિમા પૂજોને પોસહ કરીણે, વાતને વિસારી રે

વિકથા ચારની ॥

પ્રાચે સુસ્મૃતિ સાથે પર્વને દિવસેરે, ધર્મની છાયારે

તરુ સહકારની ॥

શીતલ નહીં છાયારે આ સંસારની, કૂડી છે માયારે આ સંસારની ॥

કાચની કાચારે છેવટ છારની, સાચી એક માયારે

જિન અણગતની ॥ ૧ ॥

એંશી ભાંગે દેશયકી જે પોસહરે, એકાસણું કહુંરે શ્રી સિદ્ધાંતમે ॥

નિજ ઘર જઈને જયણામંગલ બોલેરે, ભાજન મુલ પૂજીરે

શબ્દવિના જમે ॥ શી ॥ ૨ ॥

પ્રભુની પૂજા કરી પૌષધ ત્રા ગ્રહણ કરવું-તે વખતે ચાર વિકથાની ચિંતાને ભુટી જવી. (કહેલું છે કે) ઘણું કરીને પર્વને દિવસે શુભ ગતિનો બંધ પડે છે; ધર્મની છાયા તે કદપવૃક્ષની છાયા સમાન છે; આ સંસારની છાયામાં (જરા પણ) શીતળતા નથી.

આ જગતની મોઢિની તે જૂઠી (અવાસ્તવિક) છે; કાચના કુંભ સદૃશ આ શરીર છેવટે ' ભસ્મ ' રૂપે વિકાર પામવાનું છે, સાચો સ્નેહ સંસારમાંથી નિવૃત્ત થયેલા માત્ર જિનેશ્વર પ્રભુનો છે. (૧)

દેશયકી પૌષધત્રતા એંશી પ્રકારો શાસ્ત્રમાં કહેલા છે તેમાં એક પ્રકારમાં એકાસણાંથી પૌષધ કરવાનું કહેલું છે (આ પ્રકાર વડે પૌષધ કરનાર શ્રાવક) પોતાને ઘરે જઈને ' જયણા મંગળ ' શબ્દોનો ઉચ્ચાર કરી ભોજન કરવાના પાત્ર પ્રમુખ પૂંછ પ્રમાણ મૌન રહીને વિવેકપૂર નિઃશબ્દ પણે ભોજન કરે. (૨)

સર્વથી આઠ પહોરનો ચઢવિહારે, સંથારો નિશ્ચિરે કંબલ
દામનો ॥

પાંચે પરવી ગૌતમ ગણધર પોલ્યા, પૂરવ આંક તીસ ગુણો છે
લામનો ॥ શ્રી ॥ ૩ ॥

સર્વ પ્રકારે આઠ પહોરનો ચઢવિહાર ૩૫ પોસહ હોય છે
રાત્રીએ તૃણ અથવા કામળી ઉપર મુઠ્ઠા જવાનો અધિકાર છે,
ગૌતમ સ્વામીએ ૧૫મી પર્વેમાં પોસહ અવશ્ય કરવો તેમ
કહેલું છે, પોસહ મતનું કૃણ (મધ્યમ રીતે) સામાયિક મતના
કૃણના અંકથી ૨૮૧સગણું છે (૩)

(A) એક સંયોગી આઠ ભાગા

દેશ. સર્વ.

આહાર, શરીર સત્કાર, બ્રહ્મચર્ય, અભ્યાસ.

(B) દ્વિત્વ સંયોગી ચોવીસ ભાગા

દેશદેશ, દેશસર્વ, સર્વદેશ, સર્વસર્વ.

આહાર અને શરીર સત્કાર, આહાર અને બ્રહ્મચર્ય,

આહાર અને અભ્યાસ, શરીર સત્કાર અને બ્રહ્મચર્ય,

શરીર સત્કાર અને અભ્યાસ, બ્રહ્મચર્ય અને અભ્યાસ.

(C) ત્રિત્વ સંયોગી બીસ ભાગા

દેશદેશદેશ, દેશદેશસર્વ, દેશસર્વદેશ, દેશસર્વસર્વ.

સર્વદેશદેશ, સર્વદેશસર્વ, સર્વસર્વદેશ, સર્વસર્વસર્વ.

આહાર, શરીર સત્કાર, બ્રહ્મચર્ય.

આહાર, બ્રહ્મચર્ય, અભ્યાસ.

શરીર સત્કાર, બ્રહ્મચર્ય, અભ્યાસ.

આહાર, શરીર સત્કાર, અભ્યાસ.

પણ અતિચાર તજી જિનજાં વ્રત પાહુરે, તારક નામ સાચુરે
જો મુજ તારણો ॥

નામ ધરાવો નિર્યામક જો નાથરે, મવોદશિ પારરે તો
ઉતારણો ॥ શી ॥ ૫ ॥

હે જિનેશ્વર ! 'પાંચ અતિચાર તજીને આ વ્રતનું પાલન કરીશ; જે મને તમે તારણો તો તમારું 'તારક' નામ સત્ય ગણીશ; હે નાથ ! નિર્યામક નામ જે તમે ધરાવોછો તો જન સમુદ્રને પેલે પાર મને લઈ જશો. (૫)

તાપસે રાગને કહું 'કાર્નિક શેઠ આવીને મને પારણું તમારે ધરે કરાવે તો હું કરીશ, નહિતો કરીશ નહીં.' રાગએ શ્રેષ્ઠિને બેસાડ્યો. શ્રેષ્ઠિએ કહું આપની આજ્ઞા પાલવા ખાતર તેમ કરીશ. પછી ગૈરિક તાપસે તે શ્રેષ્ઠિની પીઠ ઉપર થાળી રાખીને પારણું કરાવા આગ્રહ કર્યો. શ્રેષ્ઠિને તેમ કરવું પ્રમથું, તે વખતે ગૈરિક તાપસે નાકપર આંગળી રાખી અપ્રમાન સૂચક ચેષ્ટા કરી. તે વખતે શ્રેષ્ઠિએ વિચાર્યું મહો ! મેં પહેલાં દીક્ષા ગ્રહણ કરી હોત તો આવી રીતે પરાભવ થાત નહિં. ત્યાર પછી મુનિસુવત સ્વામી પાસે મેક દગ્ગર આઠ વણિક પુત્રો સાથે દીક્ષા લીધી. અનુક્રમે આરિત્ર પાળી આયુ પૂર્ણ કરી સોધવું દેવ લોકના ઉદ્ધાર થયા. ગૈરિક તાપસ પણ મૃત્યુ પામી તે છતાં ઐરાવણ હસ્તિ રૂપે થયો.

A B—પ્રેતકુમાર વથા દેવકુમારની કથા—સક્રમીનિગ્રસ નગરમાં અપ-રાજિત રાગ રાજ્ય કરે છે. તે નગરમાં પ્રજાકર નામે શ્રેષ્ઠિ છે. તેને પ્રજાવતી નામે સ્ત્રી છે; તેપને સાત પુત્રો હોય એક પુત્ર ઉત્પન્ન થાય છે. તે જન્મતાંજ બોલે છે કે—'પિતાશ્રી ! અહિં બહાર ઉદ્યાનમાં હસકોટિ સોનાનાં નિષ્કાન દેહરા પાસે નજીક છે, માટે તે લઇ આવો અને તે દ્રવ્યવડે મારો જન્મોત્સવ કરો.' વિસ્મય પામી શ્રેષ્ઠિ ત્યાં ગયો અને નિષ્કાન દેહરાથી તે લઈ આવ્યો. તેવામાં સવારે રાગએ તે હરીકૃત ગાથી સુમ-

પાસા ક નવ જળને જિનપદ દીધારે, કરમે તે વેલારે
વસિયો વેગલો ॥

શાસન દીઠું ને વલી લાગું મીઠુંરે, આજ્ઞાબર આવ્યોરે
સ્વામી ફકલો ॥ શ્રી ॥ ૬ ॥

તમારા શાસનમાં સુલસાદિન્નવ પ્રાણીઓએ તીર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જન કરેલું, પરંતુ મારા હુકામીએ હું તે વખતે તમારાથી દૂર હતો. હવે જ્યારે મેં તમારું શાસન છોડ્યું અને જ્યારે તે મને સુંદર લાગ્યું ત્યારે હું આશાઓથી ભરપૂર હૃદયવાળો થઈને એકાદી મણે તમારા પાસે આવેલો છું. (૬)

ટોને ધન હરણ માટે મોકલ્યા. તેના ધર આગળ પહોંચતાજ સુભટો સ્તંભની પેઠે સ્તબ્ધ થઈ ગયા. રાજા આ હકીકત જાણી આશ્ચર્ય પામી ત્યાં આવ્યો, રાજાને શ્રેષ્ઠ પુત્રે કહ્યું ‘યુદ્ધ કરવા તૈયાર થા અથવા રાજ્ય છોડી દે’ પ્રધાને વિચાર્યું કે આ બાળક કોણ દેવાંશી છે તેથી તેને નમસ્કાર કરવા અને પોતાની બૂલની માંસી માગવા રાજાને કહ્યું. રાજાએ તે પ્રમાણે કર્યું તેથી બાળકે કહ્યું-હમણાં મારે રાજ્યની જરૂર નથી માટે મારો વતી તમે સાચવો ! આ કુમારનું નામ દેવ કુમાર પાડેલું છે. ખીજી તરફ તે નગરમાં ધનશ્રેષ્ઠને ધન્યા નામે અને સાત પુત્રોએ ઉપર એક પુત્ર થયો. તે જન્મતાજ પિતાને કહેવા લાગ્યો કે ‘મારો જન્મોત્સવ કરશો તો અગ્નિ વડે ધર બાળી દઈશ’ એમ કહેતાજ વિકરાળ અગ્નિ પ્રગટ થયો અને સાર સાર વસ્તુ બળી ગઈ. અગ્નિ જોલવવા માટે માતાપિતા સજ્જ થયા તેટલામાં તે બાલકે અંજલિવડે પાણી છાટી અગ્નિ જોલવી નાખ્યો ત્યાર પછી રાજાએ એકલા પ્રસ્તાવે જોલાવ્યો છે તે વખતે પણ તેના ધરમાં અગ્નિની જ્વાળાઓ પ્રસારી દીધી છે, આથી તેનું નામ ત્રેતકુમાર પાડેલું છે. એક વખત કેવળી બગવાન ત્યાં પધારે છે ત્યારે રાજાએ જાને કુમારનું જ્ઞાતિ પૂછ્યું. તેમણે કહ્યું આ દેવકુમારે પૂર્વ ભવે પૌષ્પ વ્રત અંગીકાર

દાયક નામ ધરાવો તો સુખ આપોરે, સુરતરૂની આગેરે શી
 બહુ માગણી ॥

શ્રી શુભવીર પ્રજ્ઞાજી મેંવે કાછેરે, દિયંતાં દાનરે સાચાં
 ઘણી ॥ શી ॥ ૭ ॥

હે વીર પરમાત્મનું ! ‘દાયક’ નામનું ત્રિફલ તમોને ભક્ત
 જન તરફથી મળેલું છે, તો હવે શીદ્ર મને સુખનું દાન આપો.
 કલ્પવૃક્ષની આગળ વારંવાર માગણી હોઈ શકે ? હે પ્રભો ! આવા
 દુષ્કાળ કે જેમાં માંધવારી પૂર જોડાયેલી છે તેવા સમયમાં તમે
 દાન આપશો તેમાં તમારી કીર્તિ અત્યંત ગૌરવ વાલી થાશે. (૭)

કરી યથાર્થ રીતે આરાધેલું છે અને આ પ્રેતકુમારે વ્રત લઈ વિરાધેલું છે.
 પૂર્વે ભવની માતા પૌષ્પ વ્રત વિધિ પૂર્વક નહીં કરવાથી વ્યંતરી થયેલી
 છે. અને દેવકુમાર ઉપર રાગ હોવાથી તે બાલકની મારફત તેના પિતાને
 સોનૈયા અપાવ્યા અને પ્રેતકુમાર ઉપર પૂર્વભવ જન્મ દ્વેષ હોવાથી તેના
 પિતાને આ ભવમાં વિટંબના પમાડી ભાર પછી પૌષ્પ વ્રતની પ્રતિપાલના
 દેવકુમાર રાગ કરે છે. એકદા ધ્યાનમાં બેઠા ઉત્તમ ભાવના ભાવતાં કેવળ
 જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, પ્રેતકુમારને પૌષ્પ વ્રત નહીં રચવાથી દુર્ભંતિનું ભાજન
 થાય છે. (ટીપ પૃષ્ઠ ૫૬)

૧—પૌષ્પ વ્રતના પાંચ અતિયાર [૧] આસન ઉપર ચતનાથી નહી
 બેસવું [૨] રજો હરણ વડે અધુરું પ્રમાર્જન કરવું (૩) લઘુ નીતિ અશુ-
 દ્ધ જગ્યાએ પરકવરી. (૪) વડી નીતિ અશુદ્ધ જગ્યાએ પરકવરી. [૫]
 વિધિમાં વિપરીતપણું કરવું. (ટીપ પૃષ્ઠ ૬૦)

૨—સંસાર સમુદ્રથી પાર ઉતારનાર ખત્રાગ્રી. (ટીપ પૃષ્ઠ ૬૦)

+ સુલસા, શ્રેણિક, અંબડ, રેવતી, સુપ્રાર્થ (વીર પ્રજ્ઞાના કાકા.)
 જંબ, આનંદ, કુશિક અને ઉદાથી રાજા. (ટીપ પૃષ્ઠ ૬૧)

॥ કાવ્ય ॥ શ્રદ્ધા સંયુત ૦ ॥ ૧ ॥

॥ અથર્મન્ન ॥

॥ ૐ હ્રી ઓ પરમ ૦ ॥ ધ્વજં ય ૦ ॥ સ્વાહા ૦ ॥

॥ इति एकादश व्रते द्वादश ध्वज पूजा समाप्ता ॥ १२ ॥

॥ अथ द्वादश व्रते त्रयोदश फल पूजा ॥

॥ दोहा ॥

અતિથિ કહ્યા અળગારને, સંવિભાગવ્રત તાસ ॥

ફલ પૂજા કરી તેરમી, માગો ફલ પ્રશ્ન પાસ ॥ ૧ ॥

॥ ढाल भमरा ! भूधरसें नाव्या ॥ ए देशी ॥

ઉત્તમ ફલ પૂજા કીજે, મુનિને દાન સદા દોજે ॥

વારમે વ્રત લાહો લીજેરે ॥ શ્રાવક વ્રત સુરતરુ ફલિયો ॥

મનમોહન મેલો મલિયોર ॥ આ ॥ ૧ ॥

ગૃહસ્થાવાસને તથા જોઓ સંયમી થયા છે તેમને અતિથિ કહેલા છે. તેઓને દાન આપવું તે બારમું અતિથિ સંવિભાગ વ્રત છે, તેરમી ફળ પૂજા કરી પ્રભુની પાસે ભાવ ફળની યાચના કરો.

ઉત્તમ ભતિના ફળોવડે પ્રભુની [અમ] પૂજા કરી મુનિઓને નિરંતર દાન દેવાવડે બારમા વ્રતથી ઉત્પન્ન થતો લાભ પ્રાપ્ત કરવો; આથી શ્રાવક વ્રત રૂપ કલ્પવૃક્ષ ફલવંત થાય છે. [ક્રમશઃ] મનને આનંદ પમાડનારો તમારો મેળાપ થઈ જાય છે. (૧)

વસ્ત્રાભિ શ્રદ્ધા ક્રમિયે, ઉત્તર પારણે દાન દીણ ॥

તેહમાં પળ નવિ અતિચરિયેરે ॥ શ્રા ॥ ૨ ॥

વિનતિ કરી મુનિને લાવે, મુનિ બેસણ આસણ ઠાવે, પઢિ

લાંમે પોતે ખાવેરે ॥ શ્રા ॥ ૩ ॥

દક્ષ ઢગલાં પૂઠે જાવે. નિદાન જે નવિ આવે, વ્રત ધારી તે

નવિ સ્વાવેરે ॥ શ્રા ॥ ૪ ॥

૧ દેશથકી અને ૨ કાળ થકી અને ૩ શ્રદ્ધા પૂર્વક મુનિને આ-
મંત્રણ કરી તેહી લાવવા, ઉપવાસના પારણાને દિવસે અતિથિ
સંવિભાગ વ્રતનું પાલન કરતાં પાંચ અતિથાર નહિ લગાડવા
માટે સાવધાન રહેવું. (૨)

વિનંતિ કરી મુનિને સ્વગૃહે લાવવા અને તેમને બેસવાને માટે
આસન આપવું અને પછી ભાવપૂર્વક સ્વહસ્તથી મુખાત્ર દાન
દેવું. (૩)

ત્યાર પછી મુનિને વળાવા માટે (ઓછામાં ઓછા) દશ ડ-
ગલાં પાછળ જવું; તેમજ જે પદાર્થ મુનિના દાનના વિષયમાં
આવેલા હોતો નથી તે પદાર્થ પોતે પશુ ભોજન વખતે ત્યાગ
કરવો. (૪)

૧—જે દેશ શાલિ પ્રમુખ નીપજે તે દેશથી.

૨—મુનિશ્વ દુર્ભિક્ષાદિકમાં દેવું તે કાળથી.

૩—નિર્મળ ચિત્તનો વિશુદ્ધ પરિણામ તે શ્રદ્ધા.

૪—[૧] સાધુને ન આપવાની શુદ્ધિરૂઠે સચિત વસ્તુ ઉપર અન્ન
મૂકી દેવું [૨] અન્ન ઉપર સચિત વસ્તુ ઢાંચી દેવી [૩] વસ્તુને
પારકી ગણાવવી (૪) પ્રખ્યાત માથે દાન દેવું (૫) વખત વીતી
ગયા પછી આમંત્રણ કરવા જવું.

મુનિ અછતે જમે દિશિ દેહી; પોસહ પારણ વિધિ ભાસ્વી,
ધર્મદાસગણિ છે સાસ્વીરે ॥ શ્રા ॥ ૫ ॥

एकादश पडिमा वहिया, सुर उपसर्गे नवि पडिया;
कामदेव प्रभु मुख चडियारे ॥ श्रा ॥ ६ ॥

મુનિના અભાવે (મુનિના આગમનની પ્રતીક્ષા કરતાં) દિશા-
ઓ તરફ જોઈ પછી ભોજન કરે; આ પ્રકારે પૌષઘોષવાસ વ્રતના
પારણાની વિધિ શાસ્ત્રમાં કહેલી છે, આ હકીકતનું શ્રીમદ્ ધર્મ-
દાસ ગણિએ સમર્થન કરેલું છે. (૫)

કામદેવ શ્રાવક કે જેમને પ્રભુએ સ્વમુખે ^૨પ્રશંસ્યા હતા, તે-
મણે શ્રાવકની અગીયાર ^૩પ્રતિમાનું વહન કરેલું હતું અને દેવ-
તાના ઉપસર્ગથી ચલિત થયા નહોતા. (૬)

૧—વીર પ્રભુના હસ્ત દીક્ષિત અવધિયાની શિષ્ય અને ઉપદેશમાળાના
કર્તા. ’

૨—વીર પ્રભુએ પર્ષદામાં કહ્યું કે ‘ દેવાનુપ્રિયો ! જ્યારે આ કામદેવ
શ્રાવકે શ્રાવક ધર્મમાં રહેતા છતાં પણ દેવોએ કરેલા ઉપસર્ગો
સહન કર્યા તો સાધુઓએ તો અવશ્ય સહન કરવા. ’

૩—અગીયાર પ્રતિમા.

(A) એક માસ સુધી શંકાદિ દોષ રહિત કેવળ શાન્ત અવસ્થામાં
ભય લજ્જા વગેરેથી રહિત યદ્ય સમ્યક્ દર્શન પાલવું તે દર્શન
પ્રતિમા.

(B) એ માસ સુધી પૂર્વ પ્રતિમાના અનુજ્ઞાન સાથે અખંડિત (અતિ-
ચાર રહિત) શ્રાવક યોગ્ય વ્રત પાળવા તે વ્રત પ્રતિમા.

(C) ત્રણ માસ સુધી પૂર્વેક્ત અનુજ્ઞાન સાથે સામાયિક અનુજ્ઞાન કરવું
તે સામાયિક પ્રતિમા.

ગુણકર શેઠ ગયા મુક્તે, હું પણ પાલું એ મુક્તે,
શ્રી શુભવીર પ્રમુ મક્તેરે ॥ શ્રા ॥ ૭ ॥

(આ વ્રતનું આરાધન કરી) 'યુલ્લકર શેઠ મુક્તિ પામ્યા; હું' પણ યથાતથ્યપણે એ વ્રતનું પાલન કરતો વીર પરમાત્માની મ-
ક્તિમાં તદ્દીન થઈ જઈશું. (૭)

- (D) ચારમાસ સુધી પૂર્વોક્ત અનુષ્ઠાન સાથે ચાર પર્વમાં પૌષધ વ્રતને અખંડ પાલવું તે પૌષધ પ્રતિમા.
- (E) પાંચ માસ સુધી ચતુર્પર્વમાં ઉપસર્ગથી નિશ્ચય થઈ પૂર્વોક્ત અનુષ્ઠાન સાથે આખી રાત્રી કાયોત્સર્ગ કરવો તે કાયોત્સર્ગ પ્રતિમા.
- (F) છ માસ સુધી પૂર્વોક્ત અનુષ્ઠાન સહિત બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું તે બ્રહ્મચર્ય પ્રતિમા.
- (G) સાત માસ સુધી પૂર્વોક્ત અનુષ્ઠાન સહિત સચિત્ત આહારનો ત્યાગ કરવો તે સચિત્ત ત્યાગ પ્રતિમા.
- (H) આઠ માસ સુધી પૂર્વોક્ત અનુષ્ઠાન સાથે ગ્રીષ્મકુલ આરંભનો ત્યાગ કરવો તે આરંભવર્જક પ્રતિમા.
- (I) નવ માસ સુધી પૂર્વોક્ત અનુષ્ઠાન સાથે ચાકરો પાસે પણ માં-
રંભ નહીં કરાવવો તે પ્રેમ્યવર્જક પ્રતિમા.
- (J) દશ માસ સુધી પૂર્વોક્ત પ્રકારો સહિત પોતાને માટે બનાવેલો આહાર નહીં જમવો તે ઉદ્દિષ્ટ આરંભવર્જક પ્રતિમા.
- (K) અગીઆર માસ સુધી એ સંગ તણ, રજોહરણ વગેરે મુનિ વેષ ધારણ કરી કેશ લોચ કરા ' પ્રતિમાને પ્રાપ્ત થયેલા શ્રમ-
લોપાસકને બિલા આપો ' એમ બોલી બિલા ચાચરી અને ઉ-
ત્તમ સાધુની પેઠે આચરણ કરવું તે શ્રમજન્ય પ્રતિમા.

૧—યુલ્લકર શેઠની કથા—પુણ્યભાવતી વિજયમાં વિજયવંશજી નામે નગર

॥ અથ સર્વોપરિગીતં ॥

॥ નિશિ દિન જોડું વાટઢી, ઘરે આવો ઢોઢા ॥ ૧ દેસી ॥

વિરતિપણે હું વીનવું, પ્રમુ અમ ઘર આવો ॥

સેવક સ્વામી ભાવથી, નથી કોઈનો દાવો ॥ ૧ ॥

વિરતિપણું અંગીકાર કરી હે પ્રભો ! હું વિનંતિ કરું હું કે તમે અમારા મન રૂપી મંદિરમાં પધારો, મારો અને તમારો સેવક અને સ્વામી ભાવનો સંબંધ હોવાથી બીજાનો હવે વચ્ચે હુકલ નથી. (૧)

છે. તે નગરમાં પદ્મદેવ નામે મહાન શ્રેષ્ઠ વસે છે, તેને ગુણકર નામે પુત્ર છે. તેજ નગરમાં એક શ્રેષ્ઠનો પુત્ર ગુણધર નામે છે. બન્નેના બા-
અની રેખાઓ જુદી જુદી દિશાઓમાં જાય છે; એક વખત રાજ્યસભા
ચીકાર ભરાયેલી છે તેવામાં કેટલાએક માણસો આવીને કહેવા લાગ્યા કે
હે રાજા ! મહાપુરી નગરોના સ્વામીનો પુત્ર તેજસાર નામે કુમાર છે.
તેને ભાગ્યયોગે એક પરિત્રાજક પાસેથી ' સુવર્ણનો પુરૂષ ' મળ્યો, તે
જ્યારે પોતાના ધરે વાજતે ગાજતે લઇ આવ્યો ત્યારે રાજપુત્રને સ્વપ્ના-
માં આવી કહ્યું ' પરિત્રાજકને જે સુવર્ણ પુરૂષ સિદ્ધ થયો છે તે જયસ્થળ
નગરના રહેવાશી પદ્મ શેઠના પુત્ર ગુણકરના પુણ્યથી થયો છે માટે તે સુ-
વર્ણ પુરૂષ ગુણકરને ધરે સ્થિર રહેશે, માટે રાજાના હુકમથી અમે તેને
આપવા માટે અત્રે લાવ્યા છીએ; માટે હે રાજા ! આ સોનાના પુરૂષને
ગુણકરને સોંપી અમારા ઉપર પ્રસાદ કરો, રાજાએ પણ ન્યાય રીતિએ
તે સુવર્ણપુરૂષને સર્વ સભા સમક્ષ ગુણકરને અર્પણ કર્યો. એક વખત
ધર્મહર્ષ કેવલી ત્વાં સમવસર્માં તેમને ગુણકરનો વૃત્તાંત પૂછતાં જણાવ્યું
કે ' આ નગરમાં વિષ્ટ અને સુવિષ્ટ બે વણિક બાઇ રહેતા હતા, એક
વખત એક તપસ્વી માસકપણને પારણે સુવિષ્ટના ધરમાં આવ્યાં. ચિત્ત,

લીલ વિલાસી મુક્તિના, મુજ તેહ દેખાવો ॥
 મન મેલો મેલી કરી, ફોગટ લલચાવો ॥ ૨ ॥
 રંગ રસીલા રીઝીને, ત્રિશલા સુત આવો ॥
 થાયે સેવક તુમ આવતે, ચૌદ રાજમાં ચાવો ॥ ૩ ॥
 પંથ વચે પ્રશુજી મળ્યા, હજુ અરધે જાવો ॥
 નિર્ભય નિજપુર પામતાં, પ્રશુ પાકો બોલાવો ॥ ૪ ॥

તમે મુક્તિ રૂપ ઉદ્ધાનના આનંદમાં રમણ કરનારા છો, માટે મને તે આનંદનો અનુભવ કરાવો. એક વખત મનનો મેળાપ કર્યા પછી હવે નાહક શા માટે રંગાવો છો ? (૨)

હે જ્ઞાનાનંદના રસિક ત્રિશલા ^૧ નંદન ! અમારા ઉપર સંતુષ્ટ થઈને અમારી પાસે આવો ! આપના આવવાથી આ સેવકની કીર્તિ ચૌદરાજ લોકના દિગંતમાં વ્યાપી જશે. (૩)

હજુ તો નિર્મિત માર્ગના અર્ધ ^૨ ભાગની મર્યાદામાં પ્રભુ મળ્યા છે. હજુ બીજો અર્ધ ભાગ પસાર કરવો બાકી છે. પોતાના (મોક્ષ) નગર તરફ નિર્ભય પણે જવાને માટે પરમાત્મા ચતુર લોભીઆ રૂપ છે. (૪)

વિત્ત, અને પાત્રની યોગ્યતા પ્રમાણે તે તપસ્વીને પ્રાશુક ભોજન ભાવ પૂર્વક આપ્યું; ત્યાર પછી કેટલાંક ડગલાં વગાવતા માટે જતાં મુનિને વિનંતિ કરી કે હે પ્રભો ! કાંઈ પણ વ્રત મને આપો; મુનિએ પણ દાનમાં રૂચિવંત તેને જાણીને આરમું અનિશ્ચિતવિભાગવ્રત અંગીકાર કરાવ્યું. ત્યાર પછી તે નિરંતર સાધુ સાધ્વીના અનુકૂળ યોગે તેમને પ્રતિજ્ઞાથી ભોજન કરે છે. એ રીતે અખંડપણે એ વ્રત સાધી દેવલોકવાસી થઈ ત્યાંથી ચલી અત્રે ગુણુકર નામે શ્રેષ્ઠ પુત્ર થયો; હજુ પણ અનેક પ્રકારના સુખોને અનુભવી મુક્તિ જશે.

૧—૧૨ પરમાત્મા.

૨—સરખાવો—નદી ઘોળ પાષાણ ન્યાયકર અર્ધ વાટ તું આચારે.

“શ્રીમદ્ ચિદાનંદજો”

શ્રેણિ ચઢી શૈલેશી૯, પરિશાટન ભાવો ॥
 એક સમય શિવ મંદિરે, જ્યોતે જ્યોતિ મિલાવો ॥ ૫ ॥
 નાટક દુનિયાં દેખતે, નહીં હોત અભાવો ॥
 શ્રી શુભવીરને પૂજતાં, ઘેર ઘેર વધાવો ॥ ૬ ॥
 ॥ કાવ્યં ॥ શ્રદ્ધાસંયુતં ॥ ૧ ॥

॥ અથ મંત્રઃ ॥

ૐ હ્રીં શ્રીં પરમં ફલં યં ॥ સ્વાહા ॥
 ॥ ઇતિ દ્વાદશ વ્રતે ત્રયોદશ ફલ પૂજા સમાપ્તા ॥ ૧૩ ॥

॥ અથ કલશ ॥ રાગ ધનાશ્રી ॥

ગાયો ગાયોરે, મહાવીર જિનેશ્વર ગાયો ॥
 વીર મુલે વ્રત ઉચ્ચરિયાં જેમ, નરનારી સમુદાયો ॥
 એકસો ચોવીશ અતિચાર પ્રમાણે, ગાથાયે ભાવ બનાયોરે
 ॥ મહા ॥ ૧ ॥

અમોને શૈલેશી ૧ કરણુ શુભસ્થાનક ઉપર આરોહણ કરાવી
 અમારું અઘાતિ કર્મના ક્ષય કરો ! ત્યાર પછી એક સમયમાં
 શિવમંદિરમાં લઈ લઈ અનંત સિદ્ધિઓની જ્યોતિઓની સાથે અ-
 મારી જ્યોતિને મેળવી દો. (૫)

સિદ્ધમાં રહેલા જીવોને આ ભવનાટકનું નિરીક્ષણ કરતાં કહિ
 અભાવ થતો નથી, (કર્તા પુરૂષ પ્રાન્તે કહે છે કે) માહાત્મા વી-
 રપ્રભુને પૂજવાથી પ્રત્યેક સ્થળે વધાર્ધઓ અને માંગલિક માળા-
 ઓ વિસ્તાર પામે છે. (૬)

પૂર્વોક્ત પ્રકારે વીર પરમાત્માનું શુભગાન કર્યું. મહાવીર પ્રભુ

૧—ચૌદમું શુભસ્થાનક.

વ્રતધારીને પૂજાનો વિધિ, ગણધર સૂત્ર ગુંથાયો ॥

નિર્ભયદાવે શિવપુર જાવે, જેમ જગ માલ છપાયોરે ॥મહાં ॥૨॥

ના મુખથી જેમ પુરૂષો અને સ્ત્રીઓના સમુદાય એકસો^૧ ચોવીશ અતિયાર તથા સમ્યક્ત્વ મૂલ બાર વ્રત ઉચ્ચર્યા હતા તદનુસાર ભાવ ગ્રહણ કરી આ પૂજાઓની રચના કરેલી છે. (૧)

વ્રત ધારીઓને માટે પૂજાનો વિધિ ગણધર મહારાજ વડે સૂત્રમાં ગુંથન થયેલો છે. (તદનુસાર પાલન કરવાથી) અચૂક મુક્તિ પુરીમાં પહોંચી શકાય છે. જેમ જગત્માં છપાયેલો માલ પ્રચલિત થાય છે તેમ મુક્તિને માટે મુદ્રાલેખ પ્રાપ્ત થાય છે. (૧)

૧—કુલ ૧૨૪ અતિયાર—નીચે પ્રમાણે.

(A)—દર્શનાચારના આઠ અતિયાર.

(૧) જિન વચનમાં સંદેહ (૨) ધર્મ વડે આલોક, પરલોકના ફળની વાંછા [અથવા કુમતની વાંછના] (૩) શીતતા, ઉષ્ણતા તથા ત્રિષ્ટા આદિ પદાર્થોમાં ગ્જ્ઞાનિ કરવી [અથવા ફળનો સંદેહ] (૪) મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા દેખી મૂઢદૃષ્ટિપણું કરવું (૫) પારકા દોષોને ન ઢાંકવા (૬) બીજાઓને ધર્મમાં સ્થિર ન કરવા (૭) શિવનુખ લક્ષ્મીના કારણ ધર્મમાં ગોવત્સ સરખી પ્રીતિ નહીં રાખવી (૮) જૈન ધર્મની દાન શીલ વિગેરેથી પ્રભાવના નહીં કરવી.

(B)—જ્ઞાનાચારના આઠ અતિયાર.

[૨] અકાંજે જ્ઞાન બાણવું [૨] વિનય હીન થવું [૩] બહુ માન ન કરવું [૪] યોગ-ઉપધાન હીન બાણવું [૫] ગુરુ ઓળવવા [૬] સૂત્રનું યથાર્થ પઠન ન કરવું [૭] અર્થનું યથાર્થ પઠન કરવું [૮] બન્નેનું યથાર્થ પઠન ન કરવું.

(C)—ચારિત્રાચારના આઠ અતિયાર.

તપગચ્છ શ્રી વિજયસિંહસૂરિના, સત્ય વિજય સત્ય પાયો ॥

કપૂરવિજય ગુરુ સ્વિમાવિજય તસ, જસવિજયો મુનિરાયોરે

॥ મહા ॥ ૩ ॥

તપગચ્છમાં વિજયસિંહ સૂરિના શિષ્ય સત્યવિજય નામે થયા
જે વાસ્તવિક વસ્તુતત્ત્વને પામેલા હતા; તેમના શિષ્ય કપૂર
વિજય, તેમના શિષ્ય ક્ષમાવિજય અને તેમના શિષ્ય યશોવિજ-
યજી થયા. (૩)

[૧] સાહાત્રણુ હાથ આગળ જોયા વિના જ્યણા રહિત ચાલવું,
[૨] સાવધ વચન બોલવું, [૩] અપ્રાશુક અન્ન પાણી લેવા, [૪]
ઉપકરણો અયતનાથી લેવા મૂકવા, [૫] મલ મૂત્ર અયતનાએ પર-
હવા, [૬] મનનો અસંયમ, [૭] વચનનો અસંયમ, [૮] કાયાનો
અસંયમ.

(D)-તપાચારના આર અતિચાર.

[૧]-નાશ તપના ૬ અતિચાર.

[૧] બોજનની મર્યાદા ન રાખવી, [૨] બિનોદરીપણું ન રાખવું,
[૩] ખાવાની વસ્તુનો સંક્ષેપ ન કરવો, [૪] રસત્યાગ ન કરવો,
[૫] કાયકલેશ લોચાદિ ન કરવા, [૬] અંગોપાંગ સંકોચી નહી
રાખવા.

[૨] અબ્યંતર તપના ૬ અતિચાર.

[૧] પ્રાયશ્ચિત્ત ન લેવું, [૨] વિનય ન કરવો, [૩] વૈયાવચ્ચ ન કર-
વી, [૪] સ્વાધ્યાય ન કરવો, [૫] કુર્મ્યાન ખાવું, [૬] કાયોત્સર્ગ
ન કરવો.

(E)-તીર્થાચારના ત્રણ અતિચાર.

[૧] મનોબળ ગોપવવું, [૨] વચનબળ ગોપવવું, [૩] કાયબળ
ગોપવવું.

(F)-સંક્ષેપણના પાંચ અતિચાર.

શ્રી શુભવિજય સુગુરુ સુપસાયે, શ્રુત ચિંતામણિ પાયો ॥
 વિજયદેવેંદ્ર સુરીશ્વરરાજ્યે, એ અધિકાર રચાયોરે ॥ મહા ॥૪॥
 કષ્ટ નિવારે વાંછિત સારે, મધુરે કંઠે મિલાયો ॥
 રાજનગરમાં પૂજા મળાવી, ઘરઘર ઉત્સવ થાયોરે ॥ મહા ॥૫॥
 'મુનિ' 'વસુ' 'નાગ' 'શશિ' સંવત્સર, દોવાલી દિન ગાયો ॥
 પંડિત વીરવિજય પ્રમુદ્ધ ધ્યાને, જગજસ પઢહ બચાયોરે ॥ મહા ॥૬॥

તેમના શિષ્ય શુભવિજયજી સુગુરુની કૃપા વડે સદાગમ રૂપ ચિંતામણિ રત્ન હું પામ્યો; (આ રત્નના પ્રભાવથી) શ્રી વિજયદેવેંદ્ર સૂરિ અધિકાર સ્થાને હતા તે પ્રસંગે આ પૂજાઓની યોજના થયેલી છે. (૪)

આ પૂજાઓનું શ્રવણ મનન અને નિદિધ્યાસન કરવાથી અનિષ્ટ માત્રનું નિવારણ થાય છે અને ઈષ્ટ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. (આ પૂજાની રચના થયા પછી) મધુર રાગો વડે આલાપ કરી અમદાવાદમાં પૂજા ભણાવી પ્રતિ ગૃહે ઉત્સવ થઈ રહ્યો છે. (૫)

વિક્રમ સંવત્ ૧૮૮૭ ના વર્ષમાં દીપાવલિના દિવસે આ પૂજાની રચના પૂર્ણ થઈ; કર્તા શ્રીમદ્ વીરવિજયજી કહે છે કે વીર પ્રભુના ધ્યાન વડે જગતમાં યશના પટહની ઉદ્ઘોષણા થઈ રહે છે અર્થાત્ નિર્મલ યશના કિરણો પ્રસાર પામે છે.

[૧] ઇલેક્ટ્રીકના સુખની ઇચ્છા કરવી [૨] પરલોક સુખની ઇચ્છા કરવી [૩] જીવિતની ઇચ્છા કરવી [૪] મરણની ઇચ્છા કરવી [૫] કામ ભોગની ઇચ્છા કરવી.

ઉપર અતાવેલ કુલ અતિયાર ૪૪ તથા પૂર્વે કહેલા સમ્યક્ત્વ આશ્રી ૫ અતિયાર તથા બાર વ્રતના મલી ૭૫ અતિયાર એકંદર ગણતાં ૧૨૪ થાય છે.

આમાત તરફથી પ્રગટ થયેલા

ਪੁਰਤਕੇਗੁ' ਈਯ.

ક ૧ મુખલિ અને ચારિત્રનો સંવાદ.		
ચોજક મુનિઓ કપૂરવિજયજી.	૦	-૫-
ક ૨ નવપદ મહાત્મ્ય અને વિરાલ્યાક	„	૦ -૫-
તપનું વર્ણન.		
X ૩ પર્યુષણપર્વ મહાત્મ્ય પાકું પુકું	„	૦-૧૨-
૪ સંગીત પુષ્પમાળા.		૦ -૩-
ક ૫ કામધટ કથામખંધ.	„	૦ -૨-
૬ હાહરાત્રત પૂનસમૃદ્ધ (વીરવિજયજી કૃત.)		૦-૧૦-
અર્થ અને દષ્ટાન્ત સાથે.		
A ૭ કેશર કલામક કુમત નિરસન.		૦ -૮-

भयवानुं देहायुं.

શ્રી જૈન યુવક મંડળ.

श्री. साधु क.

* આ નીચાલીનાં પુસ્તકો સીલકમાં નથી.

૨. આ નીચાનીચાનાં પુસ્તકો મધ્ય ગામીમાં હોટ હામલ ગ-
યામાં છે, છતાં જે ગામમાં સુનિચાજનો હાથ બીજકુલ મળતો
ન હોય તે સરકાર પુસ્તક મળ્યું ન હોય તો તે ગામના જાન
જવાન માટે આગેવાન સમૂહથી પોસ્ટ પુસ્તક ની. પી. થી મ-
ળાવી લેવું. અધિકારક રૂ. ૧-૧૨-૦ પોસ્ટ મ. હજ.

॥ माता पुण्डरीक भक्त प्रसादात् ॥

